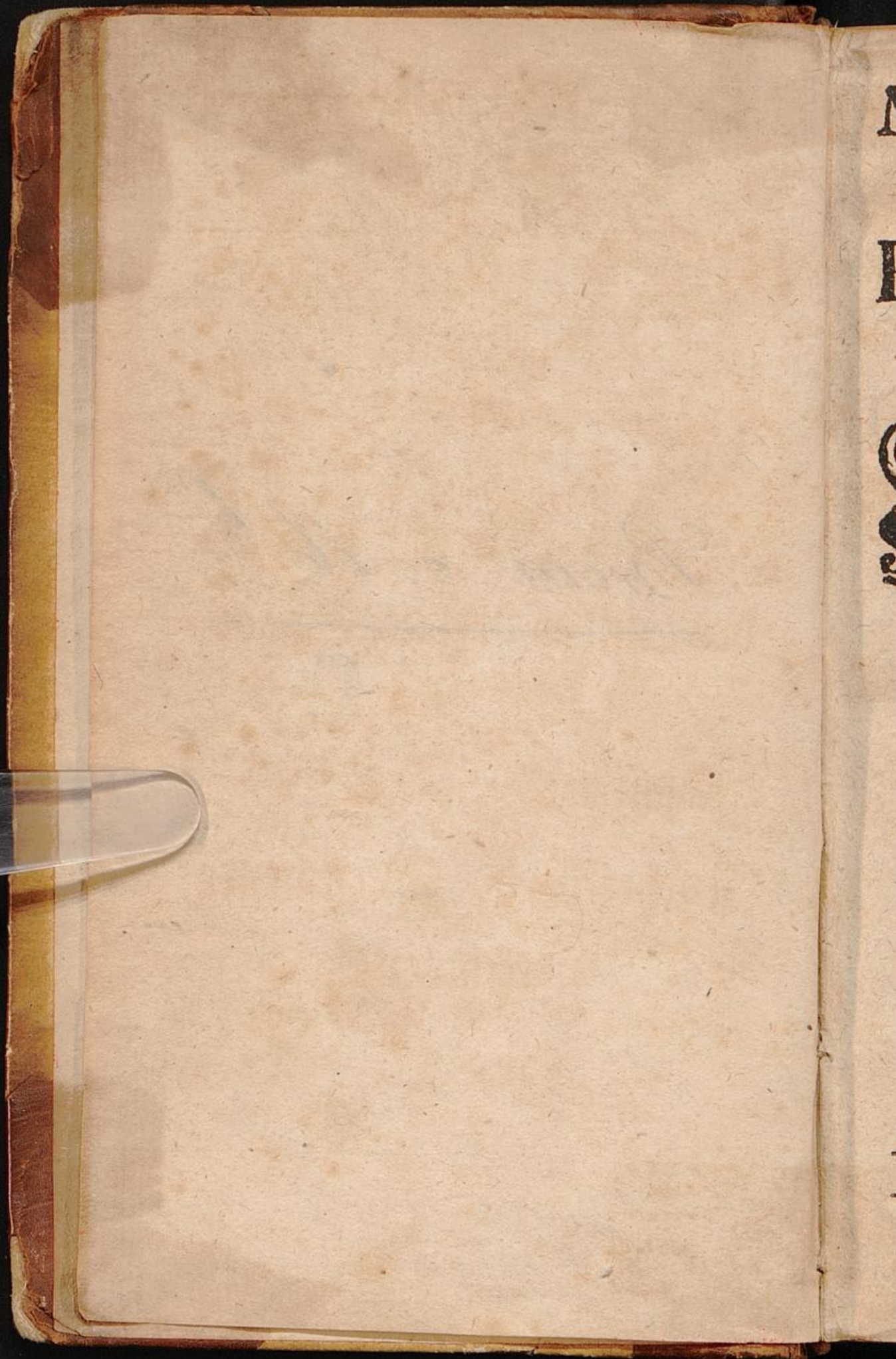

Brem: c. 16^b.

G

N
H
S

MONUMENTA INEDITA
RERUM GERMANICARUM
PRAECIPUE
BREMENSIIUM.

Ungedruckte

zur

Historie

des Landes und der Stadt

Bremen,

auch angränzender Dörter,

gehörige

Nachrichten, Documente

und

Urkunden,

gesammelt und nun zuerst ans Licht gestellt

von

Johann Vogt,

Pastor am Königlichen Dom in Bremen.

Des zweiten Bandes erstes und zweites Stück.

BREMEN,

Gedruckt in der Janischen Buchdruckerei, 1752.

MONUMENTAL HISTORY
OF THE

BRITISH EMPIRE

OF THE
BRITISH EMPIRE

AND THE
BRITISH EMPIRE

OF THE
BRITISH EMPIRE

OF THE
BRITISH EMPIRE

L

CODICILLUS
Diplomatum
LILIENDALENSIUM
SIVE
MONUMENTA INEDITA
Historiam
MONASTERII IN
LILIENDALE
ORDINIS CISTERCIENSIS
DIOECESIS BREMENSIS
ILLUSTRANTIA.

Mon. Brem, T. II.

A

Bor

Vorbericht.

Das im Erzstift Bremen zwischen der Weser, Hamme und Würpe, etwan zwei Stunden von Bremen, an einem lustigen Orte belegene *Lilienthal*, ist ehedessen ein reiches und berühmtes Jungfern-Closter, Cistercienser Ordens, gewesen. Ein anderes ansehnliches Jungfern-Closter eben dieses Namens lieget in Brabant, und findet sich die Chorographia Sacra Præposituræ Vallis Liliorum, *LILIENDAL*, quod celebre & antiquum est Coenobium Monialium Canoniarum Ordinis Præmonstratensis, in dem prächtigen und kostbaren Werke Antonii SANDERI, betitelt *Chorographia Sacra Brabantiae, tribus Voluminibus distincta, ex Monasteriorum Tabulis, & Principum Diplomatum, suis locis insertis, eruta, & Imaginibus æneis illustrata. Hagæ Com. 1726. fol. maj. bes. Tom. I. p. 408-417. Unser*
Li-

Lilienthal wird in denen Urkunden bald *Wolda*, & *Clastrum Sanctimonialium* in *Wolda*; Bald *Clastrum Sanctæ Mariæ Cisterciensium* *Dominarum* prope *Bremam*; Bald *Clastrum B. Virginis* in *Lesmona*; Bald *Coenobium Vallis Liliorum*, & *Coenobium* in *Wolda*, quod alio sæpe nomine *Vallis Liliorum* vocatur, u. s. f. genennet.

Insgemein wird vorgegeben / daß dieses Closter Anno 1244. gestiftet sey; Allein die Fundation desselben an sich selbst ist unstreitig in weit ältere Zeiten hinauszusehen, und erhellet aus unsern Urkunden zur Gnüge, daß der Erz-Bischof Gerhardus II. dieses Closter, schon vor dem besagten Jahr, nur hieher nach *Trupe*, an dem *Wurpe-Ström*, verleget habe, da es vorher zu *Wolda*, unweit *Leesum*, gewesen, welchen Ort der Erz-Bischof *Hartwicus II.* schon an. 1188. zu dem Ende von *Junker Willekino de Mersele* gekauft hatte. Von *Trupe* ist es, mit des Erz-Bischofs *Gerhardi* consens, abermals nach *Wolda* verleget worden, cum in loco, qui dicitur *Trupa*, propter aquarum inundationem & paupertatem stare non potuit, wie es heisset in der Urkunde *Giselberti* de Anno 1278. Zu Erz-Bischof *Giselberti* Zeiten ist es zum zweiten mal nach *Trupe* verleget, in der angeführten Urkunde heisset es: *Cedente vero tempore, cum prædictum Coenobium ita in temporalibus cæpit augmentari, quod per*

aggeres & culturas locum præfatum habitabilem, & terram fructiferam, facere potuit, translatum est denuo ad eundem locum. Bevor es noch Wolda verlegert worden, soll es unweit Bremen vor St. Stephans-Thor, wo nun die Ziegel-Hütten sind, gestanden haben. In der grossen geschriebenen *Bremer-Chronick* findet sich, in dem Leben des Erz-Bischofs Alberti, um das Jahr 1050. folgende, theils traurige, theils lächerliche, Geschichte, deren Grund und Ungrund wir unserm Leser zu beurtheilen überlassen. " Do tho Bremen St. Stephans " Stadt noch nicht was gebouwet, do was " dat Deve-Gerichte, dar nu St. Stephans Ker- " ke is gebouwet, nader Schole werd, und ein " Jungfrouwen Closter stundt, da nu de Te- " gelbuesen stahn; Uth düßsem Closter rocke- " de ein Schalk drie Jungfrowens, de ene " nach der anderen, und here ehnen mede " nehmen üth üeme Closter, wat se künden " bekamen. Wen he quam met ehnen uth " dem Closter, mohrde he se by dem Ge- " richte, nahm er Geld wat se hedden, und " groff se in dat Sandt. Up ene-Tydt was " en Mann up dat Radt gelegt, de hadde up " den Hövede ein nye Bareth; dar schach ene " Wedde mit ener Magedt, de by dem Bor- " germeister denede, de wulde in der Nacht " dat Bareth halen, dar möchte se mede win- " nen enen nyen Rock. Do se dith Bareth " den gennen, de up den Radt lagh, afnehm, " do

"do sach se hemlick in den duistern, dat de-
 "se Bowe de derde Jungfrouwe mordede,
 "und se berofede. Do nahm se dat Perdt,
 "dat disse Bowe hadde bunden an dat Radt,
 "und reth na der Stadt mede, und dat Perdt
 "wurde des morgens bunden vor des Bor-
 "germeisters Huis, up der Overen Straten,
 "by der Iurken Straten, wen man will dahl-
 "gahn in de Hunden-Strate, und düsse Mor-
 "der folgede nah, fandt dar syn Perdt stahn-
 "de, und mehnde, ydt were ehme entlo-
 "pen, und sprack idt an; Do quam uth sy-
 "ne Undögendt, und kreggh synen Lohn.
 "Do wurdt dat Closter van dar verleght,
 "beth dat idt endlich tho liggen quam, dar
 "idt itzunder ligt, und heth *Lyliendael*."

Von denen Urkunden dieses alten und be-
 rühmten Closters, gegen welches sich auch be-
 sonders der Erz-Bischof Gieselberrus sehr frei-
 gebig bewiesen, ist bisher wenig an des Tages
 Licht gekommen. Ausser denen in dem 1. Bande
de Monumentorum ineditorum Rev. Bremens.
 hin und wieder eingerückten Stücken p. 40. 46.
 52. 75. 94. u. f. 252. 534. u. f. 550. u. f. find
 den sich in Luneberg MUSHARDS Denkmal
 der Hochadelichen Geschlechter IV. das Klos-
 ster *Liliendal* betreffende Urkunden. 1) *Henri-*
ci dicti de RHODE Charta de an. 1314.
 p. 444. 2) *BORCHARDI Archiepiscopi*
Diploma de an. 1336. p. 421. 3) *Borchardi*

& *Arnoldi*, dicti *Holling de Uthlede*, Charta de an. 1340. p. 285. 4) *Johannis de Otterstede* Charta super aream in *Quelichorne* de an. 1365. p. 418. In *Jo. Frid. PFEFFINGERS Historie des Braunschweig. Lüneburgischen Hauses*, trifft man 2. hieher gehörige Urkunden an. 1) *ALBERTI*, Ducis *Brunsvicensis*, Chartam super proprietatem duarum domorum in *Borchfelde*, A. 1258. Tom. I. p. 6. f. 2) *Martini & Jnschen* Fratrum, dicti de *ESCHERDEN*, Chartam super Molendinum in *Wilstede*. A. 1318. T. II. p. 1066. Noch findet man in *Jo. Dan. GRUBERI Origin. Livoniae Sacrae & Civilis* p. 218. *GERHARDI II.* Archiepiscopi Diploma, quo Coenobio Sanctimonialium in *Wolda* curiam in *Wolda* confirmat, & locum, qui dicitur *Trupe*, confert. A. 1244. Und dis ist vielleicht alles, was bisher von den Urkunden dieses berühmten Closters ans tages Licht gekommen; Dahero dieser Codicillus Diplomatum *Liliendalensium*, worinnen von dem Erzbischof Gerharo II. Achtzehn, von Erzbischof Giselberto aber Neunzehn Diplomata, und überhaupt viele merkwürdige Stücke enthalten sind, denen Liebhabern der Historie mittler zeiten, nicht anders, als angenehm seyn kan. Der geehrteste Leser findet hier:

I. GER-

- I. GERHARDI II. Archiepiscopi *Brem.* diploma, quo locum, qui dicitur *Trupa*, cum loco qui dicitur *Wallerbroke*, donat ad construendum Claustrum *Cisterciensium* Dominarum. A. 1232.
- II. Capituli *Bremensis* approbatio & consensus hujus donationis ab Archiepiscopo factæ. A. 1232.
- III. GREGORII IX. Pontif. M. Bulla, qua Sanctimonialia in *Liliendale*, cum omnibus locis & bonis, quæ possident, sub protectione sua suscipit, & donationes ab Archiepiscopo *Bremensi* factas confirmat. A. 1234.
- IV. FRIDERICI II. Imp. R. Diploma, quo Monasterium in *Liliendale* sub protectione sua suscipit, & omnia bona ac possessiones confirmat. A. 1235.
- V. GERHARDI II. Archiep. *Brem.* Diploma, quo locum in *Wolda* & Ecclesiam Parochialem in *Lesmona* Coenobio in *Liliendale* confert. A. 1235.
- VI. GERHARDI II. Arch. *Brem.* Charta, qua proprietatem Decimæ super agros inter *Walle* & *Wemenam* dat, quam Decimam contulerunt fratres *de Groepelinge*. A. 1235.
- VII. ALARDUS, Advocatus de *Ottersberge*, confert domum in *Borchfelde*, & frater ejus *Bruningus*, dictus Monachus, vendit domum aliam in *Borchvelde*. A. 1235.

- IIX. THEODORICUS, dictus *Mulo*, donat domum in *Borchvelde*. A. 1235.
- IX. GERHARDI II. Charta confirmationis super villam *Woldesbutle*, quam Comes *Gerbertus* de *Stotle* vendidit. A. 1238.
- X. - - - - confirmatio super Decimam in *Lesmona*, quam *Albero* & *Fridericus* de *Stelle* vendiderunt. A. 1238.
- XI. - - - - Charta super decimam in *Mansflete*, quam *Gerbertus* Comes de *Stotle* Claustro in *Lesmona* obligavit. A. 1238.
- XII. - - - - Charta super Decimam quandam in *Wurfacia*, quæ Ochtum dicitur. A. 1238.
- XIII. CAPITULI *Bremensis* Consensus donationis Curiae in *Wolda*, & Ecclesiae Parochialis in *Lesmona*, ab *Gerbaro* Arch. Br. factæ. A. 1241.
- XIV. GERHARDI II. Charta super mansum unum, situm juxta eam partem Civitatis, quæ dicitur *Uthbremen*. A. 1241.
- XV. - - - - Charta super dimidiam terram in *Netzelwerden*, & Decimam in *Mercele* & quadrantem in *Lesmunderbroke*. A. 1243.
- XVI. - - - - Charta super Domus in *Oferstotle* & *Nigenkerken*, cum Novalibus cultis & incultis. A. 1243.
- XVII. - - - - Charta super proprietatem
domus

- domus unius in *Efen*, prope *Woldesbutle*, cum omnibus attinentiis. A. 1244.
- XIIX. ALBERTI, Ducis *Saxoniae*, Charta super proprietatem bonorum in *Bardenflete* ultra *Huntam* jacentium.
- XIX. GERHARDI II. Charta, qua testatur *Gerbertum*, Comitem de *Stotle*, *Warandiam* terræ, quæ in *Bardenflete* sita est, præstitisse. A. 1249.
- XX. GERBERTI, Comitis de *Stoltenbroke*, Charta super dimidium mansum in *Bo-clo*, & iudicium, quod vulgariter *BOTTING* vocatur. A. 1249. Die Grafen von *Stoltenbroke* sind zweifelsöhne keine andere, als die von *Stotle*; Es dienet diese Urkunde zur Historie des *Bottings-Gerichts*.
- XXI. GERHARDI II. Charta super proprietatem domus in *Welle*, ab *Henrico*, dicto *Wridiken*, comparatæ. A. 1250.
- XXII. - - - Charta super decimam in *Garlestede*, ab *Erpone de Lunenberge* resignatam. A. 1250.
- XXIII. - - - Charta super bona in *Lesmona* ab *Johanne de Merscele* comparata. 1255.

- XXIV. GERHARDI II. Compilatio, ac Confirmatio Privilegiorum Cœniobio in *Lilendale* concessorum. A. 1257.
- XXV. GERBERTI, Comitis de *Stoltenbroke*, Charta super proprietatem molendini in *Holenberg*, quod *Henricus de Uthlede* resignavit. A. 1257.
- XXVI. GERHARDI II. Diploma, aquam inter *Willestede* & *Trupam* fluentem, ut & aream in *Tervestede*, conferens. A. 1258.
- XXVII. - - - Charta super decimam in *Rexem*, quam *Vromoldus* Miles resignavit. A. 1258.
- XXVIII. Sanctimonialium in OSTERHOLTE Charta super bona in *Leda* & *Wetterige*. A. 1258.
- XXIX. PADEBURNENSIS Episcopi Charta super domum in *Stockampe*, quam *Vromoldus* Miles vendidit, & bona sua in *Arbergen* pro indemnitate obligavit. A. 1258.
- XXX. WILHELMUS, Abbas in *Rastede*, donat proprietatem quinque domorum in *Quelicborne* & *Willigstede*. A. 1267.
- XXXI. CAPITULI *Bremensis* Charta super aream in *Uthlede*, quam *Ericus de Bederikesa*, *Rustringiæ* Archidiaconus, contulit. A. 1269.

XXXII. Sanctimonialibum in OSTERHOLTE Charta super prædium in *Quelichborne*, quod *Bertholdus* Miles de *Otterstede* donavit.

XXXIII. NEOWINI, Præpositi in *Halberstadt*, & *Theoderici* in *Hildesemen*, Charta super tres mansos in *Stendorpe*.

XXXIV. GISELBERTI, Archiepisc. *Brem.* diploma conferens proprietatem terræ in *Bardenflete*. A. 1277.

XXXV. - - - Charta super proprietatem bonorum, in *Mercele*, & villa *Borch*, sitorum. A. 1277.

XXXVI. - - - Conventio super Advocatiam in *Leda*. A. 1277.

XXXVII. - - - Charta super decimam in *Utblede*, quam *Henricus*, Miles dictus de *Brema*, vendidit. A. 1277.

XXXVIII. - - - Charta compositionis super Advocatiam quadrantis in *Katrepele*. A. 1278.

XXXIX. - - - diploma restituens loca a Civibus in *Trupa* injuste occupata. A. 1278.

XL. - - - Charta super Advocatiam in *Thedenevre*, & decimam in *Overnyenlande*. A. 1281.

XLI. - - - Charta facultatem concedens, decimam in *Bochorst*, quam Villici per mensuram præsentabant, in agris colligendi. A. 1283.

XLII.

- XLII. GISELBERTI Charta super proprietatem unius quadrantis, siti trans pontem *Wisere* in *Nienlande*. A. 1284.
- XLIII. - - - Charta super decimam in *Lemwerdere*. A. 1285.
- XLIV. - - - super Advocatiam Villæ *Woldesbutle* ab Advocato in *Hagen* injuste usurpatam. A. 1286.
- XLV. - - - Charta super domum in *Tuchten* & proprietates, quæ ECHTWERDE dicuntur. A. 1287. Die in alten Urkunden vorkommende Wörter ACHTWORT, ECHTWART, ECHTWERDE, ECHTWERDI, werden nicht auf einerlei Art von denen Wortforschern erklärt. *Henr. MEIBOM T. I. Rev. German. p. 512. & 536.* will, daß sie nur bloß einen Holzungs-Gerechtigkeit bezeichnen. *Ant. Ulv. ERATH* in der Nachricht von Braunschw. Lüneburg. Erbtheilungen p. 117. f. behauptet, daß sie auch zugleich die Mastungs-Gerechtigkeit in sich fassen. *Jo. Dan. GRUBER* in *Orig. Livon. Sacr. & Civil.* schreibt in *Indice Vocabulorum Barbarorum & exoticorum*: "ACHTWORT, ECHTWART, est quota
"jurium competentium, cujusque villæ immobilium possessori, in rebus
"universitatis, veluti pascuis, lignis,
"saginatione, limo ad ædificandas casas

“fas” &c. Wir halten dafür, daß ECHT-
WERDE eine jede **Gemeinschaftliche**
Gerechtigkeit bezeichne. Vielleicht ha-
ben wir Gelegenheit eine nähere Betrach-
tung, sowol über die Etymologie, als auch
über die eigentliche Bedeutung dieses Woro-
tes anzustellen.

XLVI. GISELBERTI Charta super proprie-
tatem dimidii quadrantis in villa *Lede*.
A. 1290.

XLVII. - - - Archiepisc. Charta super
bona quædam in *Thedenevre*, & *Harden-*
strome.

XLIIIX. GOTSCALCI, dicti *Friso*, & REI-
NERI, dicti *Bruschbavere*, Charta su-
per bona in *Arbergen* sita. A. 1290.

XLIX. GERHARDI, Comitis *Holsatie* & *de*
Schowenburch, Literæ super bona in *Ar-*
bergen sita. A. 1290.

L. ALBERTI, Abbatis in *Rastede*, literæ
super proprietatem duarum domorum
in *Willigstede*. A. 1290.

LI. Fratrum de WALLE Charta super bona
in *Wallerbroke* sita. A. 1291.

LII. GISELBERTI confirmatio conventionis
super bona in *Wallerbroke*. A. 1291.

LIII. - - - Compilatio ac Confirmatio
Privilegiorum Monasterii in *Liliendale*.
A. 1299.

- LIV. GISELBERTI Diploma de compositione dissensionum inter Monasterium in *Liliendale*, & Nobiles de *Walle*. A. 1300.
- LV. - - - - Charta de restitutione domorum in *Tbetwedele*. A. 1300.
- LVI. CAPITULI *Bremensis* confirmatio venditionis bonorum in *Wallerbroke*. A. 1300.
- LVII. GISELBERTI literæ ad Plebanum in *Berna*, ne aliqua innoventur circa Ecclesiam in *Lesmona*. A. 1301.
- LIIX. Abbas in LUCKA confirmat proprietatem quadrantis in *Rockwinkele*. A. 1313.
- LIX. CAPITULI *Bremensis* confirmatio venditionis unius terræ in *Borchfelde*. A. 1314.
- LX. *Henrici de RHODE* Charta super domum in *Bredthorpe*, solventem tres *Stenderschepel*. A. 1314.
- LXI. CONVENTIO cum Colonis de *Wallerbroke*, de persolvendis integraliter plenis decimis. A. 1329.

LXII. *Alberti de STELLE* Charta super unam peciam terræ in *Stellerbroke* & minutam decimam, quæ *Ochtum* dicitur. *A.* 1332.

LXIII Monasterium in *RASTEDE* donat proprietatem Molendini in *Wilstede*. *A.* 1356.

LXIV. *Officialis Bremensis* Charta super permutationem bonorum quorundam in *Overnienlande*. *A.* 1365.

LXV. *Rudolphi de LESE* Charta super tres pecias terræ, sitas in *Trupe*. *A.* 1350.

LXVI. *Martini de HUDA* approbatio & confirmatio donationis *Luderi* Fratris sui. *A.* 1367.

LXVII. *Lüder van der HUDE* Verkauf-Brief über ein Stück Land zur *Trupe*. *A.* 1376.

LXIIIX. *Mauritii MARSCHALCKS* Brief über einen Hof in *Terfenstede*. *A.* 1389.

16 DIPLOMATA LILIENDALENSIA.

LXIX. Des Convents zum LILIENDALE,
des *Capituls*, und *Raths* zu BREMEN
Diploma von Abschaffung der FEIDE,
und Bestrafung der Todschläger. *A.*
1468. Ist eine recht merkwürdige Urkunde.

LXX. Des CONVENTS Breef über 4. Mark,
empfangen van dem Wigel Bischof.
A. 1537.

I.

GERHARDI II. *Archi-Episc. Brem.*
diploma, quo locum, qui dicitur Trupa,
cum loco, qui dicitur Wallerbroke
donat ad construendum claustrum Ci-
sterciensium Dominarum.

An. 1232.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ TRINI-
 TATIS GERHARDUS SECUNDUS, divi-
 nâ miseratione, sanctæ *Bremensis* Eccle-
 siæ Archiepiscopus, universis, præsen-
 tis paginæ Inspectoribus in perpetuum. Hu-
 manis mentibus inscripsit potentis naturæ
 digitus, quod quilibet circa ea, quæ geruntur
 in tempore, sit sollicitus, ne forsân propter
 aliquam negligentiam vel etiam gentium desi-
 diam, id quod plenius geri potuit in tempore
 lapsu temporis retardetur; sed omni, qua de-
 cet, maturitate quod gestum est roboretur.
 Hinc est, quod nos secundum quod assum-
 pti sumus in sortem Domini & tanquam coe-
 lestis retributionis non penitus immemores,
 cogitantes nobis aliquo modo, divina median-
 te gratia, thesaurizari thesauros, quos nec eru-
 go nec tinea demolitur, ad honorem Do-
 mini nostri *Jesu Christi* & beatæ *Mariæ* vir-
 ginis

ginis ædimus in remissionem peccatorum nostrorum, patris scilicet & matris & fratris nostri *de Lippia*, qui pro liberatione *Bremensis* ecclesiæ interiit, nec non & aliorum fratrum nostrorum & sororum nostrarum, familiarium itemque omnium benefactorum nostrorum nobis commissorum, similiter & omnium parentum nostrorum, locum illum, qui vocatur *Trupa*, ad claustrum *Cisterciensium* dominarum construendum, cum loco qui dicitur *Wallerbroke*, usque ad antiquam *Sidewendinge*, & ab antiqua *Sidewendinge* usque ad Marcam civium de *Willistide*, tam de cultis agris quam de incultis, præter ea, quæ a nobis per quosdam in feodo tenentur, de consensu Canonorum majoris Ecclesiæ *Bremensis* dedimus; absolventes præfatum locum ob omni onere & obligatione decimæ: etiam ab advocatiæ, seu alterius cujuslibet juris & quæstus temporalis onere dictum locum omnimode, exoneramus, statuentes nihilominus quod si procedente tempore propter continuum incrementum, quod supra dicto loco Domino concedente fore credimus profuturum, Ecclesia præfata forsân habere voluerit *Advocatum*, nullum præter *Archiepiscopum Bremensem* unquam eligendi sibi habeat potestatem. Verum quoniam diversitas temporum diversitatem plerumque parit animorum, omni qua decet devotione rogamus & petimus, prohibentes nihilominus sub ana
the-

themate, & sub interminatione districti judicii, ne quis hoc præsens scriptum destruere audeat, vel etiam violare præsumat. Ut etiam hæc pagina & omnia supradicta maneant inconvulsa, eam præsentis scripto insignivimus & Sigilli nostri appensione roboravimus. Testes autem hujus rei sunt *Henricus* major Præpositus; *Gerhardus* Decanus; *Johannes* Præpositus beati *Willebadi*; *Albertus* Præpositus de *Ramesloh*; *Johannes* de *Beverstede*; *Hermannus* Præpositus sancti *Anscharii*; *Helmricus* Custos; *Henricus* Cellarius; *Bernhardus* de *Sebusen*. *Arnoldus* Vice Dominus; *Wilbrandus* *Rustringiæ* Archidiaconus; *Otto* Cantor; *Alexander* de *Beckesbövede*; *Bernardus* de *Hoya*; *Nicolaus* Domini *Thetwardi* Filius; *Daniel* Decanus Sancti *Stephani*; *Alexander* Custos; *Godefridus* Cellarius; *Jacobus* Scholasticus; *Rubertus*; *Raddagus*; *Adam*; *Stephanus*; *Ludfridus*; *Johannes* *Cusant* ejusdem Ecclesiæ Canonici. *Conradus* Decanus sancti *Anscharii*, *Memericus*, *Sigebandus*, *Michael*, *Gerhardus*, *Sigebardus*, *Wernerus*, *Bartoldus* Prior Fratrum prædicatorum & *Henricus* Sub-Prior. *Johannes*, *Albertus*, *Wilhelmus*, *Appollonius*, *Theodoricus*, *Borchardus*, totusque Conventus fratrum prædicatorum de *Brema*. *Henricus* plebanus Sanctæ *Mariæ*; *Hardwicus* plebanus Sancti *Martini*. Comes *Adolphus* de *Scowenborg*. Ministeriales etiam Ecclesiæ *Bremensis* *Godefridus*

defridus Advocatus de Staden, *Theodoricus* de Haseltborpe, *Sigebodo* Marschalcus, *Iwanus* de Blierstorpe, *Jacobus* de Urbe & alii quam plures, tam Clerici quam Laici diæcesis *Bremensis*. Acta sunt hæc anno dominicæ incarnationibus millesimo ducentesimo trigesimo secundo, indictione sexta Anno Pontificatus nostri decimo quarto.

II.

Capituli Bremensis approbatio & consensus hujus donationis ab Archiepiscopo factæ. An. 1232.

HERMANNUS DEI GRATIA MAJOR IN BREMA PRÆPOSITUS, GERHARDUS, Decanus, totumque ejusdem Ecclesiæ Capitulum, universis præsentis paginæ inspectoribus in perpetuum. Quoniam utriusque juris provide sanxit autoritas, ut gesta, quæ fuerint in publica monimenta translata, infalibilem perpetuamque obtineant firmitatem, id circum harum insinuatione literarum ad universorum Christi Fidelium, tam præsentis ætatis, quam futuræ posteritatis cupimus pervenire notitiam, quod venerabilis *Gerhardus*, Dominus noster Archiepiscopus *Bremensis* secundus, ad honorem Domini nostri *Jesu Christi*, & beatæ *Marie* Virginis, dedit pro
suorum

suorum remissione peccaminum, nec non & omnium parentum, amicorum suorumque Benefactorum, locum illum, qui vocatur *Trupa*, ad Claustrum *Cisterciensium* Dominarum construendum, cum loco qui dicitur *Wallerbrocke* usque ad antiquam *Siderwendinge* & ab antiqua *Siderwendinge*, usque ad Marcam civium de *Willistide*, tam de cultis agris, quam de incultis, præter ea, quæ ab ipso Domino nostro Archiepiscopo per quosdam in feodo tenentur. Insuper præfatum locum ab omni onere & obligatione decimæ, seu etiam Advocaciæ, sive alterius cujuslibet juris & quæstus temporalis absolvit; Statuit nihil omnino, quod si procedente tempore propter continuum incrementum, quod supra dicto loco fore credidit profuturum, Ecclesia præfata forsitan habere voluerit Advocatum; nullum præter Archiepiscopum *Bremensensium* unquam sibi eligendi habeat potestatem. Nos vero donationi suæ, tam piæ, grato concurrentes assensu, ipsam approbamus & Sigilli nostri appensione roboramus. Testes autem hujus rei sunt *Heinricus* Major Præpositus, *Gerhardus* Decanus, *Johannes* Præpositus beati *Willehadi*, *Albertus* Præpositus de *Rameslo*, *Johannes* de *Beversete*, *Hermannus* Præpositus sancti *Anscharii*, *Helmricus* Custos, *Heinricus* Cellerarius, *Wilbrandus* *Rustringæ* Archidiaconus, *Bernardus* de *Sebusen*, *Otto* Cantor, *Nicolaus*, *Daniel* Decanus sancti *Stephani*.

phani, Alexander Custos ejusdem Ecclesiæ, Jacobus Scholasticus, Raddagus Sacerdos, Godefridus Cellerarius, Conradus Decanus sancti Ansharii, Memmericus, Sigebandus, Gerbardus, Michaelis, Sigebardus, Wernerus, ejusdem Ecclesiæ Canonici. Bertoldus Prior Fratrum Prædicatorum, Heinricus Subprior, Johannes, Albertus, Wilhelmus, Appolonijs, Theodoricus, Borchardus, totusque Conventus Fratrum Prædicatorum de Brema. Heinricus Plebanus sanctæ Mariæ, Hardwicus Plebanus sancti Martini, Vicarii majoris Ecclesiæ. Johannes, Heinricus, Widekindus, Godescalcus, Hermannus, Theodoricus, Heinricus de Cripta. Reinerus, Albertus vice Custos. Theodoricus de sancto Willbado, Johannes de sancto Georgio. Comes Adolphus de Scomenborg. Ministeriales etiam Ecclesiæ Bremensis Godefridus Advocatus de Staden, Theodoricus de Hasehthorpe, Sigebodo Marschalcus. Iwanus de Bliterstorp, Jacobus de Urbe. Sifridus Domini Thetwardi, Wikgerus de Hemme, Albero Rex, Jordanis, Godefridus, & Johannes, Filius Dominæ Idæ, & alii quam plures Bremensis Diæcesis tam Clerici quam Laici. Acta sunt hæc Anno dominicæ incarnationis 1232. Indictione sexta Anno Pontificatus Domini nostri GERHARDI Archiepiscopi secundi, decimo quarto.

III.

GREGORII IX. Pont. Rom. Bulla,
 qua Sanctimonialis in Liliendale cum
 omnibus locis & bonis, quae possident,
 sub protectione sua suscipit, & dona-
 tiones ab Archiepiscopo Bremensi fa-
 ctas confirmat. Ann. 1234.

GREGORIUS Episcopus servus Servo-
 rum Dei dilectis in Christo filiabus, Ab-
 batissae, & Conventui Monasterii Bea-
 tae Mariae in Lilienthale, Cisterciensis ordinis
 Bremensis diocesis, Salutem, & Apostolicam
 benedictionem. Sacrosancta Romana Eccle-
 sia devotas & humiles Filias ex assuetae pie-
 tatis officio propensius diligere consuevit; &
 ne pravorum hominum molestiis agitentur,
 eas tanquam pia mater suae protectionis mu-
 nimine, confovere. Ea propter dilectae in
 Christo Filiae, vestris postulationibus grato
 concurrentes assensu, personas vestras & lo-
 cum, in quo divino estis obsequio mancipatae,
 cum omnibus, quae in praesentiarum rationa-
 biliter possidet, aut in futurum justis modis,
 praestante Domino poterit adipisci, sub beati
 Petri & nostra protectione suscipimus. Spe-
 cialiter autem possessiones & redditus, & ter-
 ras in Trupa ac alia bona vestra, quae venera-

bilis Frater noster Archiepiscopus *Bremensis*, Capituli sui accedente consensu, Monasterio vestro, pia ac provida liberalitate, concessit, sicut ea omnia iuste ac pacifice possidetis vobis, ac per voseidem Monasterio, auctoritate Apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam nostræ protectionis & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contra ire, si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum *Petri & Pauli* Apostolorum eius, se noverit incursum. Datum *Perusii* VIII. Cal. Novembris Pontificatus nostri Anno VIII.

IV.

FRIDERICI II. *Imp. Rom. Diploma, quo Monasterium in Liliendale sub protectione sua suscipit & omnia bona & possessiones confirmat. An. 1235.*

FRIDERICUS gratia Dei *Romanorum* Imperator semper Augustus, *Germaniæ & Siciliæ* Rex. Per præsens scriptum nostrum fieri volumus universis Fidelibus nostri Imperii, tam præsentibus, quam futuris, quod venerabilis Abbatissa & Conventus in *Liliendale*

dale, ordinis *cisterciensium Bremensis* diocesis, fideles nostræ, culmini nostro humiliter supplicarunt, ut tam personas quam monasterium ipsum, & omnia bona sub speciali protectione, & defensione nostra & Imperii, nec non locum qui dicitur *Trupa*, cum loco qui dicitur *Wallerbrocke*, usque ad antiquam *Sidewendinge*, & ab antiqua *Sidewendinge*, usque ad *Marcam* civium de *Willigstede*, cum agris cultis, & incultis, quæ omnia juste tenent, & possident, eis confirmare de nostra gratia dignaremur. Nos igitur supplicationes ipsarum Fidelium nostrarum benigne ac favorabiliter admittentes, prænotatam Abbatissam, Conventum, Monasterium & omnia bona sua, quæ in præsentiarum juste tenent & possident, & quæ antea justo titulo potuerunt adipisci, sub speciali nostra & Imperii protectione ac defensione recepimus. Locum, qui dicitur *Trupa* cum loco qui dicitur *Wallerbrocke*, usque ad antiquam *Sidewendinge*, & ab antiqua *Sidewendinge*, usque ad *Marcam* civium de *Willigstede*, cum agris cultis & incultis, sicut ea juste tenere & possidere noscuntur, eis de nostra gratia confirmantes. Præsentium igitur tenore mandamus, firmiter inhibentes, quatenus nullus sit, qui dictam Abbatissam, & Conventum fideles nostras in personis, & Monasterium in bonis suis, loco qui dicitur *Trupa*, & loco qui dicitur *Wallerbrocke*, prædictum sicut superius

rius est, expressum contra hujus protectionis & confirmationis nostræ tenorem ausu temerario offendere indebite, seu molestare præsumat. Quod qui præsumpserit, indignationem culminis nostri se noverit incursum. Ad hujus autem protectionis & confirmationis nostræ memoriam & stabilem firmitatem præsens scriptum fieri jussimus majestatis nostræ sigillo munitum. Datum apud *Hagenouwe* Anno gratiæ MCCXXXV. mense septemb. indictione IX.

V.

GERHARDI II. *Archiepisc. Brem.*
Diploma, quo locum in Wolda & Ecclesiarum Parochialem in Lesmona Coenobio Sandimonialium confert.

Ann. 1235.

GERHARDUS Secundus, miseratione divina Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, universis præsentis Literæ inspectoribus in perpetuum. Naturalis ac civilis ratio sua potentia mentibus hominum hoc impressit, ut ea, quæ ab hominibus rationaliter ac laudabiliter geruntur in tempore, discreta hominum industria adeo debeant maturari & maturata scripto taliter commendari,
 ut

ut lapsu temporis simplicitatis amica veritas
ambiguitatis involucro nequeat obfuscar.
Noverint igitur universi tam praesentes, quam
posterius, praesentis litterae inspectores,
quod nos ea, quae ad honorem Domini no-
stri Jesu Christi spectant & ad promotionem
religionum sacrarum pertinent, pro nostris
viribus promovere fideliter cupientes, lo-
cum *in Wolda*, quem bonae memoriae *Hard-
wicus*, quondam Bremensis Archiepiscopus,
ad instaurandum ibidem Cœnobium ordinis
Cisterciensis comparavit, cum consensu to-
tius Capituli Bremensis contulimus eidem Or-
dini pro memoria memorati Archiepiscopi
Hardwici, nostra, & parentum nostrorum,
ut videlicet Moniales ejusdem Ordinis ibidem
Domino famulentur. Adjecimus etiam eidem
Claustro *Ecclesiam parochialem in Lesmona*,
ut ipsius negotium melius prosperetur. Ut
autem haec nostra collatio firmitatis robur per-
petuum obtineat, eam praesenti scripto insi-
gnivimus, & Sigilli nostri appensione robo-
ravimus. Hujus facti nostri testes sunt *Hein-
ricus*, majoris Ecclesiae Praepositus; *Johan-
nes*, sancti *Willhadi* etiam in *Brema* Praeposi-
tus; *Hermannus*, Sancti *Anscharii* in *Brema*
Praepositus; *Bernhardus Buccensis* Ecclesiae
Praepositus; *Bernhardus* Decanus majoris
Ecclesiae in *Brema*; Magister *Albertus* Scho-
lasticus, *Henricus* Cellerarius, Magister *Otto*
Cantor, & Magister *Arnoldus* Vice Dominus
Bre-

Bremensis, Daniel Custos, Magister Wilbrandus, Bernhardus, Alexander, Henricus de Toffem. Nicolaus Johannes de Beversteten. Fridericus de Oumunde Bremenses Canonici, & alii omnes ejusdem Ecclesiæ Canonici, quotquot sunt. Sunt etiam testes hujus facti nostri Conradus Abbas Rastadensis, Albertus Abbas sanctæ Mariæ in Staden, Bertoldus Prior sanctæ Catharinæ in Brema, Frater Johannes Werdinensis, & Frater Borchardus de ordine Prædicatorum; Gerhardus Decanus Buccensis, Lutbertus & Meinricus Canonici Bersenses, & alii quam plures. Laici vero Comes Gerbertus de Stotlo, Gerhardus Miles de Groepeling, Simon de Heine & Henricus frater ejus, Johannes & Willerus de Bersen & alii quam plures. Datum Bremæ per manum Notarii nostri Magistri Hyldegeri, proxima die generalis Capituli nostri post Benedicta. Anno Dominicæ incarnationis 1235. Indictione Octava. Episcopatus nostri anno sexto decimo.

VI.

GERHARDI II. Archiepisc. Charta,
qua Claustro proprietatem decimæ su-
per decem & novem agros inter
Walle & Wemenam dat, quam
decimam contulerunt fratres de Groe-
pelingē. An. 1235.

In nominæ Sanctæ & individuæ Trinitatis.
Amen. GERHARDUS Secundus, Dei
gratia Sanctæ Bremensis Ecclesiæ Archie-
piscopus, universis Christi Fidelibus præsen-
tem paginam inspecturis, perpetuam in Domi-
no salutem. Evanescent simul cum tempore
ea quæ geruntur in tempore, nisi recipiant a
voce testium & scripti memoria firmamen-
tum. Notum igitur esse cupimus, quod nos
cum voluntate & consensu Dominorum Ma-
joris Ecclesiæ Bremen. Canonorum ad Clau-
strum Sanctæ Mariæ Cisterciensium Dominarum
dedimus proprietatem decimæ super decem
& novem agros, qui vocantur *Stücke*, inter
Walle & Wemenam, quam decimam contu-
lerunt ejusdem dominabus *Borchardus miles*
& fratres sui *Gerhardus, Henricus, Johan-
nes*, dicti de *Groepelingē*, pro suarum remedio
animarum. Vnde, ne qua in posterum ca-
lumnia hoc factum nostrum valeat infirmare,
pro-

præfens scriptum Sigilli nostri fecimus munimine roborari. Testes autem hujus rei sunt *Arnoldus* Vicedominus, *Albertus* Scholasticus, *Bernardus de Seehusen*, *Henricus de Tossen*, *Daniel de Blitherstorpe*, Canonici *Bremenses*. *Bartholdus* Prior, *Willelmus*, *Walterus* fratres de *Sancta Catharina*, *Albertus* Subcustos, *Jacobus de Urbe*, *Sifridus*, *Martinus de Hutha* Milites & Ministeriales nostri. *Thidericus* Advocatus, *Otto Rufus* & frater suus *Wolterus*, Cives *Bremens.* & plures alii, tam Clerici, quam Laici. Datum *Bremæ* Anno ab incarnatione Domini M^oCC^oXXXV^o

VII.

ALARDUS, *Advocatus de Ottersberge*, *Claustro in Liliendale* confert domum in *Borchvelde*, & frater ejus *Bruningus*, dictus *Monachus*, vendit domum aliam in *Borchvelde*.

Ann. 1235.

Notum esse volo universis, præfens scriptum inspecturis, quod ego *Alardus*, *Advocatus de Ottersberge* contuli *Claustro Sanctæ Mariæ in Liliendale Cisterciensium* *Dominarum* domum unam in *Borchvelde* cum
 omni

omni jure advocatiæ, & cujuslibet alterius juris, in remedium animæ progenitorum meorum, & frater meus *Bruningus*, dictus *Monachus*, de consensu & voluntate mea vendidit domum aliam in *Borchvelde* ad idem Claustrum cum omni jure supra dicto, & cum pro ea pretium multo majus habere potuisset, dedit eam pro sex marcis in suorum remissionem peccatorum. Ne autem in posterum hæc venire possint in dubium, cum ambo frater meus *Bruningus* & ego Sigilla non haberemus, hoc præsens scriptum sigilli mei fecimus munimine roborari. Testes autem hujus rei sunt, *Wilhelmus*, *Wolterus*, fratres de ordine Prædicatorum, *Fridericus Bruschavere*, *Reinoldus* frater ejus, *Otto de Rostorpe*, *Ericus de Scolesich*, *Bernhardus de Horst*, *Henricus de Stendorpe*, *Godefredus de Bente*, *Ernestus*, *Theodoricus de Gandersim* Civis Bremensis. Acta sunt hæc Anno Domini M^oCC^oXXXV^o.

VIII.

THEODORICI, dicti Mulo, Charta donationis super unam domum in Borchvelde. An. 1235.

Notum sit universis præsens scriptum inspecturis, quod ego *Theodoricus*, dictus *Mulo*, consentiente uxore mea *Ida*, & matre

matre mea *Gyseltruda* contuli claustro Sanctæ *Mariæ* in *Liliendale*, *Cisterciensium* *Dominarum*, domum unam in *Borchvelde* cum omni jure advocatiæ & cujuslibet alterius juris, quam tenui in feudo a Comite *Adolpho de Schowenborch*, in remedium peccaminum meorum & fratrum meorum *Brunstani*, *Igelberti*, & *Ludolphi*. Ne autem hæc donatio in posterum alicui venire possit in dubium, cum ego Sigillum proprium non haberem, Sigillo fratris *Bertboldi* Prioris fratrum ordinis *Prædicatorum* in *Brema*, qui huic donationi cum fratre *Wilhelmo* de eodem ordine & Domino *Johanne de Beversaten*, interfuit, scriptum præsens feci communiri. *Acta sunt hæc Anno Domini M^oCC^oXXXV*

IX.

GERHARDI II. *Arch. Charta confirmationis super villam Woldesbutle, quam comes Gerbertus de Stotlo vendidit. An. 1238.*

GERHARDUS Dei Gratia Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus univ-
 fis hanc literam inspecturis in perpe-
 tuum. Quum ea, quæ aguntur in tempore
 simul labi solent cum tempore, consuevit hu-
 mana

mana discretio, ea quæ suis rite fiunt temporibus scripturarum memoriæ commendare. Hinc est, quod tam præsentibus quam futuris volumus esse notum, quod Claustrum beatæ Virginis in *Lesmona*, villam quandam, quæ dicitur *Woldesbutle*, quam comes *Gerbertus* de *Stotle* jure hæreditario possidebat, cum omni jure, quod idem Comes habuit in eadem, tam ea, quæ alii ab eo jure feudi, quam ea, quorum ipse personaliter fuit Dominus & possessor, ab ipso pro LXXX Marcis libere ac sine contradictione comparavit, jure perpetuo possidendam, quam Nos a præfato Comite vice Claustri, cujus Patronatum habemus & curam gerimus, acceptam in protectionem Beati *Petri* & nostram ponimus. Ne igitur super hac venditione ab ipso Comite vel suis heredibus aliqua futuris temporibus calumnia oriatum, præsens scriptum sigilli nostri & ipsius Comitum fecimus munimine roborari. Testes sunt *Henricus* Major Præpositus, *Gernandus* Decanus, *Johannes* Sancti *Willebadi* Præpositus, *Arnoldus* Vice-dominus, *Hermannus* Sancti *Anscharii* Præpositus, *Heinricus* Cellerarius, *Willebrandus* Rustingia Præpositus, *Henricus* de *Tossen*, *Ernestus* Prior, *Heinricus* Subprior, *Johannes*, *Alardus* Fratres S. Catharinæ, *Wilhelmus* de *Bederikesa*, *Otto* & *Marquardus* de *Bederikesa*, *Otto* *Pincerna*, *Jacobus* de *Vrbe*, *Martinus* de *Huda*, *Albero* & *Fredericus* de *Stelle*, *Si-*

mon & Henricus de Heine. Acta sunt hæc Anno
Dominicæ incarnationis M^oCC^oXXXVIII^o
Indictione XI. Pontificatus nostri Anno XX.
Data *Bremæ.*

X.

GERHARDI II. *Arch. Confirmatio
super decimam villæ in Lesmona,
quam Albero & Fridericus de Stel-
le vendiderunt. An. 1238.*

GERHARDUS Dei gratia Sanctæ Bre-
mensis Ecclesiæ Archiepiscopus, uni-
versis hanc literam inspecturis salutem
in vero salutari. Quum his, qui se totos di-
vinis dedicarunt obsequiis, provida sollicitudi-
ne tenemus intendere ac eorum indemnitati
ac paci propensius providere; omnibus hanc
literam inspecturis volumus esse notum, Con-
ventum Dominarum Cisterciens. ordinis in
Lesmona Decimam ejusdem villæ a Militibus
Alberone & Frederico de Stelle fratribus, qui
eam in feudo a nobis tenuerunt, pro nonagin-
ta Marcis cum omni jure quod eos contingit
comparasse. Verum quia id non potuit fieri
sine nobis, dicti Milites in manus nostras præ-
fatam Decimam una cum uxoribus & liberis
resignarunt, & eam Nos, accedente Capituli
nostri

nostri consilio & consensu, ob nostrorum
 indulgentiam peccatorum, contulimus Con-
 ventui ante dicto. Ne igitur aliquod super
 hac venditione ac donatione dubium contin-
 gat, præsentem chartam exinde conscriptam
 sigilli nostri ac Capituli fecimus impressione
 muniri. Testes hi sunt *Henricus* Major Præ-
 positus, *Bernardus* Decanus, *Johannes* San-
 cti *Willebadi* Præpositus, *Arnoldus* Vicedo-
 minus, *Hermannus* Sancti *Anscharii* Præposi-
 tus, *Ernestus* Prior, *Henricus* Subprior, *Jo-*
hannes, *Alardus*, *Wilhelmus*, fratres Sanctæ
Catharinæ, *Wilhelmus de Bederikesa*, *Otto* &
Marquardus de Bederikesa, *Otto Pincerna*,
Jacobus de Urbe, *Martinus de Huda*, *Luderus*
 & *Bruningus de Mersese*, *Albero* & *Fridericus*
de Stelle, *Simon de Heine*. Acta sunt hæc An-
 no Dominicæ Incarnationis M^oCC^oXXXVIII^o
 Indictione XI. Pontificatus Anno XX. Data
Bremæ.

XI.

GERHARDI II. Arch. Confirmatio
 super decimam in Mansflete, quam
 Gerbertus comes de Stotle claustrum
 in Lesmona obligavit.

An. 1238.

C 2

GER-

GERHARDUS Dei gratia Sanctæ *Bremen-*
sis Ecclesiæ Archiepiscopus universis
 hanc literam inspecturis in perpetuum.
 Amen. Noverint universi præsentem literam
 inspecturi, quod *Gerbertus Comes de Stotle*
decimam in Mansflete, quam ab Ecclesia *Bre-*
mensi jure feudi possidebat, Claustro in *Les-*
mona pro viginti Marcis argenti titulo pigno-
 ris obligavit, de nostræ voluntatis benepla-
 cito & consensu, cujus decimæ fructum Nos
 pio favore, quem ad idem Claustum habe-
 mus, eidem liberaliter indulgemus; pro aliis
 vero decem Marcis, quas adhuc dicto Cœ-
 nobio tenebatur, unam terram & dimidiam,
 in eadem villa sitam, assignavit eidem, ita ut
 fructibus computatis in sortem, postquam de-
 ductis laboribus & expensis receperit V Mar-
 cas, libere ad Comitem revertetur. Ut autem
 ordinatio ista nullam posthac calumniam pa-
 tiatur, præsentem literam nostro, & præfati
 Comitis sigillis fecimus communiri. Testes
 sunt *Henricus Major Propositus*, *Gernandus*
Decanus, *Johannes Sancti Willehadi Præpo-*
situs, *Arnoldus Vicedominus*, *Hermannus San-*
cti Anscharii Præpositus, *Henricus Cellera-*
rius, *Wilbrandus Rustringiæ Præpositus*, *Hen-*
ricus de Tossen, *Alexander Scholasticus*, *Er-*
nestus Prior, *Henricus Subprior*, *Johannes*,
Alardus, *Wilhelmus*, fratres Sanctæ *Cathari-*
ne, *Wilhelmus de Bederikesa*, *Otto & Mar-*
quardus de Bederikesa, *Otto Pincerna*, *Jaco-*
bus

bus de Vrbe, Martinus de Hutba, Loderus & Bruningus de Mercele, Albero & Fridericus de Stelle, Simon & Henricus de Heine. Acta sunt hæc Anno Dominicæ incarnationis MoCC^oXXXVIII^o Indictione XI. Pontificatur Nostri Anno XX. Data Bremæ.

XII.

GERHARDI II. Archiep. Charta super decimam quandam in Wurfacia, quæ Ochtum dicitur, quam Albero Civis Bremensis resignavit.

Anno 1238.

GERHARDUS Dei gratia Sanctæ Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopus universis hanc literam inspecturis salutem in vero salutari. Noverint omnes hanc literam intuentes, quod *Albero, Civis Bremensis, decimam quandam in Wurfacia, quæ Ochtum dicitur, quam a Nobis jure feudi possidebat, in manus nostras in bonorum virorum præsentia resignavit. Nos vero ad petitionem suam eandem decimam contulimus pleno jure Sanctimonialibus Cisterciensis ordinis in Lesmona. Ne igitur aliqua in posterum super isto dubietas oriatur, præsentem literam sigilli nostri fecimus munimine roborari. Te-*

stes hi sunt: *Henricus* Major Præpositus, *Gernandus* Decanus, *Johannes* Sancti *Willebadi* Præpositus, *Arnoldus* Vicedominus, *Hermanus* Sancti *Anscharii* Præpositus, *Henricus* Cellerarius, *Wulbrandus* *Rustringiæ* Præpositus, *Ernestus* Prior, *Henricus* Subprior, *Johannes*, *Alardus*, *Wilhelmus*, Fratres Sanctæ *Catharinæ*, *Wilhelmus* de *Bederikesa*, *Otto* & *Marquardus* de *Bederikesa*, *Otto* *Pincerna*, *Jacobus* de *Urbe*, *Martinus* de *Hutha*, *Ludewus* & *Bruningus* de *Mercelle*, *Albero* & *Friedericus* de *Stelle*, *Simon* & *Henricus* de *Heine*. Acta sunt hæc Anno Dominicæ incarnationis *M^oCC^oXXXVIII*. Indictione *XI*. Pontificatus nostri Anno *XX*. Data *Bremæ*.

XIII.

CAPITULI *Bremensis* approbatio & consensus donationis curiæ in *Wolda*, & *Ecclesiæ* *Parochialis* in *Lesmona*, ab *Gerhardo* *Arch. Sandimonialibus* *Monasterii* *Vallis* *Liliorum* factæ. *An. 1241*.

Otto, Dei gratia, major Præpositus in *Brema*, *Gernandus* Decanus, totumque ejusdem *Ecclesiæ* *Capitulum*, un-
ver-

versis præsentis paginæ inspectoribus in perpetuum. Quoniam utriusque juris provide sanxit autoritas, ut gesta, quæ fuerint in publica munimenta translata, infallibilem perpetuamque obtineant firmitatem; Id circo harum insinuatione literarum ad universorum Christi fidelium, tam præsentis ætatis, quam futuræ posteritatis, cupimus pervenire notitiam, quod venerabilis Dominus noster *Gerhardus* secundus *Bremensis* Archiepiscopus, * ad honorem Domini nostri Jesu Christi, curiam *Wolda*, quam bonæ memoriæ *Hardwicus*, quondam *Bremensis* Archiepiscopus, ad instaurandum Coenobium Ordinis *Cisterciensis*, pro centum & tringinta Marcis *Wilkino de Mercele* & suis hæredibus comparavit, cum consensu & benigno favore nostro, contulit Dominabus ejusdem Ordinis de *Wolda*, præter decimam, quæ est sancti *Anschary*, pro memoria memorati Archiepiscopi *Hartwici*, & sua, parentumque suorum. Contulit etiam eisdem Dominabus, nobis consentientibus &

C 4

piis-

* Das Diploma des Erz-
bischofs GERHARDI,
worauf diese Urkunde sich
berufet findet sich, wie
schon angezeigt worden
in Jo. Dan. Gruberi Ori-
gin. Livoniæ. p. 218.
Wird aber auch von uns,

noch etwas weitläufiger,
als es bey Herr Grubern
zu lesen ist, ad an. 1257.
in GERHARDI II. com-
pilatione Privileg. dem
Leser mitgetheilet wer-
den.

piissimè faventibus, Ecclesiam parochialem, in *Lesmona*, ut negotium ipsarum melius prosperetur, & devotius Domino famulentur. Ut autem hæc collatio firmitatis robur perpetuum obtineat, eam præsentis scripto insignivimus & sigilli nostri appensione roboravimus. Hujus facti testes sunt, *Otto Major Præpositus*, *Gernandus Decanus*, *Johannes S. Willebadi Præpositus*, *Arnoldus Vicedominus*, *Heinricus de Tossen*, *Hermannus Sancti Ansbary Præpositus*; *Bernardus Buccensis Præpositus*, *Bernardus Custos*, *Wilbrandus Scholasticus*, *Otto Cantor*, *Nicolaus*, *Johannes de Beversete*, *Fridericus de Oumunde* & *Ernestus*, Canonici. *Bertoldus Provincialis Teutoniæ*; *Ernestus Prior sanctæ Catharinæ in Brema*. Frater *Johannes*, Lector. Frater *Conradus de Rastede*, Prædicatores. Frater *Eilbertus*, *Heinricus Gardianus*, *Walterus*, *Haldo*, *Frans*. minores Ministeriales: *Wilhelmus*, *Ericus*, *Marquardus de Bederikesa*, *Erpo de Luneberge*. *Simon* & *Heinricus de Heine*, *Albero* & *Fridericus de Stelle*; *Martinus de Hutha*, *Luderus*, *Bruningus*, & *Wilkinus de Mersela*. *Jacob* & *Otto de Urbe*, *Gerardus* & *Burchardus de Gröpelinge*, & alii quam plures. Datum *Bremæ* Anno Dominicæ incarnationis *M^oCC^oXLI^o* indictione. *XIV*.

XIV.

GERHARDI II. *Archiep. Charta super mansum unum, situm juxta eam partem civitatis, quæ dicitur Vthbremen. An. 1241.*

GERHARDUS, Dei gratia *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, secundus, universis, tam præsentis, quam futuri temporis fidelibus præsentem paginam inspecturis salutem in Domino. Quum, qui misericordes sunt, misericordiam consequentur, & jucundus homo, qui in præsentem miseretur & commodat pauperibus optime disponit sermones suos in judicio futuro; cum eos habuerit advocatos pro se loquentes, quos nunc misericorditer respicit, necessitatem patientes: libenter debemus & volumus facere nobis amicos, dando in Eleemosinas, non solum quod superest, sed etiam quod necessarium nobis est, eis qui nos recipere possint in æterna tabernacula, quorum est regnum coelorum juxta veritatis vocem, quæ dicit: *beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.* Inde est, quod dilectæ filiæ *Heilwigis & Bertradis*, memoriam sui facere volentes, & *Johannes* felicitis memoriæ defuncti Mariti ejusdem *Heilwigis & fratris Bertæ*, in coenobio *Domina-*

rum *Cisterciensis* ordinis, quod dicitur *Vallis Lili*, mansum unum, situm juxta eam partem civitatis nostræ, quæ vulgariter dicitur *Utbremen*, quem de nobis feudali jure tenebant, in manus nostros libere resignarunt. Nos autem ad honorem Domini nostri *Jesu Christi*, simulque beatæ & gloriosissimæ Virginis matris ejus *Mariæ*, proprietatem ejusdem mansi donavimus Coenobio supra dicto, cum omni justitia & integritate decimarum & Advocatiæ; ita tamen, quod supradictis duabus Christi fidelibus, *Heilwigi* & *Bertæ*, reliquimus usum ejus tantum temporibus vitæ suæ. Testes horum sunt *Otto* Major Præpositus, *Gernandus* Decanus, *Johannes* Sancti *Willebadi* Præpositus, *Arnoldus* Vicedominus, *Hermannus* Sancti *Anscharii* Præpositus, *Bernhardus* Custos, *Wilbrandus* Scholasticus, *Otto* Cantor, *Johannes* de *Beverfete*, *Nicolaus* & *Fredericus* de *Oumunde* Canonici, *Bertholdus* Provincialis *Teutoniæ*, *Ernestus* Prior Sanctæ *Catharinæ* in *Brema*. Frater *Johannes* Lector, Frater *Conradus* de *Rastede*, Prædicatores. *Eilbertus*, *Henricus* Gardianus, *Wultherus*, *Holdo* Fratres *Minores*. Ministeriales *Wilhelmus*, *Ericus*, *Marquardus* de *Bederikesa*, *Erpo* de *Lunenberge*, *Simon* & *Henricus* de *Heine*, *Albero* & *Fridericus* de *Stelle*, *Martinus* de *Hutha*, *Luderus*, *Bruningus*, & *Willekinus* de *Mersese*, *Jacobus* & *Otto* de *Urbe*, *Gerhardus* & *Burchardus*

us de Gropelinge, & alii quam plures. Et ut hæc nostra donatio rata & firma permaneat, eam in præfenti pagina, sigilli nostri appensione signatam, jussimus annotari perpetuis temporibus permansuram. Nulli igitur hominum, cujuscunque autoritatis, liceat hoc nostrum factum infirmare, aut ei ausu temerario contraire. Quod si quis attentare præsumserit, indignationem Dei omnipotentis & Beati Petri, & nostram, nostrorumque Successorum, se noverit incursum, &, donec cessaverit, anathematis vinculo feriendum. Datum Bremæ Anno Dominicæ incarnationis M^oCC^oXLI^o Pontificatus nostri Anno XXII. Indictione XIV.

XV.

GERHARDI II. Arch. Charta super dimidiam terram in Netzelwerde, & decimam duarum domorum in Mercele & quadrantem in Lesmunderbroke. An. 1243.

GERHARDUS Dei Gratia Sanctæ Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopus Secundus Universis Christi fidelibus in perpetuum. Amen. Noveritis universi, quod *Henricus de Mersele & fratres sui dimidiam*
ter-

terram in *Netzelwerde*, & decimam duarum Domorum in *Mersele*, & quadrantem in *Lesmunderbroke*, in manus nostras resignaverunt, Nosque, ob reverentiam beatæ Virginis, ad sustentationem Monialium in *Wolda* contulimus. Ut autem hæc nostra donatio firma permaneat, præsentem literam Sigilli nostri munimine duximus roborandam. Hujus rei testes sunt *Bernardus* Decanus, *Henricus de Tossen*, *Bernardus* Custos, *Hilbrandus* Scholasticus, *Otto* Cantor, *Nicolaus*, *Johannes de Beverfete*, Canonici *Bremenses*. *Martinus de Huda*, *Luderus*, *Henricus* & *Albertus* Fratres sui, *Luderus*, *Willekinus* & *Johannes de Mersele*, *Henricus de Oumunde* & Frater suus, *Fridericus de Reken* & alii quam plures. Acta sunt hæc in *Brema* Anno Domini M^oCC^o XLIII. Pontificatus nostri Anno XXIII.

XVI.

GERHARDI II. *Arch. Charta super domum unam in Osterstote, & domum unam in Nigenkercken, cum Novalibus cultis & incultis.*

An. 1243.

GER-

GERHARDUS Dei gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus secundus, universis Christi fidelibus in perpetuum Amen. Noverint universi, quod *Albertus* & fratres sui & hæredes ipsorum, domum unam in *Osterstote*, & domum unam in *Nigenkercken*, cum novalibus cultis & incultis, in manus nostras resignaverunt, Nosque ob reverentiam beatæ Virginis Monialibus in *Wolda* contulimus. Ut autem hæc nostra donatio inviolabiliter rata permaneat, præsentem paginam Sigilli nostri impressione fecimus roborari. Hujus rei testes sunt *Bernardus* Decanus, *Henricus de Tossen*, *Bernhardus* Custos, *Wilbrandus* Scholasticus, *Nicolaus*, *Johannes de Beversete*, Canonici *Bremenses*. *Martinus de Huda*, *Luderus*, *Henricus*, & *Albertus* fratres sui, *Luderus Willekinus* & *Johannes de Mersese*, & alii quam plures. Acta hæc sunt in *Brema* Anno Domini *MCCoXLIIIo* Pontificatus nostri Anno *XXIII*.

XVII.

GERHARDI II. *Arch. Charta super proprietatem domus unius in Esen, prope Woldesbutle, cum omnibus attinentiis & cum prato, quod vocatur Dudelwische. Ann. 1244.*

GERHARDUS Dei gratia Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus secundus, omnibus in perpetuum. Notum fit universis Christi fidelibus, quod vidua *Johannis de Nienhusen*, & filii, & filia, & omnes hæredes ipsius, domum quandam in *Esen*, prope *Woldesbutle* sitam, cum pratis pascuis silvis & nemoribus, cum prato videlicet, quod vocatur *Dudelwisch*, & quicquid ab Antecessoribus suis & nostris tenuerunt, libere in manus nostros resignaverunt. Nos vero memorata bona, ad memoriam nostri, parentumque nostrorum, beatæ Virgini in *Wolda* contulimus, perpetuis temporibus possidenda. Hujus rei testes sunt *Otto Major* Præpositus, *Gernandus* Decanus, *Arnoldus* Vicedominus, *Henricus de Tossen*, *Bernardus* Custos, *Wilbrandus* Scholasticus, *Otto* Cantor, *Nicolaus & Borchardus*, *Bremenses* Canonici. *Johannes* Præpositus de *Wolda*, *Jordanus*, *Hermannus*, *Folmarus*, nostri Capel-

pellani, *Martinus, Albertus, Luderus, & Henricus* Fratres de *Hutha, Bruningus, Luderus, & Willekinus* Fratres de *Mercele; Gerhardus de Sledesen; Thidericus de Borch; Johannes de Turon, & alii* quam plures. Ut autem hæc rata & inconvulsa permaneant, præsentem paginam Sigilli nostri munimine duximus roborandam. Acta sunt hæc Anno Gratiae M^oCC^oXLIII. Pontificatus nostri anno XXV.

XVIII.

ALBERTI, *Ducis Saxoniae, Charta super proprietatem bonorum in Bardenflete ultra Huntam jacentium, quæ Comes Gerbertus de Stotle de manu sua tenuit titulo feudali. **

In Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis.
I ALBERTUS Dei gratiæ illustris Comes *Saxonie*, omnibus Christi fidelibus, præfens scriptum inspecturis, perpetuam in vero salutari salutem. Quum in negotiis & tractatibus

* Gehöret in das 1249ste Jahr, wie aus der Nach-

stehenden Urkunde mutmaßlich zu schliessen.

tibus humanis nihil tam fixum est, quod lapsus temporis, & mortalis varietas, non aboleat penitus, vel saltem vertat in dubium; necesse est, in devotis ac piis ordinationibus, quadam æternitate literarum labilem mortaliū memoriā adjuvare. Hinc est, quod ad cunctorum notitiā, tam futurorum, quam præsentium, cupimus pervenire, quod Nos, de communi nostrorum hæredum consensu, proprietatem quandam bonorum in *Bardenvolete* ultra *Huntam* jacentium, quæ Comes *Gerbertus de Stotle* de manu nostra tenuit titulo feudali, ad honorem omnipotentis Dei, & intemeratæ Virginis *Mariæ* Genetricis ejus, pro remedio animarum parentum nostrorum, nec non & nostra perpetua salute, *Sanctimonialibus* Coenobii in *Wolda* ordinis *Cisterciensis*, quod alio sæpe nomine *Vallis Liliorum* in suis Privilegiis appellatur, cum omni sua integritate, contulimus, quieto jure perpetuis temporibus possidendam, omnimodam libertatem & securitatem in dictis bonis firmantes eisdem; Ne quisquam in posterum donationem nostram, alicujus objectione calumniæ vel temeritatis audacia, impedire valeat, & *Christi* famulas indebite molestare. Hanc solam ab ipsis vicissitudinem expectantes, ut nostri & nostrorum parentum memoriā agant fideliter apud Deum. Ut igitur hujus donationis nostræ

con-

concessio autoritatis suæ perpetuo tenore firmetur, præsentibus eam literis duximus inferendam, Sigilli nostri consignantes caractere & hominum fide dignorum, quorum ista sunt nomina, testimonio. Datum & actum apud *Blotenberg*. Testes hujus rei sunt: Burggravius *Ulricus de Wittin*, *Bertramus Pincerna*, *Martinus Advocatus*, *Gerhardus Comes*, *Otto Filius Ducis de Brunswick*.

XIX.

GERHARDI II. *Charta, qua testatur, Gerbertum Comitem de Stotle Warandiam terra, que in Bardenflete sita est trans Huntam, Præposito in Liliendale præstitisse. An. 1249.*

GERHARDUS, Dei Gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus præsens scriptum visuris, salutem in Domino. Noverint universi, scire volentes, quod nobilis vir Comes *Gerbertus de Stotle*, ad instantiam Præpositi de *Liliendale*, coram nobis plenam integræ terræ, quæ in *Bardenflete* sita est, quam *Henricus Albus*, & *Theodolfus Friso* colunt, trans *Huntam*, Præposito & Conventui præstitit *Warandiam*. Ne ve-

Mon. Brem. T. II. D ro

ro in pōsterum præfate Conventui super eo quæstio oriarur, præsentem literam nostri Sigilli munimine fecimus roborari. Acta anno Gratiæ M^oCC^oXLIX^o. Pontificatus nostri XXX.

XX.

GERBERTI, *Comitis de Stoltenbroke, privilegium, conferens dimidium mansum in villa Boclo situm, & iudicium, quod vulgarter Botting vocatur. An. 1249.*

Universis Christi Fidelibus præsentem literam inspecturis *Gerbertus Comes de Stoltenbroke* * salutem in Domino. Quoniam
niam

* Dieser Gerbertus Comes ist zweifelsohne und unstreitig kein anderer, als der Graf Gerbart von Stotle, von welchen einige Urkunden im I. Band pag. 388. u. f. vorkommen, und dessen auch in den beiden unmittelbar vorhergehenden Melduna geschehen. Vielleicht haben sie sich

auch Grafen de Stotlen Broke geschrieben; und soll in unserer Urkunde also heißen. Denn in der Grafschaft Stotel findet sich dieser Ort Bokel s. Mushards Denkmal p. 34. n. 25. Und auch das Bottings-Gericht ist in dieser Grafschaft üblich gewesen, wie Mushard p. 37. mit meh^r

niam lapsus temporis oblivionem inducit, expedit, ut scriptis notentur ea, quæ sunt perpetuo duratura. Hinc est, quod præfenti scripto notum fieri volumus modernis & posteris universis, quod nos devotionem Sanctimonialium in *Lliendale*, *Cisterciensis* ordinis, attendentes, Judicium, quod vulgariter *Botting* vocatur, & omnem jurisdictionem, & jus, quod de dimidio manso in villa *Boclofito*, nec non de area ejusdem dimidii mansi, cum omnibus attinentiis suis ac utilitate, quæ bona *Everardus* miles, dictus *Bulsing* & uxor sua, jam dicto Claustro contulerunt, nobis & hæredibus nostris competere videbatur, beatæ *Mariæ* & prædicto Claustro, pro quadam summa pecuniæ, venditionis titulo, libere contulimus, in proprium perpetuo possidenda. Et ut hæc collatio nostra robur obtineat perpetuæ firmitatis, præsentem scedulam Sigilli nostri munimine duximus roborandam. Hujus rei Testes sunt *Otto* Decanus, *Wilbrandus* Scholasticus, *Theodoricus de Lovenburg* & *Gerhardus* Cantor, Canonici *Bremen*.

D 2

Jo.

mehreru ansühret. Von diesem alten Gericht hat neuligster Zeit sehr gelehrt und umständlich gehandelt Herr Jo. Carl. Conr. Oelrichs in seiner

Doctoral-Disputation, de Botding & Lodding Judiciis Germaniæ; unter dem Vorsitz Herrn Jo. Christoph. Pesler. Francof. ad Viadr. 1750.

Johannes Præpositus de *Liliendale*, *Engelbertus* Miles de *Bekeshövede*, *Henricus* de *Howede*, Cives *Bremenses*, & *Fridericus* de *Howede*. *Todo* Conversus de *Liliendale*, *Marquardus* de *Boclo*, qui colit ante dictum dimidium mansum, *Henricus* de *Lubeke*, *Johannes* famulus Præpositi de *Liliendale*, & alii quam plures Clerici & Laici. Actum *Bremæ* Anno gratiæ M^oCC^oXLIX^o proxima sexta feria post conversionem sancti *Pauli*.

XXI.

GERHARDI II. *Arch. Charta super proprietatem domus in Welle, cum suis appendiciis, ab Henrico Milite, dicto Wridiken, pro XXXII. Marcis comparata. An. 1250.*

GERHARDUS, Dei gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, universis Christi fidelibus, hanc paginam inspecturis, in salutis autore salutem. Ne propter humanæ memoriæ labilitatem & ad diffeniendum facilitatem, ea, quæ conveniunt inter partes, ab aliquibus in dubium revocentur, satvis est, rationaliter acta scripti fidelis perennitati committere, quam, quæ sua sunt, quærentium cavillationi subicere, & altercationibus

nibus materiam præparare. Hinc est, quod cum vir religiosus *Johannes*, Præpositus Monasterii Sanctimonialium in *Valle Liliorum Cisterciens* ordinis, domum in *Welle*, cum suis appendiciis, ab *Heinrico* Milite, dicto *Wridiken*, Ministeriali nostro, pro XXXII. marcis argenti comparaverit, & idem *Henricus* sibi de pecunia satisfacto, bona eadem in manus nostras, cum hæredibus omnibus, ad quos spes esset ex morte ipsius eadem bona posse devolvi, libere resignarit; Nos eorundem bonorum proprietatem, quæ Dominus *Henricus* a nobis tenebat, ob spem remissionis peccaminum nostrorum, Monasterio contulimus prænotato. Ad plenioram igitur hujus rei notitiam præsentem Chartam Sigilli nostri appensione fecimus roborari. Testes huic Contractui interfuerunt *Albero de Stelle*, *Sifridus de Brema*, *Amelungus de Stelle*, *Henricus de Westerbeke*, *Luderus de Hutha*, *Gerhardus de Hatheleria*, *Borchardus de Gropelinge*, *Gerhardus de Sletese*, Milites, & alii quam plures, tam Clerici quam Laici. Datum in Castro *Hagen*, Anno Gratiae M^oCC^oL^o in die *Calixti* Papæ & Martyris.

XXII.

GERHARDI II. *Arch. Charta super proprietatem Decimæ in Garlestede, ab Erpone Milite de Lunenberge resignatæ. An. 1250.*

GERHARDUS, Dei gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, universis Christi fidelibus, hanc paginam in specturis, in salutis autore salutem. Ne propter humanæ memoriæ labilitatem & ad dissentiendum facilitatem, ea, quæ conveniunt inter præsentis, ab aliquibus in dubium revocentur, satius est, rationabiliter acta scripti fidelis perennitati committere, quam, quæ sua sunt, quærentium cavillationi subicere & altercationibus materiam præparare. Hinc est, quod cum vir religiosus *Johannes*, Præpositus Monasterii Sanctimonialium in *Liliendale* Ordinis *Cisterciens.* decimam in *Garlestede*, cum suis appendiciis, ab *Erpone* Milite dicto *de Lunenberge*, Ministeriali nostro, pro *CoXXX.* Marcis argenti, comparaverit, & idem *Erpo*, sibi de pecunia satisfacto, bona eadem in manus nostras cum hæredibus omnibus, ad quos spes esset, ex morte ipsius eadem bona posse devolui, libere resignarit; Nos eorundem

bo-

norum proprietatem, quæ dictus *Erpo* a No-
 bis tenebat, ob spem remissionis peccami-
 num nostrorum, Monasterio contulimus præ-
 notato. Ad pleniorum igitur hujus rei no-
 titiam præsentem Chartam, Sigilli nostri ap-
 pensione, fecimus roborari. Testes huic
 contractui interfuerunt *Otto* Decanus, *Wil-*
brandus Scholasticus, *Johannes de Beversatia*,
 Canonici Majoris Ecclesiæ *Bremensis*, & *Hen-*
ricus Miles de *Scerenbeke* & alii quam plures.
 Datum in Castro *Hagen* Anno Gratiae
 M^oCC^oL^o in die *Kalixti* Papæ & Martyris.
 Pontificatus nostri Anno XXXIX.

XXIII.

GERHARDI II. *Archiepisc.* Charta,
 qua proprietatem bonorum in Lesmo-
 na, ab *Johanne de Merscele* pro *L.*
Marcis comparata, Monasterio in
 Liliendale confert. An. 1255.

GERHARDUS, Dei gratia, Sanctæ *Bre-*
mensis Ecclesiæ Archiepiscopus, uni-
 versis Christi fidelibus, hanc paginam
 inspecturis, in salutis Autore salutem. Ne pro-
 pter humanæ memoriæ labilitatem, & ad dif-
 sentiendum facilitatem, ea quæ conveniunt

inter partes ab aliquibus in dubium revocentur, satius est, rationabiliter acta scripti fidelis perennitati committere, quam, quæ sua sunt, querentium cavillationi subicere, & altercationibus materiam præparare. Hinc est, quod cum S... Abbatissa & Conventus Sanctimonialium in *Valle Lilioram*, *Cisterciensis* Ordinis, bona quædam in *Lesmona*, cum suis appendiciis, ab *Johanne* Milite dicto *de Mersese*, Ministeriali nostro, pro quinquaginta marcis argenti comparaverit, & idem *Johannes*, sibi de pecunia satisfacto, bona eadem in manus nostras, cum hæredibus omnibus, ad quos spes esset ex morte ipsius eadem bona posse devolvi, libere resignaverit, nos eorundem bonorum proprietatem, quæ dictus *Johannes* a nobis tenebat, ob spem remissionis pecaminum nostrorum, Monasterio contulimus prænotato. Ad plenioram igitur hujus rei notitiam præsentem paginam Sigilli nostri appensione fecimus roborari. Huic contractui interfuerunt *Gerbertus* Comes de *Stotle*, *Bernhardus* *Scole*, *Bruningus* de *Mersese*, *Berfridus* & *Johannes* de *Urbe*, *Johannes* Advocatus *Bremensis*, Milites ministeriales; *Winandus* & *Johannes* Fratres, & alii quam plures. Datum in *Brema* Anno Dominicæ incarnationis M^oCC^oLV^o Pontificatus nostri anno XXXVI.

XXIV.

GERHARDI II. *Arch. Compilatio, ac confirmatio Privilegiorum, Coenobio in Liliendale, vel ab ipso, vel ab aliis Principibus & Nobilibus, concessorum. An. 1257.*

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. GERHARDUS, divina favente gratia, sancte *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus secundus, omnibus hoc scriptum intuentibus salutem in perpetuum. Pium curæ pastoralis officium hoc requirit, ut, cum a subditis nostris aliqua petuntur a nobis, in quibus aperte videtur Ecclesiarum nostræ diœcesis utilitas consistere, nos ad talem petitionem velimus auras benevolas acclinare; maxime cum petentes bonam hanc habeant consuetudinem, ut Ecclesiæ nostræ profectum diligant & honorent. Hinc scient, tam presentes, quam futuræ posteritatis homines, quod dilecta nostra soror *Sophia, Vallis lili* Abbatisa, cum suis, nostram adiens præsentiam, supplicavit humiliter ac devote, ut Ecclesiæ suæ privilegia, per nostram donationem obrenta, & ab aliis Principibus, vel Nobilibus erogata, dignaremur in unam paginam colligere,

ligere, & scripti nostri beneficio compilare; & Nos huic earum petitioni deesse nolentes, eadem privilegia, de tempore in tempus a nobis, aut ab aliis Principibus, vel Nobilibus donata, summatim in unum redigere, & scripto nostro jam nominatæ Ecclesiæ decrevimus perennare. Sunt hæc autem hujusmodi:

Primum Privilegium.

GERHARDUS, DEI Gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus secundus, universis Christi fidelibus, præsentem paginam inspecturis, salutem in perpetuum! Humanæ memoriæ imbecillitatem, quæ variis agitata negotiis de facili senium oblivionis consuevit incurrere, literarum linguis & scripturarum vocibus, veluti quadam testimonii perpetuitate, necessarium duximus adjuvare. Noverit igitur venerabilis ætas præsentium, & discat felix successio futurorum, quod Nos ea, quæ ad cultum religionis pertinent, pro nostris viribus promoveri cupientes, locum & curiam in *Wolda*, cum suis attinentiis, quam bonæ memoriæ *Hardwicus*, quondam *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, ad instaurandum ibidem Cœnobium ordinis *Cistorciensis* in honorem beatæ & gloriosæ semper virginis *Mariæ*, pro centum

tum & XXX marcis, a *Willekino*, milite de *Merscele*, & suis filiis & heredibus, comparavit, ad honorem Domini nostri Jesu Christi & sacrosanctæ virginis *Mariæ*, Cænobio Sanctimonialium prædicti ordinis in *Wolda*, quod alio nomine in aliquibus suis privilegiis *Vallis liliorum* est appellatum, nec non terram illam, quæ vocatur *Trupa*, tam in temporalibus, quam in spiritualibus, cum loco, qui dicitur *Wallerbroke*, & ab eodem loco, qui appellatur *Wallerbroke*, usque ad antiquam *Sidewendinge*, & ab antiqua *Sidewendinge*, usque ad marcam civium de *Willigstede*, tam de cultis agris, quam de incultis, præter ea, quæ a nobis per quosdam in feodo tenentur. Absolventes nihil ominus prædictam terram ab omni onere, & obligatione decimæ, & jure advocaciæ, seu alterius cujuslibet juris, & quæstus temporalis, pro memoria memorati Archiepiscopi, & antecessorum nostrorum Archiepiscoporum, nec non in remissionem nostrorum peccaminum, & parentum nostrorum, videlicet patris nostri Domini *Bernhardi Lippensis*, nobilis viri, & quondam *Semigallensis* Episcopi, & matris nostræ *Heilwigis*, nobilis matronæ, & fratrum nostrorum, Domini *Ottonis*, *Trajectensis* Episcopi, & Domini *Bernhardi Palburnensis* Episcopi, & *Theodorici* Præpositi *Daventriensis*, & Domini *Hermannii de Lippia*; & sororum nostrarum Dominae *Hethelint*, *Bersensis*
Do.

Dominæ *Gertrudis Hervordensis*, Dominæ
Conegundis Vrekenholtensis, *Alheidis Alta-*
nensis Abbatissarum, & Dominæ *Heilwigis de*
Legenhagen, & Dominæ *Beatricis de Lutter-*
berg, Comitissarum, ut singulis annis nostra
 & prædictorum parentum fiat memoria, de
 consensu nostri Capituli, qui super eo specia-
 lia privilegia erogavere, præfato Cœnobio
 contulimus integraliter, jure perpetuo possi-
 dendas. Gratiam insuper hanc addere cupien-
 tes, ut Sanctimonialia prælibati Cœnobii Do-
 mino uberius famulentur, & earum Cœno-
 bium melius prosperetur, parochialem Ec-
 clesiam in *Lesmona*, jam dicto Cœnobio Mo-
 nialium contulimus, Capituli nostri acceden-
 te consensu, qui speciale privilegium super
 hoc dedere, jure perpetuo possidendam. In-
 super etiam proprietatem harum decimarum,
 videlicet villæ *Lesmonensis*, quam prædictum
 Cœnobium a fratribus *Miliribus*, *Alberone* &
Fridericico de Stelle, de consensu suorum hæ-
 redum, pro nonaginta marcis comparavit, qui
 eam a nobis in feodo tenuerunt, cum omni
 jure & quod eis in prædicta decima compete-
 bat, in manus nostras, cum suis hæredibus, li-
 bere resignarunt. Item privilegium unius
 decimæ super decem & novem agros, qui
 vocantur *Stucke*, inter *Walle* & *Wemene*,
 quos *Gerhardus*, *Borchardus*, *Heinricus*, *Jo-*
bannes, Fratres dicti *de Gröpelinge*, in manus
 nostras cum hæredibus suis resignavere. Item pri-

privilegium decimæ in villa *Woltmersbusen*,
quam *Gerhardus Scole* nobis resignavit. Item
privilegium quatuor urnarum butyri, quæ
annuatim in terra *Nordensium*, loco cujusdam
decimæ, in nativitate sanctæ *Mariæ* solvuntur.
Item privilegium decimæ minutæ in *Worsat-
tia*, quæ vulgariter *Ochtum* dicitur, quam
Albero dictus *Rex*, civis *Bremensis*, nobis
resignavit; aliud privilegium decimæ bono-
rum in *Walle*, ad Ecclesiam beati *Anscharii*
olim pertinentis, tali conditione, ut Præpo-
situs dicti loci villico *de Stendorpe* singulis
annis, ante diem beati *Thomæ*, plaustrarum
filiginis pro decima memorata & novalibus
eorundem supercrescentibus, & duos ma-
gnos modios filiginis, qui *Strickspedel* dicun-
tur, pro ligno, quod *Ochtum* dicitur, persol-
vat. Item privilegium decimæ in *Gerlestede*
cum suis appenditiis, ab *Erpone* milite de *Lu-
nenberg* ministeriali nostro, procentum & 20.
marcis argenti comparatæ, & idem *Erpo* bo-
na eadem in manus nostras, cum hæredibus
suis omnibus, libere resignavit. Præterea
decimam unius quadrantis in *Leda*, quam
Brunningus miles, dictus *de Merscele*, cum hæ-
redibus suis nobis resignavit. Item decimam
in *Bochorst* cum minuta decima, quam *Ger-
hardus* miles, dictus *de Gröpelinge*, cum hære-
dibus suis in manus nostras resignavit, nos-
que prædictarum decimarum resignatione ac-
cepta, quam præsentis pagina protestamur,
earum.

earundem donationem Cœnobio Sanctimo-
 nialium prælibato, de Capituli nostri con-
 sensu, liberaliter contulimus, jure perpetuo
 possidendam. Iterum privilegium domus
 unius in *Osterstote* & unius in *Nigenkerken*,
 quas *Albertus* miles de *Hutba*, & fratres sui &
 Hæredes ipsorum, cum novalibus, cultis
 & incultis, in manus nostras resignaverunt.
 Item privilegium continens bona quædam in
Lesmona, cum suis appendiciis, ab *Johanne*
 milite, dicto de *Mercele* Ministeriali nostro,
 pro L. marcis argenti, comparata, quæ idem
Johannes ab Abbate *Sancti Pauli in Brema* in
 feodo tenuit, & sibi per eum resignata, ob-
 resignationem eorundem nobis faciendam;
 decimam in *Lobbentorpe* dicto Abbati cum
 hæredibus suis omnibus, libere resignavit,
 dictusque Abbas præfata bona nobis. Aliud
 privilegium bonorum in *Welne*, cum suis
 appenditiis, ab *Henrico* milite dicto *Wride-*
ken Ministeriali nostro pro XXXII. marcis
 argenti comparatorum, quæ idem *Henricus*
 cum hæredibus suis nobis resignavit. Item
 privilegium continens bona quædam in *Le-*
wenburen, quæ *Johannes* miles de *Bederikesa*
 & sui filii, Comitibus *Hermann* & *Henrico* de
Woldenberg resignaverunt, nobis autem præ-
 dicti Comites suo scripto. Item privilegium
 dimidiæ terræ in *Netelwerde*, & quadrantis,
 & dimidii in *Lesmunderbrocke*, quæ *Henricus*
 miles de *Mercele*, & sui fratres, nobis resigna-
 verunt.

verunt. Item privilegium continens bona in *Asquarde*, quæ *Henricus* miles de *Lobben-
thorpe* cum hæredibus suis, in Manus nostras coram multis resignavit. Item proprietatem trium quadrantum in *Hynnebecke*, quos *Jacobus Thodo* & *Elerus* fratres, a Comite de *Stotle* in feodo tenentes, resignaverunt, & idem Comes nobis. Aliud privilegium continens bona villæ *Woldesbutle*, quæ Comes *Gerbertus de Stotle* jure hæreditario possidebat, quæ præfatum *Claustaum* cum omni jure, quod idem Comes habuit in eadem, tam ea, quæ alii ab eo jure feudali tenuerunt, quam ea, quorum ipse personaliter fuit dominus & possessor, ab ipso pro LXXX. marcis libere ac sine contradictione qualibet comparavit jure perpetuo possidenda, quæ nos a præfato Comite recepimus vice *Claustri*, cujus patronatum habemus & curam gerimus, ipsam in protectionem beati *Petri*, & nostram ponentes; Cæterum proprietatem domus unius in *Hesen*, prope *Woldesbutle*, cum omnibus attinentiis & cum prato, quod vocatur *Dudelwische*, quam *Johannes de Nyenhusen*, & filii sui, nobis resignavere. In *Holenberg* Molendinum, quod *Henricus* miles de *Uthlede* Comiti de *Stotle* resignavit, dictusque Comes præfatæ Ecclesiæ ejusdem contulit proprietatem. Insuper bona in *Hathelevia* in villa *Hemme* sita, mensuram avenæ solventia, quæ *Johannes de Nyenkerken*, Ecclesiæ

con-

contulit^o prænotatæ; Præterea mansum unum in *Uthbremen*, cum decima & omnibus adjacentiis, quæ *Heilwigis Norvengensis* vidua, ob memoriam mariti sui *Johannis*, civis *Bremensis*, filii *Idæ* viduæ, resignavit nobis. In *Gronlande* dimidium quadrantem, quem *Volquimus*, prænotatæ Ecclesiæ conversus, eidem Cœnobio consignavit. Ibidem dimidium, & in *Hemme* quadrantem, quos dedit *Alardus de Walle*. In *Quelichorne* duos *Stadenses* modios filiginis, quos *Bertholdus miles de Otterstede* resignavit Abbati *de Rastede*, dictusque Abbas de consensu Capituli contulit proprietatem. In *Achem* domum unam, quam contulit *Heygetom*. In *Borchvelde* donationem duarum domorum, ab *Alardo & Brunigo* monacho, fratre suo, militibus *de Brema*, & *Theodorico* milite *de Oldenborg*, dicto *Mulle*, factam. Ibidem duas domos ab Ecclesia sancti Spiritus in *Brema* comparatas. Item in *Hemme* dimidium quadrantem, quem dedit *Bernhardus Schene*. Item ibidem decimam unius quadrantis; In *Wemme* quadrantem & dimidium; In *Horst* tria sunt; in *Nortsida* quatuor agros, qui *Stucke* dicuntur. In *Walle* undecim quadrantes; in *Dung* duo jugera, quæ *Gerfridus* miles dictus *de Urbe*, nobis cum hæredibus suis libere resignavit. In *Lesmonderbrocke* dimidium quadrantem; In *Edenbottle* integram terram, quam hæredes *Henrici* militis *de Oumunde* nobis resignaverunt.

verunt. In *Gronemore* dimidium quadrantem, a *Theodorico* milite de *Wersebe* præfatæ Ecclesiæ collatum; item in *More* quinque modiolos butyri, quos dedit *Fridericus* Miles de *Lynne*. In *Hymnebecke* quadrantem & dimidium. In *Heileshorne* tres domos cum novalibus, cultis & incultis, & cum omni jure decimæ, quarum unam *Lüderus* miles de *Mercele*, dictus *Gogravius*, aliam *Johannes* miles, dictus de *Mercele*, tertiam *Theodoricus* & *Hermannus* Fratres, dicti de *Mercele*, cum hæredibus suis, nobis libere resignaverunt. Præterea bona in *Kerckbeck*, cum omnibus attinentiis, cultis & incultis, & cum omni jure decimæ, ab *Amelingo* milite, dicto de *Stelle*, pro XXVIII. marcis & dimidia comparata. In super aquam in *Tervenstede*, annuatim sex *Sneas* * anguillarum persolventem, quam *Manegoldus* de *Vorde* nobis resignavit; prædictorum itaque bonorum resignatione a singulis, sicut prænotavimus, accepta, eorundem proprietatem consueta usi liberalitate Cœnobio contulimus supradicto. &c.

Hæc sunt Privilegia Principum & Nobilium.

Mon. Brem. T. II.

E

Pri-

* *Snesa* anguillarum h. e. eine Stiege Nale, oder 20. Stück; Hollandis enim *Snees* vicenarium,

vel viginti sonat. v. Du FRESNE Glossar. it. KILIANI Duffæi Etymologic. Teuton.

Primum Privilegium.

GREGORIUS Episcopus, Servus servorum, Dei dilectis. &c. *

Item Privilegium.

FRIDERICUS Gratia Dei Romanorum. &c. **

Item Privilegium

Illustris Principis ALBERTI, Ducis *Saxonie*, conferentis proprietatem unius integræ terræ in *Bardenfleete* ultra *Huntam* jacentis, quam Comes *Gerbertus de Stotle* de manu sua tenuit titulo fœdali. Aliud privilegium *Heinrici Abbatis*, totiusque Capituli sancti *Pauli in Brema*, continens proprietatem dimidii mansi in villa *Schiptorpe*, ab *Arnoldo* Milite de *Schiptorpe* comparati, qui eundem in feudo a præfato Abbate tenuit, quem, eo resignante, prædictus Abbas Ecclesiæ contulit memoratæ. Item privilegium *Gerberti*, Comitis

* Findet sich bereits oben abgedruckt p. 23. u. 24.

** Besiehe oben p. 24-26.

ris de *Stoltenbroke*, conferentis dimidium mansum in villa *Boclo* situm, & iudicium, quod vulgariter *Bötting* vocatur, cum omni iurisdictione ejusdem dimidii mansi, & areæ, quem *Everhardus* miles, dictus *Buffing* & hæredes, jam dicto Claustro contulerunt; Item domum unam in *Stenthorpe*, quam *Johannes* miles de *Mercele*, dictus Advocatus, Comiti de *Stotle* resignavit, dictusque Comes ejusdem contulit proprietatem. Item privilegium Domini *Everwini*, Præpositi Sancti *Bonifacii* in *Halberstat*, & *Theodorici* Canonici *Hildensemensis*, fratrum de *Adenois*, conferentium proprietatem trium mansorum in *Stenthorpe*. Omnia itaque bona in jam dictis privilegiis, tam nostris, quam aliorum Principum & Nobilium, annotata, quorum scripta nos vidisse protestamur, Ecclesiæ prædictæ Beatae *Mariæ Vallis lili* auctoritate metropolitana confirmamus, tenore præcedentium protestando, quod tam hæc privilegia, quam bona in his contenta, justo & legitimo titulo a donatione nostra & Principum & Nobilium prædictorum, usque nunc memorata, possederit Ecclesia; & ut de cætero sit quieta proprietate possessura, excommunicamur & anathematizamus omnem hominem, qui prænominatam Ecclesiam, in sæpe dictis bonis lædere, vel ausu temerario præsumpserit molestare. Præterea decernimus, & auctoritate Pontificali sancimus, ne sæpedictæ Ecclesiæ

Abbatissa & Conventus in posterum aliquod speciale privilegium, vel nostrum, vel aliquorum Principum & Nobilium, si, quod absit, ea contingat vetustate vel incuria depravari, cogantur producere ad suæ justitiæ defensionem; scilicet privilegium, per Nos compilatum, pro bonis ibidem contentis ipsis in omni proficiat hujusmodi quæstione. Statuimus præterea, quod, si præfatum Cænobium contra sui ordinis libertatem Advocatum habere decreverit, nullum præter Archiepiscopum *Bremensem* umquam sibi eligendi habeat potestatem. Ut autem hæc nostra privilegiorum compilatio rata, & perpetuo maneat inconvulsa, nos hæc omnia conscribi, & Sigilli nostri fecimus munimine roborari. Testes autem hujus rei sunt, Dominus *Simon, Palburensis* Ecclesiæ Episcopus; *Theodoricus*, Abbas *Stadensis*, & Præpositus in *Tzevena*. *Otto* Abbas Sancti *Pauli* in *Brema*. *Sifridus* Præpositus sanctæ *Mariæ* ordinis *Cisteriensis*. *Gerhardus* Majoris Ecclesiæ Præpositus. *Otto* Decanus; *Heinricus de Tossen*, *Hatheleviæ* & *Worsatiæ* Præpositus; *Hildeboldus*, *Rustringæ* Præpositus; *Bernardus* Custos; *Wilbrandus* Scholasticus; *Nicolaus*, *Theodoricus de Löwenborg*, *Ericus de Bederikesa*, *Gerhardus* Cantor. *Albertus* Cellerarius, *Engelbertus*, & alii Canonici *Bremenses*. *Gerardus* Præpositus sancti *Georgii* in *Staden*. *Helmericus* in *Osterbolte* Præpositus. Comes *Johannes de Oldenborg*

borg; Comes Gerbertus de Stotle. Comes Ludolphus de Brockbuesen. Theodoricus & Henricus Dapiferi. Otto Pincerna, Ericus, Thetmarus, Geverbardus, Willikinus, & Henricus, Milites de Bederikesa. Erpo de Lunenberg, Sifridus & Henricus Fratres, dicti de Brema; Bruningus de Mercele. Luderus de Hutha; Otto, Gherfridus, & Sifridus, Fratres de Urbe; Amelingus & Johannes de Stelle, Christianus & Henricus de Wersbe. Gerbardus de Gropele, Sueterus, & fratres sui de Walle, Gerbardus Scolæ & alii quam plures. Acta sunt hæc anno dominicæ incarnationis MCCLVII. indictione XV. Pontificatus nostri Anno XXXVIII. datum Bremæ IX. Cal. May.

XXV.

GHERBERTI, Comitis de Stoltenbroke, Charta super proprietatem molendini, in Holenberg siti, quod Henricus de Vthlede resignavit.

An. 1257.

Universis Christi Fidelibus, præsentem paginam inspecturis, Gherbertus Comes de Stoltenbroke in perpetuum. Quum

E 31

lapsus

lapsus tēporis oblivionem inducit, expedit, ut scriptis notentur ea, quæ sunt perpetuo duratura. Hinc est, quod præsentī scripto notum fieri volumus modernis & posteris universis, quod Nos devocionem Sanctimonialium in *Liliendale Cisterciens.* ordinis attendentes, proprietatem molendini, in *Holenberg* siti, ad nos jure hæreditario devoluram, quod *Henricus Miles de Vthlede*, de manu nostra titulo tenens feudali, nobis resignavit, Nos, de consensu uxoris & hæredum nostrorum, præfatæ Ecclesiæ contulimus jure perpetuo possidendam. Et ut hæc collatio nostra robur obtineat perpetuæ firmitatis, præsentem paginam Sigilli nostri munimine duximus roborandam. Hujus rei testes sunt *Gerhardus Sledesen*, *Albero de Line*, *Amelungus de Stelle*, *Heinricus de Vthlede*, *Milites*, *Johannes de Mercele*, *Gerhardus & Bruningus Fratres*, dicti *de Mercele*, *Otto Rufus*, *Franco*, *Hoyto*, *Segebodo*, *Cives Bremenses*, & alii quam plures. Acta sunt hæc anno Gratia M^oCCL^oVII^o Indictione XV. Datum *Bremæ* XVI. Kalend. Novembris.

XXVI.

GERHARDI II. *Arch. Brem. diploma, aquam inter Willestede & Trupam fluentem, ut & unam aream in Tervestede, Sanctimonialibus in Valle Liliorum conferens.*

A. 1258.

GERHARDUS, *Dei gratia Ecclesie Bremensis Archiepiscopus Secundus*, omnibus Christi fidelibus, perpetuam in Domino salutem. Notum esse volumus universis, hanc paginam visuris, quod Nos, ob reverentiam Dei, & ejus intemeratæ Genetricis Virginis *Mariæ*, & animæ nostræ salutem, quandam aquam inter Villam *Willistede* & *Trupam* fluentem, sex sneas anguillarum, vel duos solidos denariorum, solventem annuatim, quam S. . . *Manegoldus* a Nobis in feudo tenuit, & de voluntate libera in manus nostras resignavit; Similiter aream unam, in Villa *Tervenstede* sitam, duos solidos annuatim, solventem, quam *Segebandus*, frater jam dicti *Manegoldi* a Nobis tenuit in feudo, & in manus nostras libere resignavit, Ecclesie in *Valle Liliorum*, & Sanctimonialibus Ordinis *Cisterciensis* ibidem Deo ser-

vientibus, libere contulimus jure perpetuo possidendam. Ne igitur hoc factum nostrum laudabile a quoquam ansu temerario valeat irritari, præsentem paginam Sigilli nostri appensione fideliter fecimus communiri. Datum *Vordæ*, anno Domini M^oCC^oLVII^o 4. Nonis Aprilis. Pontificatus nostri Anno XXXIX. Hujus rei testes sunt: *Rainoldus Abbas de Hersevelde*; *Diedericus Abbas Stadensis*, *Bernhardus Præpositus S. Georgii in Staden*; *Erpo Miles de Lunenberge*; *Henricus Miles de Borg*, *Sifridus Miles de Brema*, *Henricus Advocatus de Staden*, & alii quam plures.

XXVII.

GERHARDI II. *Arch. Charta super decimam in Rexem, quam Dominus Vromoldus titulo feudali tenuit.*

An. 1258.

GERHARDUS Dei gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus Secundus, omnibus præsentem inspecturis paginam in omnium salutum Autore salutem. Formidolosa rerum varietas humanis sæpe actibus adversatur, si superabundanti præventa

venta non fuerit cautione. Eapropt̄ ad notitiam singulorum, tam præsentium, quam futurorum, pervenisse cupimus, quod Dominus *Vromoldus*, Miles noster Ministerialis, decimam quandam in *Rexem* sitam, quam de manu nostra titulo feudali tenuit, de bona sua voluntate nobis libere resignavit, supplicando humiliter, ut ipsam Ecclesiæ in *Lilientdale* conferre legitime curaremus. Nos vero attendentes ejusdem Ecclesiæ paupertatem, & Sanctimonialium ibidem Deo fervientium devoeionem, jam dictam decimam præscriptæ Ecclesiæ contulimus, cum omnibus suis proventibus, jure perpetuo possidendam. In cujus rei notitiam præsentem ipaginam Sigilli nostri appensione fideliter etiam munientes duximus roborandam. Datum *Vordæ* Anno Domini M^oCC^oLVIII^o mense Maj. Pontificatus nostri Anno XXXIX. Hujus rei sunt testes *Rainoldus* Abbas in *Hersfelde*, *Thidericus* Abbas in *Staden*, *Gerhardus* Præpositus S. *Georgii* in *Staden*, *Henricus de Borg*, *Gerhardus de Hekethusen*, *Woldericus de Hathelvia*, Milites; *Henricus & Otto* Advocati in *Stadio*, & alii quam plures.

XXIIX.

*Sanctimonialium in OSTERHOLTE
Charta super bona quedam in Leda,
& Wetterige, quæ Joannes Longus,
Civis Bremensis, titulo tenuit feudali.
Ann. 1258.*

H * * * divina miseratione Præpositus,
E * * * Priorissa, totusque Conventus
Monialium in *Osterholte*, universis Christi
fidelibus, hoc scriptum visuris, in perpetuum.
Quæ nascuntur in tempore, simul cum tempore dilabuntur, & transeunt, & humanos actus oblivio demolitur; nisi scripti memoria fuerint commendata. Hinc est, quod harum insinuatione literarum ad universorum Christi fidelium, tam præsentis ætatis, quam futuræ posteritatis, cupimus notitiam pervenire, quod Nos proprietatem bonorum, videlicet dimidii mansi in *Leda*, cum majori decima, & dimidii quadrantis in *Wetteringe*, cum majori & minori decima, & jure Advocatiæ, quæ *Johannes Longus*, Civis *Bremensis*, a nobis titulo tenuit feudali, per ipsum nobis resignatorum, Ecclesiæ in *Liliendale*, recepta ab eis decima duorum quadrantum in *Hinnenbeke*, quam eadem Ecclesia
a No-

a Nobis pro quinque marcis, titulo tenuerat obligationis, totius Capituli nostri accedente consensu, liberaliter contulimus jure perpetuo possidendam. Ne igitur super hac donatione nostra futuris aliqua temporibus calumnia oriatur, præsens scriptum Sigilli nostri fecimus munimine roborari. Testes autem hujus rei sunt: Dominus *Gerbertus*, Comes de *Stotle*; Dominus *Albertus* Præpositus; *Philippus* & *Volquinus*, Conversi ejusdem Ecclesiæ; *Jacobus*, Notarius Domini *Wilbrandi* Scholastici Bremensis; *Sifridus* & *Henricus* Fratres, dicti de *Brema*; *Erpo* de *Lunenberg*, *Albero* de *Line*, & filius suus *Gerfridus*; *Vromoldus*, *Arnoldus* de nova terra, *Reinoldus* de *Bollande*, *Gerhardus Friso*, *Sueterus* de *Walle*, Milites; *Johannes* de *Bardenflete*, *Theodoricus* de *Mersesele*, *Thomas* de *Lanckenau* Ministeriales; *Rodolphus Ruthen*, *Lothemicus*, filius *Dominæ Christinae*, Cives *Bremenses*, & alii quam plures. Acta sunt hæc Anno Domini M^oCC^o LVIII° Datum in *Osterbolte* in *Vigilia Matthiæ*.

XXIX.

S. . . . *Patheburnensis Episcopi Charta, qua testatur, Vromoldum, Militem, domum in Stockampe Ecclesia in Liliendale vendidisse, & bona sua, in Arberghen sita, pro indemnitate obligavisse. An. 1258.*

S. . . . Dei gratia *Padeburnensis Ecclesie* Episcopus, *Bremen. & Corhegens.* Ecclesiarum Minister, omnibus presentem paginam intuentibus, salutem in Domino. Evanescent simul cum tempore ea, quae aguntur in tempore, nisi recipiant a voce testium & scripti memoria firmamentum. Hinc est, quod ad cunctorum notitiam, tam futurorum quam presentium cupimus pervenire, quod *Vromoldus*, Miles, cum filiis suis, *Henrico & Convado*, domum unam in *Stockampe*, cum omnibus attinentiis, Ecclesie in *Liliendale* pro XXXIII. Marcis vendiderunt. Ne autem predictam Ecclesiam super tam legitima emptione ab aliquibus in posterum, quod absit, contingat indebite molestari, vel forte super proprietate ejusdem domus acquirenda, difficultatem sibi suboriri, ad r^o rem securitatem
supra

supradictus Miles *Vromoldus*, una cum præfatis filiis suis, bona sua in *Arbergben* sita, in manus nostras, & Præpositi, ex parte memoratæ Ecclesiæ, cujus tutelam gerimus, pro indemnitate ei conservanda, in restaurum multis coram positis obligaverunt, quam obligationem sui rationaliter factam, præscripto protestamur Sigilli nostri munimine roboratam. Testes autem hujus rei sunt: Comes *Johannes de Aldenbergh*, Comes *Ludolphus de Brochusen* Præpositus, *Hildeboldus, Nicolaus & Ericus*, Canonici *Bremenses*. *Sisfridus & Heinricus* Fratres, dicti *de Brema*, *Erpo de Lunenbergh* & *Erpo* filius suus, *Ericus & Gevehardus de Bederikesa*, *Henricus de Borg*, *Henricus Advocatus de Staden*, *Otto de Barmestede*, *Gerfridus de Vrbe*, *Gerhardus de Gropelinge*, *Henricus Borch*, *Luderus & Martinus de Hutha*, & alii quam plures. Acta sunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis *M^oCC^oLVIII^o* Datum in *Langwedele*.

XXX.

WILHELMUS, *Abbas in Rastede, ad petitionem Hildeboldi Archiep. donat proprietatem quinque domorum in Quelichhorne, & unam domum in Willigstede. A. 1267.*

WILHELMUS, Dei gratia, Abbas, & totus Conventus Monasterii in *Rastede*, universis hoc scriptum cernentibus, salutem in Domino. Ne ea, quæ ad profectum Ecclesiarum commode disponuntur, per lapsum temporis damnosè in oblivionem transeant futurorum, expedit, ut ad rei gestæ memoriam scripto authentico roborentur. Hinc est, quod ad notitiam omnium volumus pervenire, quod nos ad petitionem reverendi Patris ac Domini nostri *Hildeboldi, sanctæ Bremen. Ecclesiæ Archiepiscopi*, proprietatem quinque domorum in *Quelichhorne*, cum omnibus pertinentiis suis, quas a nobis *Engelbertus*, dictus *Ruse*, & filius suus *Ericus*, & filia, cæterique eorum hæredes, in feudo tenuerunt, & unam domum in *Willigstede*, quam eodem jure a nobis *Hermannus Miles*, dictus *Poppo*, habuit, libere donamus & concedimus

cedimus Abbatissæ & Conventui in *Liliendale* ordinis *Cisterciensis*, perpetuo possidendam, volentes, ut omne jus, quocunque nomine censeatur, quod nos & Ecclesia nostra in prædictis bonis hucusque habuimus & possedimus, ad eundem Conventum transeat inconcussa. In cujus facti robur, & munimen perpetuo valiturum, præsentem paginam conscribi & Sigillis antedicti Domini nostri H. . . Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopi, ac nostro, & Conventus nostri, fecimus communiri. Datum in *Rastede* Anno Domini M^oCC^oLXVII^o Calend. *April*.

XXXI.

CAPITULI *Bremensis Charta super aream in Villa Vthlede, quam Ericus de Bederikesa, Rustringiæ Archidiaconus, contulit Monasterio in Liliendale. A. 1269.*

B . . . Dei gratia, major in *Brema* Præpositus, E . . . Decanus, totumque ejusdem Ecclesiæ CAPITULUM, universis, præsentis scripti inspectoribus, in perpetuum. Notum esse cupimus universis, & præsentibus

bus protestamur, quod Dominus *Ericus*, dictus *de Bederikesa*, *Rustringiæ* Archidiaconus, noster Con-Canonicus, aream quandam, in Villa *Vthlede* sitam, ad ipsius obedientiam, videlicet *Bramstede*, pertinentem, Dominae Abbatissæ & Conventui Monasterii in *Liliendale Cisterciens.* ordinis, nobis consentientibus, jure perpetuo contulit possidendam, recipiens in recompensationem ad manus Capituli nostri a *Wilhelmo*, dicto *Magno de Vthlede* & suis hæredibus, aliam aream, in villa sitam memoratâ, quam idem *Wilhelmus*, & sui hæredes, in manus suprascripti Domini *Erici*, in domo Sacerdotis in *Bramstede*, coram multis honestis Viris, resignaverunt; recipientes a prædicta Domina Abbatissa & suo Conventu, pro eadem resignatione octo & dimidium fertonem argenti, quos Dominus *Werno*, tunc suprascripti Monasterii Præpositus, tempore debito coram prædicto Domino *Erico* totaliter persoluit. Ne vero de suprascripta ordinatione, rationabiliter facta, dubium oriatur, præsens scriptum Sigilli nostri munimine fecimus roborari. Testes huic contractui interfuerunt *Martinus* Plebanus de *Santbede*, *Sifridus* Sacerdos de *Broke*, *Olderus* Sacerdos de *Vthlede*, *Borchardus* Sacerdos de *Bramstede*, *Rudolphus* Clericus, quondam Plebanus in *Broke*, *Gerhardus* Plebanus de *Woldebutle*, *Johannes de Vthlede*, *Johannes filii*
Erpo.

Erponis de Vthlede, Conradus de Vthlede.
Acta sunt hæc anno Domini M^oCC^oLXIX^o
VII. Idus Januarii.

XXXII.

*Conventus Sanctimonialium in OSTER-
HOLTE Charta super prædium in
Quelichhorne, quod Bertholdus,
Miles de Otterstede, testamentum fa-
ciens, donavit. A. 1272.*

Universis Christi fidelibus præsentem pa-
ginam visuris H. . . Dei gratia Præpo-
situs, E. . . Priorissa, & totus Conven-
tus Sanctimonialium in OSTERHOLTE,
salutem in perpetuum. Ne super his, quæ
aguntur a Nobis, dubium posteris oriatur,
solemnis actio literarum tenacitati commen-
datur. Noverint igitur præsentis & futuri,
quod *Bertholdus*, Miles de *Otterstede*, testa-
mentum faciens moriturus, de consensu hære-
dum in remedium animæ suæ, prædium in
Quelichhorne, cum fructibus suis, Ecclesiæ
in *Liliendale* & nostræ largitus est & partitus;
Nobis videlicet modios tres *Stadenses*, ipsis
vero duos annuatim cessuros. Cum autem

minus proficuum sit duorum dominium in una possessione, maturo freti consilio tandem in hoc concordavimus, quod, facta conventionem cum Domina I. . . Abbatissa & Conventu dictæ Ecclesiæ possidentis prædii supradicti proprietatem, mediante pecunia decem marcarum ponderati argenti, portionem assignatam nobis de prædictis redditibus, præfatis Monasticis personis libere resignavimus, & sincere. Quod ut ab omnibus incon vulsum servetur, præfens pagina, Sigilli nostri munimine roborata, firmiter protestatur. Datum *Osterholte* Anno ab incarnatione Domini M^oCC^oLXXII^o Octavo Kalend. Octobris.

XXXIII.

NEOWINI, *Præpositi in Halberstadt,*
& THEODORICI, *Canonici in Hildesemen,* *Charta super tres mansos in Stendorpe.*

Nos NEOWINUS, Dei gratia, Sancti Bonifacii Præpositus in *Halberstadt*, & THEODORICUS, Canonicus in *Hildesemen*, omnibus, præfens scriptum audituris, in salutis autore salutem. Quoniam facta mortalium interitu obfuscantur, salubrius provisum

vifum est, ut memoriam rerum gestarum posteris scripto transmittamus, ne qua suboriri possit controversiæ occasio, vel obverti fraudulenta exceptio. Noverint igitur tam præfentes, quam præsentium successores, quod nos, Parenti nostro *Theodorico*, Matri nostræ *Hedwigi*, & Fratri nostro *Jobanni*, ac nobis post obitum nostrum, apud Sanctimonialibus in *Wolda* benedictionis memoriam comparare cupientes, tres mansos proprietatis nostræ, sitos in *Stendorpe*, eisdem Sanctimonialibus contulimus perpetualiter possidendos, ita ut noster Anniversarius, cum Vigiliarum & Missarum solemnibus, annuatim solemniter celebretur, tam in nostram, quam parentum nostrorum, memoriam sempiternam. Hujus rei testes sunt *Henricus de Saltve*, *Ludolfus de Wletbusen*, *Boldeminus de Adenoys*, *Ludegerus de Seebusen*, *Jobannes de Alferde*, *Conradus de Borcfelde*, *Jobannes de Lathusen*, & alii quam plures. Ut igitur hæc nostra donatio rata & inconvulsa permaneat, Nos Præpositus præfens scriptum Sigilli nostri munimine roboramus; Nos vero *Tb.* Sigilli nostri copiam non habentes, Sigillum Comitis Ludolphi de *Halremunt* duximus apponendum.

XXXIV.

GISELBERTI *Arch. Diploma, quo
Abbatissa in Liliendale confert pro-
prietatem dimidia terra in Bardenvle-
te, emtam cum omnibus attinentiis a
Friderice de Line. A. 1277.*

GISELBERTUS Dei gratia, Sanctæ Bre-
mensis Ecclesiæ Archiepiscopus, uni-
versis Christi fidelibus, præsentem pa-
ginam inspecturis, salutem in vero salutari.
Ea, quæ aguntur in tempore coram Nobis,
ne successu temporis oblivionis caligine ob-
fuscentur, necessarium arbitramur per scriptu-
ræ memoriam ad notitiam deducere postero-
rum. Tenore igitur præsentium innotescat
tam præsentibus, quam futuris, quod *Fridericus*,
dictus de *Line*, dimidiam terram in
Bardenvlete, quam vendidit Dominæ Abba-
tissæ & Conventui Sanctimonialium, Ecclesiæ
Sanctæ *Mariæ Virginis in Liliendale*, ordinis
Cisterciensis, nostræ diocesis, pro centum &
quindecim Marcis, cum omnibus attinen-
tiis, terris videlicet cultis & incultis, arenti-
bus, palustribus, areis, campis, silvis, pratis,
pascuis, aquis, piscariis, & omnibus attinen-
tiis,

tiis, sine omni exceptione, ab omni Advo-
 catia liberam, quam a nobis idem *Fridericus*
 nihilominus in feudo tenuit, in manus no-
 stras cum omnibus suis cohæredibus, scilicet
Bartholdo Milite, *Erpone*, *Erico*, & *Mar-*
quardo, Plebano in *Sanstede*, Fratibus ejusdem,
 & *Alberone* Patruele suo, multis præsentibus,
 libere resignavit; Nos vero ob reverentiam
 Dei & gloriosæ Matris ejus, semperque Vir-
 ginis *Mariae*, in remedium animæ nostræ &
 parentum nostrorum, prælibatæ dimidiæ ter-
 ræ proprietatem, cum omnibus supradictis,
 excepta una area, quæ sita est apud aquædu-
 ctum in *Elsvlete*, quam habere noluit præ-
 dictus Sanctimonialium Conventus propter
 malum aggerem adjacentem, loco cujus aliam
 aream, cum aggere ad ipsam pertinente, in
 eadem villa positam, sæpe dictus de *Line* cam-
 bivit, eidem Conventui contulimus Dominæ
 Abbatissæ & Ecclesiæ Sanctimonialium jam
 dictæ in *Liliendale*, sine omni exceptione ab
 omni Advocacia liberam, jure perpetuo possi-
 dendam. Testes hujus facti sunt *Luderus* Ad-
 vocatus, *Luderus* Senior de *Hutha*, *Martinus*,
Henricus de Brema, Senior, *Henricus* Junior,
 & *Albertus de Hutha* Milites, & alii quam
 plures. Ut autem hæc rata permaneant &
 inconvulsa, præsentem paginam Sigilli nostri
 munimine fecimus fideliter roborari. Acta
 sunt hæc Anno Domini M^oCC^oLXXVII^o Pon-
 tificatus nostri anno. IV.

XXXV.

GISELBERTI *Arch. Charta, qua
Abbatissa, & Conventui in Liliendale,
proprietaem confert bonorum quorun-
dam in Mercele, & villa Borch,
sitorum. A. 1277.*

GISELBERTUS, Dei gratia, Sanctæ Bre-
mensis Ecclesiæ Archiepiscopus, omni-
bus Christi fidelibus, præsentem pagi-
nam visuris, salutem in eo, qui est omnium
vera salus. Ut veritatis substantia, & acto-
rum perseverantia, in futuris temporibus cla-
rius elucescat, necesse est, ut scripti memo-
ria perennetur. Noverint igitur tam præ-
sentes, quam posteri fideles universi, quod
Martinus Miles, dictus de Huda, & Luderus,
Filius Johannis Fratris sui, Ministeriales no-
stri, cum consensu & beneplacito hæredum
suorum, duas domus in Mercele, cum quo-
dam Molendino ibidem sito, & quadam pesca-
ria, in villa Borch locata, quas a nobis titulo
tenuerunt feudali, libere in manus nostras re-
signantes, Dominae Abbatissæ & Conventui
Sanctimonialium in Liliendale ordinis Cister-
ciensis, nostræ divecesis, pro LXV. Marcis
Bre.

Bremensis ponderis & argenti, cum omnibus earum attinentiis, scilicet decima majori & minori, terris cultis & incultis, arenis & palustribus, arboribus, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, & cæteris inde provenientibus, sine qualibet exceptione, ab omni advocatia & molestia liberas, vendiderunt. Nos vero ob reverentiam Dei, & ejus gloriosæ Genetricis *Mariæ*, & animæ nostræ salutem, proprietatem dictorum bonorum præfatæ Abbatis & Conventui contulimus, jure perpetuo possidendam. Testes hujus rei sunt Dominus *Henricus*, Custos *Hamenburgensis*, Dominus *Arnoldus*, Capellanus noster, *Luderus* Advocatus, *Albertus de Huda*, & *Raven* Milites, *Henricus Sasse*, & *Hermannus de Mercele*, Ministeriales nostri & alii quam plures. Ne igitur hoc factum nostrum laudabile, a quocumque hominum, ausu temerario valeat irritari, præsentem paginam inde confectam Sigilli nostri, *Martini* prælibati Militis, appensione firmiter fecimus roborari. Acta sunt hæc anno Domini M^oCC^oLXXVII^o.

XXXVI.

GISELBERTI *Conventio cum Monasterio in Liliendale super Advocatiam in Leda. 1277.*

GISELBERTUS, Dei gratia, Sanctæ *Bremenfis* Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus, præsens scriptum visuris, salutem in Domino. Noverint universi, quod cum Nos Advocatiam haberemus in bonis Abbatissæ & Conventus de *Valle Lili* supra octo quadrantes & dimidium, sitos in *Leda*; in eo cum dictis, Abbatissa & Conventu, convenimus & concordavimus, quod pro ipsa Advocatia, & servitio, quod debetur ratione advocatiæ, habebimus & acceptavimus de supradictis quadrantibus, tres quadrantes, duos sitos juxta pontem *Borchfelde*, & unum juxta fossatum, quod *Kograve* dicitur, qui sextus est a fossato, & pro dictis quadrantibus supradicti, Abbatissa & Conventus, quinque reliquos quadrantes & dimidium, absque servitio Advocatiæ, de cætero libere possidebunt; Et recognoscimus, Nos jus, sive Advocatiam, in ipsis non habere, & quia hæc ordinatio de libera voluntate & consensu Decani

cani & Capituli nostri processit, hanc literam
 in testimonium conscribi iussimus, & Sigillis,
 nostro & Ecclesiae, fecimus communiri. Te-
 stes aderant *Henricus*, Custos *Hamburgens.*
Arnoldus Cappellanus noster, *Luderus* Advo-
 catus, *Martinus de Hutba*, Milites; *Alexander*
de Staden, *Henricus Doneldey*, *Johannes de*
Domo, & alii quam plures Cives *Bremens.*
 Datum & actum *Bremæ* die Cathedræ beati
Petri Anno Domini M^oCC^oLXXVII^o

XXXVII.

GISELBERTI *Archiep.* Charta super
 dimidiam decimam in *Vthlede*, quam
Henricus Miles, dictus de *Brema*,
 vendidit Ecclesiae in *Liliendale*.

A. 1277.

GISELBERTUS, Dei gratia, Sanctæ *Bre-*
mensis Ecclesiae Archiepiscopus, omni-
 bus Christi fidelibus, præfens inspectu-
 ris, salutem in Domino. Norum esse cupi-
 mus universis, & præsentibus protestamur,
 quod *Henricus Miles junior*, dictus de *Brema*,
 constitutus in nostra præsentia, multis pro-
 bis & honestis coram positus, est testatus, quod

F 5

dimi-

dimidiam decimam in *Vthlede*, cum omnibus pertinentiis suis, in manus Domini *Wilhelmi*, Abbatis Sancti *Pauli* in *Brema*, resignatam, a quo eandem titulo tenuit feudali, de consensu & voluntate uxoris suæ & hæredum suorum, pro centum, & quinquaginta marciis, *Bremensis* ponderis & argenti, vendidit Domine Abbatissæ & Ecclesiæ Sanctimonialium in *Liliendale* ordinis *Cisterciensis*, cujus proprietatem idem Abbas Ecclesiæ contulit jam prædictæ. Nos vero, huic venditioni & collationi benignum præbentes assensum, hoc factum fecimus conscribi, in testimonium præsentis literas fideliter sigillantes. Hujus rei testes sunt *Erpo Senior de Lunenberg*, & *Henricus* filius ejus, *Erpo* filius *Henrici Senioris de Brema*, *Sifridus* & *Luderus* Fratres *de Oumunde*, *Johannes Wrideken*, & *Otto de An...* & alii quam plures. Acta sunt hæc Anno Domini M^oCC^oLXXVII^o Cal. Augusti. Pontificatus nostri Anno quarto.

XXXVIII.

GISELBERTUS confirmat Compositionem, factam inter Milites, dictos Monachi, & Monasterium in Lilien-dale, super Advocatia dimidii quadrantis in Katrepele. A. 1278.

GISELBERTUS, Dei gratia, Sanctæ Bre-mensis Ecclesiæ Archiepiscopus, omni-bus, præsens scriptura visuris, salutem in Domino. Noverint universi, quod nobis existentibus in curia Engelberti, Decani in Bre-ma, accesserunt ad Nos Fredericus Miles, Johannes & Lippoldus, dicti Monachi, nostri Ministeriales, & expresse resignaverunt Advocatiam dimidii quadrantis ad manus Abbatissæ & Conventus in Valle Lili, quam sibi indebite usurpaverant, & quam prius Clau-strum possederat libere & quiete; & pro hujusmodi impetitione indebita, ut omnino cessarent, ipsis Domina Abbatissa & Conventus exsolverunt tres Marcas, Bremensis ponde-ris & argenti; ut de cetero in tali particula quadrantis, quæ sita est in Katrepele, per eos & hæredes eorundem non impediantur, & quia sæpediti fratres, sicut est promissum, omni

omni juri, si quod in Advocatia habuissent, renuntiaverunt; Nos factum eorum conscribi fecimus & protestamur, ipsos ab impetitione talium bonorum totaliter recessisse. Testes tunc aderant *Herman Cluvere*, & *Hildemar Cluvere*, Milites, *Biso de Vore*, *Bruningus* & *Heinricus de Broke*. Datum & actum *Bremæ*, die *Borgonii*. Anno Domini *M^oCC^oLXXVIII^o*

XXXIX.

GISELBERTI Archiep. diploma, quo loca, a civibus in Trupa injuste occupata, Monasterio Vallis Liliorum restituntur, & Privilegia ab Antecessoribus concessa, confirmantur.

An. 1278.

GISELBERTUS, Dei gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, universis Christi fidelibus, præsentem paginam inspecturis, salutem in vero salutari. Cum nostræ dignitatis conveniat officio, omnium subditorum nostrorum curam secundum justitiam agere; paratiores tamen Religiosorum, & Deo famulantium, qui specialius

lius nobis commissi sunt, contra omnem justitiam inveniri volumus defensores. Hinc est, quod notum fieri volumus universis, quod bonæ memoriæ *Gerhardus secundus*, quondam *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, de consensu & voluntate Capituli sui, pro memoria Parentum suorum, patris scilicet, & matris, & fratris sui, Domini *Hermannii de Lippia*, qui pro liberatione *Bremensis* Ecclesiæ interiit, aliorumque Carorum suorum, fundavit Cœnobium Sanctimonialium ordinis Cisterciensis, in loco, qui dicitur *Trupa*, in quo propter aquarum inundationem, & paupertatem stare non potuit, & præfato venerabili Domino *Gerhardo* Archiepiscopo favente, translatum est in *Wolda*, quo translato cives ipsius villæ, scilicet *Trupe*, usurpabant sibi loca inculta, pertinentia ad domum dictam *Ikenbus*, & similiter ad locum, dictum a præfatis Sanctimonialibus, ab eodem Archiepiscopo liberaliter collata. Procedente vero tempore, cum prædictum Cœnobium ita in temporalibus cœpit augmentari, quod per aggeres & culturas, locum præfatum habitabilem, & terram fructiferam, facere potuit, translatum est denuo ad eundem locum; compertoque, quod cives prænominati loca eadem, pro suo arbitrio injuste occupassent, eos per se & suos amicos, ne hujus modi injurias sibi facerent, admonitos habuit, sed nec ab inceptis corrigi voluerunt; **Novissime autem nostro**
ad.

adjutorio, super hanc injuriam removendam, invocato, personaliter ad prælibatum Ccenobium venientes, vidimus, & ipsi legimus privilegia, dictis Monialibus super eadem loca a prædicto Domino *Gerhardo* Archiepiscopo data, & a summo Pontifice & imperio Romano authentice confirmata, ipsosque cives ad nos citavimus, quo jure processerint intelligere volentes; Quod cum ostendere non possent, ea, quæ sibi indebite usurpaverant, Dominae Abbatissæ, & Conventui in præsentia nostra resignaverunt, earum relinquentes gratiæ, quantum sibi de palude & locis incultis vellent relinquere; super quo Domina Abbatisa, & Conventus & Conversus, * *Henricus* nomine, qui a prima fundatione Ccenobii cum ipsis steterat, & eadem loca primus coluerat, deliberatione habita, nobiscum & honestis viris præsentibus, scilicet *Martino* de *Hutba*, *Borchardo* de *Swanewede* Advocato in *Langwede* Militibus & *Heinrico* Advocato in *Haghen*, suæ caventes conscientia, reliquerunt sæpedictis civibus, ultra quam ad ipsos de jure pertineret, paludem videlicet integra-

* *Conversus*. Conversi in Monasteriis proprie dicebantur Laici, qui a seculari vita, quam aliquandiu professi fuerant, vitam Monasticam applectebantur, &

ad morum conversionem veniebant; Differrebantque ii a *Nutritis*, qui, scilicet ab infantia in Monasterio nutriti erant, v. DE FRESNE.

regaliter, versus agros eorum usque ad agros, pertinentes ad domus dictas *Ikensus* & a salvo omni jure ad ipsos domos pertinente, tam in locis arenibus, quam palustribus sub tali conditione, ut nullam de cætero in sæpedictis locis facultatem habeant ulterius procedendi. Ne autem antedictis Monialibus, filiabus nostris, talis impostherum, vel forte, quod absit, major oriatur calumnia, gratiam nostram adjicientes, liberalem collationem sæpememorati Archiepiscopi, aliorumque Antecessorum nostrorum, super prælibatum locum, scilicet *Trupe*, cum omni proprietate & jure tam spiritualium quam temporalium approbamus, eorum privilegia, sæpe dictis Monialibus collata, pontificali autoritate confirmando, omnes nihil ominus invasores bonorum sæpedicti Cœnobii, vinculo anathematis districtius innodando. Testes huic facto interfuerunt, *Johannes Capellanus de Hagen*, *Martinus de Hutha*, *Borchardus de Swanewede*, *Reinardus de Bollande*, Milites. *Heinricus* Advocatus in *Haghen*; *Fridevicus* filius *Martini de Hutha*, & alii quam plures. Datum anno Domini M^oCC^oLXXVIII^o III. nonas octobris, Pontificatus nostri Anno quinto.

XL.

GISELBERTI *Charta, qua proprietatem Advocatiæ duorum quadrantum in Thedenevere, & decimæ in Overnyenlande, confert Monasterio in Liliendale. A. 1281.*

GISELBERTUS, Dei gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus Christi fidelibus, præsentia visuris, salutem in vero salutari. Notum facimus universis, tam præsentibus, quam futuris, quod *Fredericus* Miles & *Lippoldus* Fratres, dicti *Monachi*, Advocatiam duorum quadrantum, in *Thedenevere* sitorum, quam *Albertus* Miles, dictus *de Brema*, ipsorum Patruus, vendidit Ecclesiæ in *Liliendale*, pro sex marcis & fertone, *Bremensis* ponderis & argenti, in nostras manus libere resignaverunt, omni de cætero impetitioni & exactioni penitus renuntiando. Igitur, ut ad hoc simul & ad resignationem benevoli redderentur Abbâtissa & Conventus Ecclesiæ jam dictæ, duas Marcas argenti dederunt eisdem testantibus, se & illorum hæredes nil juris in eadem Advocatia in posterum habituros. Præterea hoc adjicimus
omni

omnibus sciendum, quod *Johannes* bonæ memoriæ, frater ipsorum, scilicet *Friderici & Lippoldi*, in mortis articulo constitutus, pro animæ suæ remedio, cum uxoris suæ & hæredum suorum consensu, præfatæ Ecclesiæ in *Liliendale*, apud quam elegit sepulturam, assignavit decimam duorum quadrantum in *Overnyenlande*, quam scepredicti fratres, cum hæredibus, *Johanne* videlicet *Bremens.* uno dicto, & altero *Johanne*, in manus nostras benevole resignarunt; Nos vero, Dei respectu & animæ nostræ salute, præscriptæ Advocatiæ & jam datæ Decimæ Conventui prælibato perpetuo contulimus proprietatem. Hoc autem, ne ab aliquo in irritum, seu etiam in ambiguitatis scrupulum, valeat deduci, præsens scriptum Sigilli nostri appensione duximus roborandum. Hujus rei Testes sunt: *Thidericus* Cellerarus *Bremensis* Ecclesiæ Majoris, *Fridericus* Plebanus in *Doverden*, *Henricus* Plebanus in *Inschen*, *Fredericus & Bruningus* Fratres, Milites dicti *Poppe*, & *Hermannus* dictus *Veddere*, & alii quam plures. Datum Anno Dni M^oCC^oLXXXI. Pontificatus nostri Anno VIII. VI. Calend. Martii in Die *Matthiæ*.

XLI.

GISELBERTI *Charta, qua Sanctimonialibus in Liliendale facultatem concedit, decimam in Bochorst, quam hactenus villici per mensuram presentare tenebantur, in agris colligendi.*

A. 1283.

GISELBERTUS, Dei gratia Sanctæ Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopus, universis, hoc scriptum visuris, salutem in Domino. Præsentibus protestamur, quod Nos divinæ pietatis intuitu, necessitati Sanctimonialium in *Liliendale* consulentes, ad præcavendum Villicorum nostrorum in *Bochorst* desidiam, qui eis decimam in tempore debito solvere neglexerunt, decimam, quam hactenus Villici nostri per mensuram præsentare tenebantur, in agris colligendi, liberam concedimus facultatem. Conferimus nihilominus iisdem Advocatiam duorum Jugerum in *Lede*, quæ *Henricus* Civis Bremensis, dictus *Pape*, eisdem Monialibus pro animæ suæ remedio contulit, pertinentia ad bona, pro quorum Advocatiæ libertate ipsis conferenda, nobis

nobis bona alia in eadem villa, jam dictæ Moniales resignaverunt. Datum *Bremæ* Anno Domini M^oCC^oLXXX^oIII^o

XLII.

GISELBERTI *Charta, qua proprietatem unius quadrantis, siti trans pontem Wisere in Nienlande, una cum decima & Advocatia, Monialibus in Liliendale confert. A. 1284.*

GISELBERTUS Dei gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus præsens scriptum inspecturis, in omnium salutis autore salutem. Notum esse volumus universis, tam præsentibus, quam futuris, quod *Henricus* Senior, dictus *Donel-dey* & Fratruelis sua *Elisabeth*, filia Fratris in *Bremæ*, coram nobis constituti, probis viris adstantibus & honestis, unum quadrantem, situm trans pontem *Wisere* in *Nienlande*, cum omnibus hæredibus, ad quos esset spes, ex morte ipsorum eundem quadrantem posse devolvi, in manus nostras libere resignarunt, humiliter supplicando, ut dictum quadrantem Monialibus Ecclesiæ in *Lilienda-*

le ordinis *Cisterciens.* conferre legitime curaremus; Nos vero piis eorum supplicationibus annuentes, præfati quadrantis proprietatem cum omni integritate, videlicet Decimæ & Advocatiæ & cujuslibet alterius juris, sicut a nobis titulo tenuerunt feudali, Ecclesiæ contulimus memoratæ, perpetuo possidendam. Hujus rei testes sunt: *Conradus de Gropelinge, Alexander Filius Ottonis, Albero de nova Civitate, Johannes de Domo, Reinerus Buschavere, Arnoldus de Gropelinge, Henricus Filius Gerberti, Johannes Sapiens, Meynardus Filius Frederici, Johannes Smetheke, Woltmannus, Filius Reymari, & Henricus Filius Hermanni*, tunc Consules Civitatis *Bremensis*, & alii quam plures. In cujus rei notitiam præsentem paginam Sigillorum, nostri & præscriptorum Consulium, appensione fideliter munientes duximus roborandam. Datum Anno Domini M^oCC^o.LXXXIV.

XLIII.

GISELBERTI *Arch. Charta, qua
sextam partem decimæ in Lemwerde-
re Monialibus in Liliendale confert.*

A. 1285.

GISELBERTUS Dei gratia, Sanctæ *Bre-
mensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, omni-
bus Christi fidelibus, præsens scriptum
visuris, salutem in Domino. Cum præterito-
rum oblivio dissensionem generet, & rei con-
ditionem soleat immutare, digne duximus
facta nostra scripti memoria commendanda.
Vnde notum esse volumus, tam præsentibus,
quam futuris, quod Dominus *Erpo* Miles,
dictus *de Brema*, & omnes fratres sui, sextam
partem decimæ in *Lemwerdere* sitam, quam
a Nobis in feudo tenuerunt, in manus no-
stras libere resignarunt. Nos igitur, intuitu
Christi, pro remedio animæ nostræ ad peti-
tionem prædictorum Ministerialium nostro-
rum, ex consensu Capituli nostri, proprie-
tatem prælibatæ Decimæ contulimus Conven-
tui Monialium in *Liliendale* ordinis *Cisterci-
ensis* perpetuo possidendam. Testes hujus rei
sunt Dominus *Theodoricus* Canonicus Majoris

ris Ecclesiæ, Frater ipsorum, *Godscalcus Friso, Johannes de Haven, Reynerus Bruschavere* Burgen. *Bremen.* & alii quam plures. Ut autem hoc factum a nullo in posterum valeat immutari, præsentem paginam Sigilli nostri munimine duximus roborandam. Acta sunt hæc Anno Domini M^oCC^oLXXX^o quinto.

XLIV.

GISELBERTI Diploma, quo Advocatiam Villæ Woldesbutle, ab Advocato in Hagen injuste usurpatam, dimittit ac confert Abbatissæ in Liliendale. A. 1286.

GISELBERTUS, Dei gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, universis hoc scriptum visuris, salutem in Domino. Notum facimus, tam præsentibus, quam futuris, nihilominus recognoscens, Nos in Advocatia villæ *Woldesbutle*, quam per dilectus noster *Henricus*, dictus *de Wolde*, bonæ memoriæ quondam noster Advocatus in *Hagen*, sibi nostro nomine, contra Deum & justitiam, usurpavit, nullum jus
habere

habere penitus, & si quid juris nobis, vel nostris Successoribus, possit suboriri, vel competere tempore procedente, hoc totum, intuitu justitiæ ac æquitatis, ac prædicti H... salutis animæ, dilectis in Christo Abbatissæ & Conventui in *Liliendale* præsentibus nostris literis dimittimus, & conferimus liberaliter propter Deum. Hujus rei testes sunt: *Otto de Broberge, Otto de Bederikesa, Augustinus de Osta, Bruningus Poppe, Conradus, quondam Advocatus, Thidericus de Mersese, Henricus de Weya, Milites, Heithenricus Marscalcus, & Hermannus de Mersese, Ministeriales nostri, & alii quam plures.* In cujus facti testimonium præsentem paginam Sigilli nostri appensione fideliter roboramus. Datum Anno Domini M^oCC^oLXXXVI^o VIII. Idus *Februar.*

XLV.

GISELBERTI *Confirmatio Venditionis Thiederici Militis, dicti Stumpe, qui Monasterio in Liliendale vendit domum in Tuchten, & proprietates, quæ Echtwerde dicuntur, in Villis Achem, Werthere, & Vesen.*
A. 1287.

GISELBERTUS Dei Gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, universis Christi fidelibus, præfens scriptum visuris, salutem in Domino. Ut ea, quæ aguntur in tempore coram nobis, successu temporis oblivionis caligine non obfucantur, necessarium arbitramur, per scripturæ memoriam ad notitiam deducere posterorum. Tenore igitur præsentium protestamur præsentibus & futuris, quod *Thidericus* Miles, dictus *Stumpe*, & filii sui *Johannes*, *Thidericus*, *Gbewerhardus*, & *Baldewinus*, domum unam in *Tuchten*, cum omnibus pertinentiis, videlicet agris, cultis & incultis, pascuis, pratis, aquis, aliisque omnibus, nec
non

non & proprietates, quæ ECHTWERDE* dicuntur, in tribus villis, videlicet *Achim*, *Wertbere*, & *Wesen*, libere & integraliter, cum omni jure hæreditario, vendiderunt Monasterio Sanctimonialium in *Liliendale* Ordinis *Cisterciensis* nostræ *Diececesis*, pro viginti novem marcis, perpetuis temporibus quiete & libere possidendam, & coram nobis benevole resignarunt, quam resignationem nos recepimus nomine Claustræ prælibati. Ne autem in posterum hoc factum ab aliquo in irritum, vel dubium, valeat deduci, præsentem paginam Sigilli nostri munimine fecimus fideliter roborari. Testes huic facto interfuerunt *Thidericus* Decanus *Bremensis*, *Hinricus*, Comes *de Hoja*, *Thidericus de Mersela*, *Albertus de Hutha*, *Hermannus de Claven*, *Arnoldus* & *Albero* Milites, Fratres ipsius; *Albero* Filius *Ottonis Pincernæ*; *Arnoldus* Filius *Hermannæ de Claven*, & alii quam plures. Datum Anno Domini M^oCC^oLXXX^o Septimo, Nonis Octobris, Pontificatus nostri anno quarto decimo.

G 5

XLVI.

* ECHTWERDE, vid. quæ supra notavimus; im Vorbericht.

XLVI.

GISELBERTI *Charta, qua ad petitionem Friderici & Bruningi, Militum dictorum Poppe, proprietatem dimidii quadrantis in Villa Lede dat Conventui in Liliendale. A 1290.*

GISELBERTUS, Dei gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus Christi fidelibus præsens scriptum visuris, salutem in Domino sempiternam. Notum facimus, quod Nos ad petitionem dilectorum nobis ac fidelium *Friderici & Bruningi* Militum, dictorum *Poppe*, proprietatem dimidii quadrantis, siti in villa *Lede*, quam dicti Milites a nobis tenuerunt, & tenent, damus Abbatissæ, totique Conventui Monasterii in *Liliendale* Ordinis *Cisterciensis*, nostræ diæcesis, dictam proprietatem in usum & dominium dicti Monasterii præsentibus transferentes perpetuis temporibus possidendam. In cujus gratiæ nostræ testimonium præsens scriptum nostri Sigilli munimine duximus roborandum. Datum *Bremæ* Anno Domini M^oCC^oLXXX^o In Sabbatho ante Dominicam Judica.

XLVII.

XLVII.

GISELBERTI *Charta, qua confirmat factum Hildemari, dicti Cluvere, qui donavit Monasterio in Lilien-dale bona quadam in Thedenevere & Hardenstrome, hac conditione, ut anniversarium suum peragant.**

GISELBERTUS Dei gratia, Sanctæ Bre-mensis Ecclesiæ Archiepiscopus, omni-bus, præsens scriptum visuris, salutem. Notum facimus, tam præsentibus, quam fu-turis, quod *Hildemarus* Miles, dictus *Clu-vere*, Ministerialis noster, benedictionis me-moriam sibi comparare cupiens, pro reme-dio animæ suæ, & uxoris suæ, *Dominæ Me-childis*, nec non & filii *Hermanni*, defunctorum, contulit Ecclesiæ Monialium de *Lilien-dale* duos quadrantes, sitos in *Thedenevere*, qui vulgariter *Vry-erbe* dicuntur, & unum, situm

* Ist ohne Benennung aber ungesehr in diese des Jahres; Gehöret Zeit.

fitum in *Hardenstrome*, in manso dicto *Bot-
hove*, tali mediante conditione, quod sin-
gulis annis, de proventibus prædictorum bo-
norum, pro ipsis defunctis, bis in anno, supra-
dictis Monialibus fideliter seruiatur. Dum
vero ipse de medio vocatus fuerit, de iisdem
bonis suum anniversarium devotius peragen-
tur. Ne vero futuris temporibus exinde ca-
lumnia oriatur, præsens scriptum Sigilli no-
stri appensione fecimus roborari. Testes hu-
jus rei sunt Dominus *Richardus* Plebanus de
Daverden.

XLIX.

GOTSCALCI, dicti Friso, & Rei-
neri, dicti Brusshavere, Charta,
qua resignant & dimittunt Claustro in
Liliendale bona, in Arbergen sita.

A. 1290.

Nos GOTSCALCUS, dictus *Friso*, * &
Reinerus dictus *Brusshavere*, Cives
Bremenenses, una cum hæredibus publi-
ce

* GOTSCALCUS FRISO
hat in der Dsm. Kirchen
zu Bremen einen Altar

fundiret. v. Monum.
T. I, p. 512.

ce profite[mur], quod bona quædam, sita in *Arbergen*, quæ a nobili viro *Gerbar-do*, Comite in *Scowenborg*, jure feudali tenuimus, cum omni jure ac pertinentiis, sicut hæctenus possedimus, libera resignatione dimisimus Claustro & Sanctimonialibus Sanctæ *Marie* in *Liliendale*, *Bremensis* dicecesis, jure, quo tenuimus, perpetuo possidenda; Renunciantes pure & liberaliter omni juri & actioni, canonicis, & civilibus, & universis impetitionibus, quæ nobis competere poterunt in hac parte. Et ne alicui super præmissis dubium oriatur, præsentem scedulam conscribi fecimus, appensione Sigillorum nostrorum firmiter communitam. Datum *Bremæ* Anno Domini M^oCC^o nonagesimo. Decimo quinto Calendar. *Septembris*.

XLIX.

GERHARDI, Comitis Holsatiæ & de *Schowenborch*, *Literæ*, quibus Claustro Monialium in *Liliendale* bona, sita in *Arbergen*, confert.

A. 1290.

GERHARDUS Dei Gratia, Comes *Holsatiæ & de Scowenborch*, omnibus, hoc scri-

scriptum visuris, salutem in eo, qui est omnium salus. Notum sit universis, ad quos praesens pagina pervenerit, videlicet quod Nos, ob amorem Dei, Genetricisque ejus Virginis *Mariæ*, atque ad petitionem militis Christi, Domini *Thiderici*, dicti de *Bardeleve*, proprietatem domus unius, sicut aratro uno coli potest, atque aream unam in *Arbergen*, cum omnibus ad eandem proprietatem pertinentibus, scilicet rivis, silvis, pascuis, sicut a manu nostra *Gotfridus Friso & Reinerus*, dictus *Bruschavere*, Burgenses *Bremensis* Civitatis, jure tenuerunt feudali, Sanctimonialibus Ecclesiae in *Liljendale*, ex consensu haereditum nostrorum omnium, contulimus jure perpetuo possidendam. In cujus rei testimonium scriptum hoc confecimus Sigilli nostri munimine communitum. Actum anno Domini M^oCC^oLXXX^o Datum in *Schowenborch* feria sexta post exaltationem Sanctae Crucis.

L.

ALBERTI, *Abbatis in Rastede, Lite-
ra super proprietatem duarum Domo-
rum in Willigstede. A. 1290.*

ALBERTUS, Dei gratia Abbas, & totus
Conventus Monasterii in *Rastede*, Or-
dinis Sancti *Benedicti*, universis, scri-
ptum hoc cernentibus, salutem in Domino.
Ne ea, quæ ad profectum Ecclesiæ commo-
de disponuntur, per lapsum temporis damno-
se in oblivionem transeant futurorum, expe-
dit, ut ad rei gestæ memoriam scripto au-
thentico roborentur. Hinc est, quod ad no-
titiam omnium volumus pervenire, quod
Nos ad petitionem religiosarum Dominarum
E. . . . Abbatissæ & Conventus in *Liliendale*,
Ordinis *Cisterciensis Bremensis* diæcesis, ex
communi consensu damus & concedimus
libere eidem Abbatissæ & Conventui, proprie-
tatem duarum domorum in *Willigstede*, qua-
rum unam *Henricus*, dictus *Monachus*, alte-
ram vero *Wolterus*, nunc colunt pro tempore,
quas a nobis *Hermannus Poppe*, Miles & sui
hæredes, jure feudali tenuerunt, perpetuo
possidendam, quas *Bruningus* Miles, frater
ipsius,

ipsius, cum omnibus fratrue libus & hæredibus suis, Nobis, coram honestis viris, libere resignavit, volentes ut omne jus, quocunque nomine censeatur, quod Nos & Ecclesia nostra, in prædictis bonis hucusque habuimus, & possedimus, ad eundem Conventum transeat inconcussa. In cujus facti robur & munimen, perpetuo valiturum, præsentem paginam conscribi, & nostro & Conventus nostri Sigillis fecimus roborari. Datum *Rastede* Anno Domini M^oCC^o Nonagesimo. Sabbatho proximo post exaltationem Sanctæ Crucis.

LI.

SUEDERI & WILHELMI, *dicti de WALLE*, renuntiatio actionis, quam habuerunt adversus Claustrum in *Liliendale*; de bonis quibusdam, sitis in *Wallerbroke*. A. 1291.

Universis præsens scriptum visuris pateat manifeste, quod nos *Suederus & Wilhelmus*, Fratres, *dicti de Walle*, cessamus ab omni actione, quam habuimus adversus Claustrum in *Liliendale*, de duobus qua-

quadrantibus terræ, sitis juxta rubum, qui dicitur, *Wallerbroke*, & de una solitudine, quæ vulgariter appellatur dimidius quadrans, & de omni solitudine, quæ suprajacet; renunciantes expresse, coram testibus infra scriptis, omnem actionem, quam habuimus contra Claustrum prædictum, de bonis omnibus supra dictis; Testes, qui huic renunciationi interfuerunt, sunt hi: *Ortgiesus* Thesaurarius, *Lambertus de Essene*, *Wilhelmus*, dictus *de Robde*, Canonici, *Wildeshausenses*; *Luderus* dictus *Mudel* Advocatus *Wildeshausensis*, *Johannes de Holtorpe*: *Borchardus de Russene*, *Sueterus de Prato*, Milites. *Hemesce*, *Rolbertus*, *Willekynus*, *Giselbertus*, *Henricus*, dictus *Springintghot*, tunc temporis Consules *Wildeshausenses*, & quam plurimi alii fide digni. In cujus rei testimonium præsens scriptum Sigillo strenui viri, vel Advocati, supra dicti, petivimus communiri. Datum *Wildeshausen* feria tertia ante Adscensionem Domini. M^oCC^o nonagesimo primo Anno.

LII.

GISELBERTI *Archiep. Confirmatio
Conventionis, factæ inter Abbatissam
Ecclesie in Liliendale & Fratres
de Walle. A. 1291.*

GISELBERTUS Dei gratia, Sanctæ *Bre-*
mensis Ecclesie Archiepiscopus, uni-
versis Christi fidelibus, præsens scri-
ptum visuris, salutem in vero salutari. Ut
veritatis substantia, & actorum perseveran-
tia, in futurorum temporibus clarius eluce-
scat, necesse est, ut scripti memoria peren-
netur. Hinc est, quod notum esse volu-
mus, tam præsentibus, quam futuris, quod
Smeterus, Willekinus, & Hermannus Fratres,
dicti de *Walle*, in nostra præsentia constitu-
ti, libere renunciaverunt omni impetitioni,
& actioni, quam habuerunt adversus Eccle-
siam in *Liliendale*, ordinis *Cisterciensis*, & no-
stræ diocesis, de duobus quadrantibus per-
transeuntibus rubum, qui dicitur *Waller-*
broke, & dimidio quadrante, & solitudine
adjacente, cum omnibus eorum attinentiis,
cultis, & incultis, sine qualibet exceptione;
igitur, ut ad dictorum bonorum renunciatio-
nem

nem benivoli redderentur, Abbatissa & Conventus Ecclesiæ jam dictæ, octo marcas, *Bremensis* ponderis & argenti, dederunt eisdem, protestantibus publice & expresse, nihil juris in prædictis bonis se habere; Testes hujus renunciationis præsentis aderant: *Hinricus* Cantor; *Marquardus de Bederikesa*; *Florentinus* Præpositus *Hathelevie*; *Hilteboldus* Scholasticus, Canonici; *Johannes de Westerbecke*, *Johannes Cluver*. *Albero* & *Albertus* Fratres dicti *de Clawen*, Milites. *Gyselbertus* Advocatus *de Langwedele*, *Albero Doneldey*, *Gotscalcus Friso*, *Arnoldus de Gropelinge*, *Reinoldus Bruschever*, *Arnoldus de Harpeste de*, *Burgenses*, & alii quam plures; Ne autem hoc factum a quoquam hominum ausu temerario valeat irritari, præsentem paginam Sigilli nostri appensione fecimus firmiter roborari. Hæc autem prædicta divisa sunt & ordinata, per terminum, qui vulgariter dicitur * - - præsentibus Domino *Conrado*, monacho Provisore Ecclesiæ supradictæ; Domino *Swetero* Plebano *de Trupa*; *Hermann*, & *Alberto*, Militibus *de Clawen*, *Nicolao de Vorde*; *Nicolao* dicto *Hein*. *Johanne* & *Gotfrido* dictis *Stenecke*. *Jacobo de Lesmona* & aliis, quam pluribus. Acta sunt hæc anno Domini M^oCC^o nonagesimo primo.

* Das hier stehende Wort ist unleserlich.

LIII.

GISELBERTI *Archiepiscopi Compilatio, ac Confirmatio Privilegorum, Ecclesiae in Liliendale concessorum.*

A. 1299.

GISELBERTUS, Dei gratia, Sanctae *Bremensis* Ecclesiae Archiepiscopus, omnibus Christi fidelibus, praesens scriptum visuris, salutem in Dei filio Jesu Christo. Pastoralis officii nostri sollicitudo requirit, quod licet omnibus indifferenter, tam personarum, quam Ecclesiarum, praecavere periculis, & providere utilitatibus teneamur; praecipue tamen illarum personarum, quae se Nobis & Ecclesiae nostrae magis devotiores exhibent, & quarum vita laudabilis, & sinceritas magis sufficiente testimonio commendatur. Hinc est, quod tam praesentibus quam futuris, cupimus esse notum, quod venerabilis in Christo B. Abbatisa, & Conventus Monasterii in *Liliendale*, ad nostram praesentiam accedentes, nobis exhibuerint eorum Privilegia, quae super bonis earum nunc in praesenti obtinent, humiliter & attentius sup-
pli-

plicantes, ut ea videre, & perspicere, & nos vidisse ea, protestationem per nostras literas facere dignaremur; ut si forsan ex infortunio, aut negligentia dicta Privilegia perderentur, vel vetustate nimia nullarentur, quod ipsæ Moniales nihilominus per nostras literas possent malignantium insultationibus obviare. Vidimus enim Privilegium venerabilis in Christo Patris ac Domini *Gerhardi* secundi, quondam Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopi, dicti Monasterii in *Liliendale* Fundatoris, confectum super loco, qui dicitur *Trupa*, qui locus sumit initium ab antiqua *Sidervendinge*, quæ separat terminos Civium de *Borchvelde* a Civibus de *Trupa*, qui vulgariter *Feltmarca* vocantur, usque ad terminos Civium de *Willigstede*, ipsis Sanctimonialibus pro remedio animæ suæ, suorumque parentum datum; & super locum, qui dicitur *Wallerbroke*, tam de cultis quam incultis agris, de consensu sui Capituli omne jus spirituale cum Decima, & iudicio seculari conferens. Item vidimus Privilegium *Henrici* Præpositi, *Gernandi* Decani, totiusque Capituli Ecclesiæ *Bremensis*, super consensu unanimi, & ratificatione datorum locorum, & bonorum superius dictorum. Item vidimus Privilegium super quatuor *Lanth* in *Borchvelde*, & domum unam in *Katrepele*, atque locum dictum *Beverlob*. Item vidimus Privilegium super quinque domos in *Quelich-*

borne. Item Privilegium super unum campum in *Bocholte*; Item vidimus Privilegium super duas domus sitas in *Willenstede.* Item Privilegium super unum mansum & aream unam in *Tervenstede*; Item Privilegium super unum mansum in *Hastede.* Item Privilegium super unam domum in *Lune,* & super unam domum in *Hertenthorpe.* Item Privilegium super Ecclesiam in *Otterstede,* & super quinque domos ibidem, & super quinque areas, & unam domum in *Sutherovesen.* Item Privilegium super curiam in *Tuchten.* Item Privilegium super unam domum in *Borsinge.* Item Privilegium confectum super Decimam in *Bochorst.* Item Privilegium super unum Mansum in *Achem.* Item Privilegium super duos Mansos in *Arbergen.* Item Privilegium super tribus quadrantibus & dimidio in *Tedenevere.* Item Privilegium super tribus quadrantibus in *Overnienlande*; Item Privilegium super Decimam trium quadrantum ibidem: Item Privilegium super una domo in *Scorne,* & agris dictis *Thevekamp.* Item Privilegium confectum super septem quadrantibus, & decima unius quadrantis in *Leda,* & unum quadrantem in *Wetteringe.* Item Privilegium super quatuor quadrantes sitos in *Damma & Hemme,* nec non & decimam super viginti octo agros. Item Privilegium de uno quadrante in *Damma,* & quatuor

tuor *Lant* in *Horst*, atque una area in *Borch*.
Item Privilegium super duas areas in *Ibericho*,
& unum agrum in *Molenstrate*, & super tres
areas in *Brema*. Item Privilegium super duos
quadrantes & dimidium in *Nienlande*. Item
Privilegium super unum mansum in
Hardenstrom. Item Privilegium super
dimidium quadrantem & *Geren* in *Gron-*
lande. Item privilegium super quadrantem
& dimidium & aream unam in *Lankenau*,
ac dimidiam decimam de duobus agris & de
agro dicto *Oken*. Item Privilegium super duo
Lant, & aream in *Buren*. Item Privile-
gium super tres agros in *Lesmunderbroke*,
& viginti sex hunt in *Dung*. Item Privile-
gium supradicti Fundatoris, H. Præpositi,
G. Decani, totiusque Capituli, super Eccle-
siam B. *Martini* parochialem in *Lesmona*, &
super integram decimam per totam villam,
majorem & minorem, cum septem mansis,
qui vulgariter *Lant* nominantur, & decem
areis & duobus molendinis. Item Privile-
gium super medietatem decimæ de agris in
Lemwerdere, qui tendunt versus *Nesse* &
Edenbutle. Item Privilegium super unum
Lant in *Netelwerde*; Item Privilegium super
unum *Lant* & dimidium, & duas areas trans
Huntam in villa, dicta *Bardenvlete*. Item Pri-
vilegium de decima B. *Petri* in *Vorda*. Item

Privilegium super decimam minorem in *Worsatia*, de viginti quatuor villis & domibus; Item Privilegium super decimam majorem & minorem in *Alsum* & in *Barworde*. Item Privilegium super unum mansum in *Wartflete*. Item Privilegium super decimam integram per totam villam cum omni jure in *Vthlede*, & quadrantem unum ibidem. Item Privilegium super agrum unum, & decimam quatuordecim agrorum, in *Stellerbroke*, & agrum in *Hindebeke*, & dimidium agrum in *Aschemerden*. Item Privilegium super unam domum in *Nyenkerken*. Item Privilegium super unam domum, & super molendinum in *Hesen*. Item Privilegium super Ecclesiam in *Woldesbutle*, & super totam villam cum decima & omnibus attinentiis, & molendinum in *Holenberghe*. Item Privilegium super decimam in *Garlestede*. Item Privilegium super tres domus in *Heilesborne*. Item Privilegium super quatuor domus in *Stendorpe*. Item Privilegium super quatuor domus in *Merscele*. Item Privilegium super septem domus in villa *S. Georgi*. Item vidimus Privilegium super septem domus in villa *S. Georgi*. Item vidimus Privilegium sanctissimi in Christo Patris ac Domini Gregorii VIII. quondam sacro-Sanctæ Romanæ Ecclesiæ summi Pontificis in hæc verba :

GREGO.

GREGORIUS Episcopus, Servus Servorum Dei, Dilectis &c.

Item vidimus Privilegium serenissimi Domini nostri *Fridevici*, quondam *Romanorum* Imperatoris, cujus tenor talis est:

FREDERICUS Dei Gratia *Romanorum* Imperator &c.

Nos itaque prædictarum Monialium precibus inclinati, omnium prædictorum bonorum Privilegia nos vidisse, præsentibus literis protestamur, & omnia bona, in jam dictis Privilegiis, tam nostris, quam aliorum Principum & Nobilium, annotata, Ecclesiæ prædictæ Beatae *Mariae Vallis Lili*, autoritate Metropolitana confirmamus, tenore præsentium protestantes, quod, tam hæc Privilegia, quam bona in his contenta, justo legitimo titulo a donatione, Principum ac Nobilium prædictorum usque nunc memorata possederit Ecclesia, & ut de cæteris quieta sit proprietate possessura, excommunicamus, & anathematizamus omnem hominem, qui prænominatam Ecclesiam in sæpe dictis bonis lædere, vel ausu temerario præsumserit molestare. Præterea decrevimus, & autoritate Pontificali sanximus, ne sæpe dictæ Ecclesiæ Abbatisa & Conventus in posterum aliquod speciale Privilegium, vel nostrum, vel aliquorum Principum, & Nobilium, si,

H 5

quod

quod absit, ea contingat vetustate, vel incuria depravari, cogantur producere ad suæ justitiæ defensionem, sed privilegium per Nos compilatum pro bonis ibidem contentis, ipsis in omni proficiat hujusmodi quæstione. Ut autem hæc nostra Privilegiorum compilatio rata, & perpetuo maneat inconvulsa, nos hæc omnia conscribi & Sigilli nostri fecimus munimine roborari. Datum in *Brema* Anno Domini Millesimo ducentesimo nonagesimo nono, in *Vigilia Sancti Laurentii Martyris*.

LIV.

GISELBERTI diploma, quo testatur, dissensiones inter Monasterium in Liliendale, & Nobiles de Walle amicabiliter esse terminatas.

A. 1300.

GISELBERTUS Dei gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus præsens scriptum visuris, salutem in Domino. Notum facimus, quod dissensionis materiam, quæ aliquando fuit inter *Monasterium*, seu *Clastrum Sanctimonialium*

hium in *Liliendale* ordinis *Cisterciensis* Diocesis nostræ, ex una parte, & *Henricum* ac *Hermannum*, dictos *de Walle*, eorumque hæredes & consanguineos, ex altera, super terminis bonorum eorundem, qui vulgariter *Land-schedinge* dicuntur, nobis mediantibus & ob petitionem & frequentem instantiam Domini *Richardi* nostri Capellani, dicti Monasterii Præpositi, ad prædictum locum accedentibus, & plenius de jure utriusque partis cognoscentibus, amicabiliter & totaliter, utrisque partibus consentientibus, terminata; ita, quod fossatum in separatione suorum terminum elegerint, & neque Claustrum in bonis & terminis Militum, eorumque hæredum, neque Milites in bonis suis, sitis in *Wallerbrocke*, * - - - - - sicut dicitur habuerunt. Testes hujus rei sunt *Conradus* dictus *Monich*, *Hermannus de Etzelenthorpe*, Milites nostri Ministeriales; *Johannes* Notarius noster, *Manegoldus*, Capellanus noster, & alii quam plures. Acta sunt hæc Anno Domini millesimo trecentesimo in die *Urbanæ* Martyris.

LV.

* Hier sehlen einige Worte.

LV.

GISELBERTI, *Arch. Charta, qua testatur, Johannem de Escherde restituisse Ecclesie in Liliendale domos in Thetwedele, quas Pater suus acceperat pro quadam Piscaria inter Trupa & Willigstede. A. 1300.*

GISELBERTUS Dei Gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesie Archiepiscopus, universis præsens scriptum visuris, salutem in Domino. Notum facimus omnibus, præsentibus protestando, quod *Johannes* Miles, dictus *de Escherde*, restituit Ecclesie in *Liliendale*, ordinis *Cisterciensis* nostræ dioecesis, duas domos in *Tethwedele*, quas eadem Ecclesia dederat Patri suo Domino *Hermanno*, dicto *Poppe*, pro quadam piscaria inter *Trupe & Willigstede* sita. Et idem *Johannes* pro quadam summa pecuniæ, a prædicta Ecclesia accepta, fratrem suum *Theodoricum*, cum quo hæreditatem prius adhuc non diviserat, ratam habiturum fide data prædictam restitutionem firmiter promisit. Ad cujus rei testimonio-

Testimonium præsentem paginam conscribi, & Sigillis nostris, & ipsius *Johannis*, jussimus roborari. Hujus rei testes sunt *Basilus* Cellerarius, *Theodoricus* Præpositus *Hathelerie*, Canonici *Bremenses*; *Bruningius* *Poppe*, *Hillemarus*, *Johannes* senior & junior, Milites dicti *Cluveri*. Acta sunt hæc Anno Domini millesimo trecentesimo; in die assumptionis gloriosæ *Virginis Mariae*.

LVI.

CAPITULI *Bremensis* Confirmatio
venditionis bonorum in *Wallerbroke*,
factæ a Nobilibus de *Walle*.

A. 1300.

FREDERICUS, Dei gratia Decanus, totumque Capitulum *Bremensis* Ecclesiæ, universis & singulis Christi fidelibus, præsentem paginam inspecturis, salutem in Domino. Notum esse volumus, tum præsentibus quam futuris, quod constituti in nostra præsentia, *Johannes* & *Heinricus* Fratres, filii *Suedberi*, *Hermannus*, filius Domini *Henrici*, *Heinricus*, & *Suedberus* Fratres, filii Domini *Hermanni Sapientis* & *Elisabetæ*, filia *Wilkinæ*

kini consanguinei dicti *de Walle*, recognoverunt, se pari voluntate, ac pleno consensu omnium hæredum suorum, vendidisse pro septuaginta & quatuor marcis, *Bremensis* argenti & ponderis, *Dominæ Abbtissæ*, & *Conventui* monasterii *Sanctimonialium* in *Liliendale*, ordinis *Cisterciensis*, *Bremensis* diocesis, quatuor quadrantes in *Wallerbrocke* sitos, pro hæreditate libera, cum omnibus attinentiis, scilicet, terris cultis, & incultis, arenis, palustribus, pascuis, sylvis, pratis & cæteris inde provenientibus, ab omni *Advocatia* liberos, sine qualibet exceptione, perpetuis temporibus possidendos. Præterea, ne antedictum Monasterium in *Liliendale*, occasione hujusmodi emptionis, damnum aliquod, sive impedimentum in futurum videatur reportare, promiserunt unanimiter, fide data, pro natis vel nascituris, *Warandiam* firmam præstare, quam promissionem *Dominus Richardus*, nostræ Ecclesiæ perpetuus *Vicarius*, & frater *Bernardus*, prædicti Monasterii *Procurator*, *Reinerus*, & *Heinricus* ejusdem Ecclesiæ *Conversi*, *Johannes de Oumunde*, & *Fridericus de Huda*, *Milites*, *Arnoldus de Clamenbecke*, *Ministerialis*, *Thidericus Ricmari*, *Henricus de Lune*, *Hermanus Dives*, *Everhardus Duckel*, *Heinricus Borchardi*, *Cives Bremenses*, nomine *Claustris* receperunt; Ut autem hæc rata permanent & inconvulsa, sigillo *Capituli* nostri,
una

una cum Sigillis *Johannis*, Filii *Thomæ*, *Henrici*, *Suederi*, *Johannis* & *Christiani* Fratrum, Filiorum *Suedberi*, *Hermanni*, Filii, Domini *Hinrici*, *Hinrici*, & *Suederi* Fratrum, Filiorum Domini *Hermanni Sipientis*, firmiter communimus. Et nos *Henricus*, Filius *Thomæ*, & *Thomas* Filius *Johannis*, ac *Suederus*, Filius *Henrici*, Cohæredes supradictorum bonorum; quia propriis Sigillis caruimus, sigillis parentum nostrorum contenti sumus. Acta sunt hæc anno Domini M^oCCC^o Quarto decimo Calendarum *May*, in die Apostolorum *Philippi* & *Jacobi*.

LVII.

GISELBERTI Arch. Ep. *Literæ ad Albertum*, Plebanum in *Berna*, ne aliqua innoventur circa Ecclesiam in *Lesmona*, *Sandimonialibus* in *Lilientale* donatam. A. 1301.

GISELBERTUS, Dei gratia, Sanctæ *Bremensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, dilecto in Christo *Alberto*, Vice-plebano in *Berna*, salutem in Domino. Cum per
Privis

Privilegia, super donatione nostrorum Prædecessorum, Archiepiscoporum *Bremensium*, Ecclesiæ in *Lesmona*, facta Abbatissæ & Conventui Monasterii *Vallis Liliorum*, ordinis *Cisterciensis* nostræ diocesis, nobis constat eandem Ecclesiam eisdem esse legitime datam, ad supplendum inopiam earundem; & sicut intelleximus, quod vobiscum fecerint ordinationem absque scitu nostro; vobis præcipiendo mandamus, quatenus vos de eadem non intromittatis Ecclesia, seu de ejus emolumentis, nisi prius compareatis coram nobis, qualiter hoc factum fuerit circa personam vestram legitime ostendendo; quia nolimus, quod circa prædictam Ecclesiam aliqua innoventur, nisi nostra potentia median-
te. Datum *Bremæ* anno Domini M^oCCCL^o.
In die sanctæ *Luciæ*.

LIIX.

Abbas in LUCKA confirmat Monialibus proprietatem quadrantis in Rockwinkele, a Friderico & Lippoldo Monich, emti. A. 1313.

Universis Christi fidelibus, ad quos pervenerit præsens scriptum, Nos Abbas in *Lucka, Cisterciensis*, ordinis *Mindensis* Diocesis, & Fratres dicti Monasterii salutem. Vestrae universitati præsentibus innotescat, quod cum dilectæ nobis in Christo Moniales, in *Valle Liliorum Bremens.* Diocesis, quadrantem unum, in villa & campo, sive agris *Rockwinkele* situm, & ad Dominum *Fridericum* Militem, & *Lippoldum*, Fratres dictos *Monich*, pertinentem, pro certa pecunia, titulo emtionis, cum omnibus suis attinentiis, comparassent, ac etiam persolvissent, supplicassentque nobis, quatenus emtionem prædictam per nostrum consensum & rationem firmaremus, conferendo eisdem Monialibus & Ecclesiæ earundem, si quod juris retinuissemus nobis in prædicto quadrante, eum, quondam nostræ pertinentem

Ecclesie, predictis fratribus, ex certa causa & scientia, reliquimus possidendam. Nos vero, licet a nobis peremptorie idem quadrans, & a nostra Ecclesie transferit, tamen petitioni dictarum Monialium satisfacere volentes, proprietatem & aliud jus quodlibet, quod in quadrante sepedicto habuimus, vel forte habemus, predictae Ecclesie in *Lilientale* in his scriptis conferimus, perpetuis temporibus possidendum. Ut autem haec nostra collatio firma eis stabilitate permaneat, dedimus eis sub nostro Sigillo praesentem literam in testimonium praemissorum. Datum anno Domini M^oCCC^oXII^o in crastino purificationis Beatae *Mariae*.

LIX.

*Capituli BREMENSIS Confirmatio
venditionis unius terrae in Borchfelde,
quam vendidit Johannes de Otterstede. A. 1314.*

FRIDERICUS, Dei Gratia Decanus, totumque Capitulum *Bremensis* Ecclesie, universis & singulis Christi fidelibus, praesentem paginam inspecturis, salutem in Domino.

Domino. Noveritis, quod constitutus in nostra præsentia *Johannes*, dictus *de Otterstede*, Miles, una cum natis suis *Erpone*, *Bertholdo*, *Johanne*, *Godefrido*, & *Henrico*, publice recognovit, se de bona voluntate, ac pleno consensu uxoris suæ, *Dominæ Ermen-gardis*, nec non omnium aliorum hæredum suorum, quorum interest, vel interesse poterit, vendidisse *Dominæ Abbatissæ*, & *Conventui Monasterii Sanctimonialium in Liliendale*, ordinis *Cisterciensis Bremensis* diæcesis, unam terram, quæ vulgariter *Lant* dicitur, in villa *Borchfelde* sitam, pro hæreditate libera, cum pratis, pascuis, & aquis, ac omnibus aliis suis pertinentiis & juribus, pro viginti *Marcis, Bremensis* ponderis & argenti, justo emtionis titulo perpetuis temporibus libere possidendam; recognoscens nihilominus, prædictas viginti *Marcas* sibi esse integraliter persolutas. Præterea ne antedictum Monasterium in *Liliendale*, occasione hujusmodi emtionis, damnum aliquod, sive impedimentum, in futurum videatur reportare, prædictus *Johannes*, Miles *de Otterstede*, pro se, & pro omnibus hæredibus suis supradictis, jam natis, vel adhuc nascituris, omni juri, quod ipse hæctenus, vel hæredes sui, habuerunt in præfata terra, vel quod eis competere poterit, in perpetuum renuntiavit cum dictis suis hæredibus simpliciter & expresse, tali etiam additione interjecta,

jecta, quod, infra hinc & festum Paschæ proximum, ab illustri Principe, Domino Duce de *Brunswic & Luneborch*, proprietatem in hujusmodi bonis, jam dictis, Abbatissæ & Conventui, propriis suis sumtibus & laboribus, non obstante contradictione cujuscunque, procurabit: Et ad observationem cum plena & debita Warandia faciendam prædictis, Abbatissæ & Conventui, prænominatus *Johannes de Otterstede*, *Hermannus*, dictus *Gogreve*, & *Marquardus*, dictus *Duvel*, Milites, se adstrinxerunt unanimiter, & in solidum, fide data. Insuper hoc adjicimus cum prædictis, quod sæpe dictus *Johannes de Otterstede*, Miles, cessavit libere & voluntarie ab omni impetione & actione, quam habuit in bonis prædictarum Sanctimonialium in *Liendale* sitis in *Quelichorne*, quæ sibi contra Deum & justitiam indebite vendicaverat; protestans, se & hæredes suos in ejusdem bonis nihil juris penitus habuisse, nec in posterum habituros. In cujus rei testimonium præsens scriptum Sigillo Capituli nostri, una cum Sigillis *Johannis*, Militis antedicti de *Otterstede*, & *Erponis* Filii sui senioris, nec non *Erici de Bederkesa* & *Christiani de Wersese*, generorum ejusdem *Johannis*, dicti de *Otterstede* Militis, fecimus communiri. Et nos *Bertholdus*, *Johannes*, *Godefridus* & *Henricus*, Fratres nati, & hæredes sæpe dicti *Johannis* Militis de *Otterstede*, quia Sigillis propriis carui-

mus,

mus, Sigillis Patris nostri, & *Erponis*, Fratris nostri senioris, contenti sumus. Actum in Capitulo nostro, feria sexta proxima ante Dominicam, qua cantatur: *Esto mihi*. Anno Domini M^oCCC^o quarto decimo. Præsentibus *Martino de Huda*, *Henrico de Ezelandorpe*, *Marquardo Duvel*, Militibus, *Johanne de Haven*, *Johanne & Geverhardo*, Fratribus dictis *de Vechta*, & *Alberone de Steden*, Civibus *Bremensibus* & aliis quam pluribus fide dignis.

LX.

Henrici de RHODE Charta super domum in Bredthorpe, solventem tres *Stenderschepel*. A. 1314.

Ego, *Henricus de RHODE*, præsentibus firmiter protestor, quod teneor Dominæ *Abbatissæ & Conventui in Liliendale*, in decem marcis *Bremensis* ponderis & argenti, pro quibus eisdem posui domum unam, in *Bredthorpe* sitam, solventem tres *Stenderschepel* & quatuor solidos *Stadensium* Denariorum, sub tali conditione, quod cum prædictis *Monialibus* decem solverim marcas, præ-

dicta domus ad me, sicut prius libera, redibit,
In cuius rei testimonium præsens scriptum,
Sigillo meo & filii mei *Conradi*, firmiter con-
munivi. Datum Anno Domini M^oCCC^o
quarto decimo.

LXI.

*Conventio inter Sanctimonialiales in Li-
liendale ex una, & Colonos in Wal-
lerbroke ex altera parte, de persolven-
dis integraliter plenis decimis,
A. 1329.*

In articulis Religiosorum recursus debet ha-
beri ad illos, qui solo nutu valeant com-
pescere contumaces, ne, quod in eorum
geritur præsentia, ullo dubietatis scrupulo
maculetur; Hinc est, quod ex mandato vene-
rabilis Domini nostri BORCHARDI, *Bremen-
sis* Ecclesiæ Archiepiscopi, nos *Lippoldus de
Brema*, *Frethericus Monick*, & *Luderus de
Huda*, Milites, protestamur per præsentem,
astitisse tali Conditioni in villa *Sancti Georgii*,
ubi coloni in *Wallerbrocke*, villici *Dominæ
Abbatissæ*, & *Conventus sanctimonialium*
in

in *Liliendale*, personaliter sunt arbitrati, se duros decimam de bonis, quæ colunt per totam villam, pertinentibus Conventui prælibato; Et quia cultura agrorum per labores colentium noviter accrevit, præfata Domina Abbatisa, Conventus, & Frater *Bernhardus*, earum Procurator, fruges, quæ vulgariter dicuntur *Sommerkorne*, cum minuta decima, supradictis villicis ad duodecim annos relaxare decreverunt, tali conditione mediante, quod, annis præscriptis transactis, jam sæpe dicti villici, decimam plenam cum minuta, & censum butyri consuetum, annis singulis, integraliter persolvere teneantur; & hoc sigillorum nostrorum appensione approbamus; Datum & actum anno Domini M^oCCC^o vigesimo nono.

LXII.

Alberti STELLE *charta venditionis super unam peciam terræ in Stellerbroke, cum minuta decima, quæ Och- tum dicitur. A. 1332.*

Ego *Albertus*, famulus de STELLE* præ-
sentibus firmiter protestor, quod de
consensu & bona voluntate *Thiderici*,
Fratris mei, & omnium justorum hæredum
meorum, vendidi *Dominæ Abbatissæ*, & Fra-
tri *Bernardo*, & *Conventui Sanctimonialium*
in *Liliendale*, ordinis *Cisterciensis Bremensis*
diæcesis, decimam super unam peciam terræ
in *Stellerbroke*, pertinentem *Hermannno de Stel-*
le, cum minuta decima, quæ *Ochtum* dici-
tur, & omni jure, sicut ego possedi, pro quin-
que marcis & fertone, *Bremensis* ponderis &
argenti, quas mihi recognosco integraliter
persolutas. Hujus rei testes sunt *Godefridus de*
Stelle Miles, *Hermannus*, *Gerhardus*, *Frede-*
ricus,

* Von diesem Ausgestor-
benen Adelichen Ge-
schlechte der Herren von
Stelle bes. T. I. p. 557.

woselbst auch VI. vorhin
ungedruckte Urkunden
zufinden sind.

ricus, Henricus, Johannes, Famuli dicti de Stelle, & alii quam plures fide digni. Vt autem præmissa rata permaneant & inconvulsa, Ego Albertus & Thidericus Frater meus, Henricus & Johannes, patruelles nostri, ad hoc rogati, præsens scriptum Sigillis nostris pariter communimus. Datum Anno Domini M^oCCC^oXXXII^o In die beati Damasi Papæ.

LXIII.

Monasterium in RASTEDE proprietatem Molendini in Wilstede donat Conventui in Liliendale. A. 1356.

HELMERICUS, miseratione divina Abbas, totusque Conventus Monasterii in RASTEDE, universis, hoc scriptum intuentibus, salutem in domino. Ne ea, quæ ad profectum Ecclesiarum commode disponuntur, per lapsum temporis damnose in oblivionem transeant futurorum, expedit, ut ad rei gestæ memoriam scripto autentico roborentur. Hinc est, quod ad notitiam omnium pervenire cupimus, quod nos, ad honorem Dei & gloriosissimæ virginis & matris *Mariæ*, proprietatem molendini

I 5

dini in *Wilstede*, cum omnibus pertinentiis suis, in aquis, pratis, pascuis & piscariis, libere donamus & concedimus Abbatissæ & Conventui Monialium in *Liliendale*, ordinis *Cisterciensis*, perpetuo possidendam, volentes, ut omne jus, quocunque nomine censeatur, quod nos & Ecclesia nostra, in prædicto molendino hucusque habuimus & possedimus, ad eundem Conventum transeat inconcusse. Hanc solummodo vicissitudinis gratiam requirentes, ut memoria Fundatorum nostrorum, a dictis Monialibus, singulis annis, in divinis Officiis, Missis & Vigiliis, devotius peragatur. In cujus facti robur & munimen perpetuo valiturum, præsentem paginam conscribi & sigillo nostro, ac Conventus nostri, fecimus communiri. Datum in *Rastede* Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo sexto III° nonas septemb.

LXIV.

Officialis Bremensis Charta, qua confirmat & approbat permutationem bonorum quorundam, quam fecerunt Johannes de Nendorpe, Rector Ecclesie in Overnienlande & Abbatissa in Liliendale. A. 1365.

Officialis generalis perpetuus *Bremensis* universis & singulis, ad quos præsentes literæ pervenerint, salutem in Domino. Noveritis, quod discretus vir, Dominus *Johannes de Nendorpe*, Rector Ecclesie in *Overnienlande*, & honesta Domina, Domina *Abbatissa* & *Conventus Monasterii in Liliendale, Bremensis diæcesis*, cum uno dimidio quadrante terræ, sitæ in *Overnienlande*, quæ *Johannes Gerhardi*, bonæ memoriæ Rector in *Overnienlande*, dedit & legavit in remissionem peccatorum suorum, animæque suæ salutem, pro uno dimidio quadrante terræ, sito in *Rockwinckele*, quem honesta Domina, Domina *Heilwigis*, Mater Dominorum *Frederici & Lippoldi*, dictorum
Monick,

Monick, Militum, piæ recordationis, dedit & legavit monasterio prædicto in *Liliendale* animæ suæ in salutem, nostro cum consensu & voluntate, rationabilem fecerunt permutationem simplicem & perpetuam, quod nostro sub Sigillo, una cum Sigillo Domini *Johannis*, Rectoris Ecclesiæ prædictæ, præsentibus appensis, protestamur. Datum anno Domini M^oCCC^oLXV^o, feria secunda *Paschæ*.

LXV.

Rudolphi de LESE, civis Bremensis, charta super tres pecias terræ, sitas in *Trupe*. A. 1350.

Ego *Rudolphus* de LESE, civis in *Brema*, recognosco, tenore præsentium firmiter protestando meo sub Sigillo, quod cum consensu & voluntate *Eilecken*, uxoris meæ, & omnium hæredum meorum, quorum interest, vel interesse poterit, vendidi & vendo præsentibus *Abbatissæ*, totique *Conventui* *Sanctimonialium* in *Liliendale*, pro decem & quatuor marcis *Bremensibus*, mihi integraliter persolutis, tres pecias terræ, sitas in *Trupe*, inter & juxta bona & prædia
Abba-

Abbatissæ, & Conventus sanctimonialium prædictarum, cum omnibus suis juribus, fructibus, proventibus & pertinentiis universis, justæ emptionis titulo, absque reemptionis spe, perpetuis temporibus possidendas. Warrantiam etiam prædictorum bonorum, Jurium, & pertinentiarum eorundem, prædictæ Abbatissæ & Conventui, Ego & hæredes mei præstabimus inviolabilem atque justam, ubi, quando, & quoties, ipsis fuerit opportunum. Et nos *Bernardus de Dettenbus*, *Johannes de Kemenaden*. *Albertus Kreye* & *Johannes de Colonia*, Cives in *Brema*, in testimonium venditionis prædictorum bonorum, cui interfuimus, seu Contractus præfati, coram nobis celebrati, & in majus robur omnium præmissorum, sigillis nostris roboravimus præsens scriptum. Datum *Bremæ* anno Domini M. C. C. C. quinquagesimo in die beati *Nicolai* Episcopi & confessoris.

LXVI.

Martini de HUDA approbatio & confirmatio donationis Luderis Fratris sui. A. 1367.

Omnibus, præsens scriptum visuris seu audituris, *Martinus*, filius Domini *Martini* militis, quondam dicti de *HUDA*,
salu-

salutem in Domino sempiternam. Tenore
præsentium recognosco, publice protestando,
quod *Luderus* Frater noster, testamentum
faciens, moriturus, legavit monasterio san-
ctæ Mariæ virginis in *Liliendale* proprietatem
bonorum nostrorum in *Trupa*, quæ *Johan-
ni*, dicto *Tuschere*, pro quatuordecim mar-
cis erant obligata, quæ *Hinricus Sutor* ad præ-
sens colit, cum quatuor curtis, dictis *Weren*,
& cum omnibus juribus suis ac pertinentiis
universis, videlicet aquis, pratis, pascuis,
paludibus, & nemoribus, pro bonis & præ-
diis liberis, propter Deum perpetuo pacifice
possidenda. Præterea ego *Martinus de Hu-
da* præfatam donationem piæ memoriæ *Lu-
deri* Fratris mei, consentiendo, ratam & gra-
tam me habiturum promitto perpetuo; ean-
dem dimisi igitur, & præsentibus dimitto,
Abbatissæ & Conventui monasterii præliba-
ti, dictorum bonorum possessionem, quem-
admodum bonorum & prædiorum pos-
sessio dimitti hætenus est consveta. Promit-
tens in solidum, fide data, una cum patruo
meo, *Marquardo*, seniore de *Huda* & Filiis
suis *Johanne*, *Marquardo*, & *Geverardo*,
nec non cum *Ludero* & *Conrado* Fratribus,
atque *Johanne* juniore de *Huda*, patruis meis,
dictis Abbatissæ & Conventui facere & præ-
stare Warandiam, quando, vel ubi eis fuerit
necesse. Recognoscentes simul omnes præ-
nominati, quod nos, nec hæredes nostri in
præ-

præfatis bonis & pertinentiis suis nihil juris habemus, nec aliquod poterimus in perpetuum vindicare. Hujus rei testes sunt: Dominus *Franco*, Plebanus in *Lesmona*, *Hinricus de Oumunde*, *Ludolphus* & *Johannes* Fratres *de Mersbele*, & alii quam plures fide digni. In cujus rei testimonium Ego, *Martinus de Huda* prædictus, figillavi præfens scriptum. Et ego *Marquardus senior de Huda*, una cum Filiis meis *Johanne*, *Marquardo*, & *Gbeverardo*, in evidens testimonium nostri consensus & Warandiæ, per nos promissæ, ac omnium præmissorum, etiam Sigillis nostris roboravimus præfens scriptum. Nos quoque *Luderus* & *Conradus*, Fratres, etiam dicti *de Huda*, in testimonium omnium præmissorum Sigilla nostra præsentibus duximus apponenda. Et ego *Johannes junior de Huda* etiam in testimonium omnium præmissorum Sigillum meum præsentibus appendi. Datum Anno Domini M^oCCC^oLX^o septimo, quinta die post Nativitatem Christi.

LXVII.

Lüder van der HUDE verkaufte
dem Closter zu Liliendale ein Stück
Landes zur Trupe. A. 1376.

Ick, Lüder van der HUDE, bekenne open-
bar vor alle den jenen, de dessen Breff
siet und höret lesen, dat ick mit Willen,
und mit Vulbort *Cerstens*, *Martens*, *Hin-
rickes*, *Luders*, miner Kindere; *Cordes* mines
Broders, *Arnds* fines Sönes, *Hilmers*, *Jo-
hanns*, *Lüders*, miner Veddern, und unser
rechten Erven, baren und ungebaren, und
den desse Sacke anrören mag, hebbe verkoft,
und verköpe, in desser Schrift, den geistli-
cken Jungfrauen vor *Ghesen*, der Ebbedi-
schen, und den menen Convente des Klosters
tho deme *Liliendale*, andert half vertel Lan-
des in der Trupe, dat nu buwet *Hincke Butze-
kens*, und *Tidecke de Schrödere*, mit allen
rechte, tobehöre, un Schlachtenut, vorachte
Bremere Marcke, de mi deger und alberet
sin, dat mi noget; und ick *Lüder*, un mine
Erven, schölet und willet en dusses Gudes en
Recht warent wesen, vor, wanne, unde wo
dicke, en des behoest un notis; un de wi dar-

to van en manet und eschet werden, und wi
und de dar unsen Willen don und laten,
willen se mit nichte daranne tho hindern
hemeliken und apenbahr; unde ick *Lüder*,
hier verschreven, hebbe desse vorschrevene
ander anderhalven vertel uppe laten, und la-
te up, an deffer Schriefft, also dat ick, un-
de mine Erven, mogen, willen, und schölen
nene Rechtigkeit dar mehr anhebben, edder
anstrecken, by live edder by dode, ane nye
funde, hulpe, Rede, de tegen dessen Kop
und Breff dichtet und funden mochten wer-
den, unde alle Argelist. Tho eener meh-
rer betüginge, so hebbe ick *Lüder* tovoren,
Cersten, Marten, Hinrick, Lüder, Sackewolde,
unde | wy *Cordt, Arendt, Hilmer, Joban,*
Lüder hir vorschreven, mit Witschop unde
mit Willen unse Insegele to desseme Breve
hangen; de geven ist na Godes Bort *dryt-*
tein bundert Jahr, an deme ses und seventig-
sten Jare des hilgen Dages Valentini.

LXIIX.

*Mauritii MARSCHALK Breef aver
enen Hof in Tervenstede. A. 1389.*

Allen den gennen, de dessen Breff seet edder höret lesen; Ick *Mauritius* MARSCHALCK Knappe bekenne und betüige openbahre, dat my is witlick gemacket mit bederven Lüden, also dat my daran genöget, dat wandages *Segebodes Marschalck* myn Vader, dem Gott gnädig sy, vor finer und finer Eldern Seele Dechnisse gaf deme Closter to deme *Liliendale*, belegen in dem Strichte to *Bremen*, een gud to *Tervenstede*, dat nu to tiden buvet *Claves Leimers*, mit aller Rechtigkeit unde thobehoringe, also dar he togehöret heft, uthgespracken de Vogdeye, unde ick, unde mine rechte Erven willet de vornomte Gifte stede unde fast holden, unde hebben de stede unde vast, undt vulborden de yu dessen Breffe, also dat wy dat vorschrevene Closter in deme vorbenante Gude nicht en willet noch en schullet hinderen edder bewehren jegerley wiese in Jenigen tokamenden Tiden. Man wy willet und schullet dat vorschreven Closter dar
ynne

ynne fordern alle Wege, wo wy können und mögen. Alle desse vorschreven Stücke hebbe ick *Mauritius* vorbenomet, vor my und mine rechten Erven, der Ebbedischen der Priorinnen un deme Convente des Closters to dem *Liliendable* vorschreven, unde dem Abte des Closters to *Locken* to erer Truwen gelavet und redet. Unde lave unde rede et in truwen in dessen Brief treuvelicken unde unbredreglicken toholdende funder Jenigerley Hülpe, Rede, edder Argeliff. To ener apenbaren Betügunge hebbe ick min Insegel mit willen und mit witschop gehangen laten an dessen Bref, gegeben na Gades Bort *drittein hundert Jahre in dem neyen unde achtentigsten Jahre* des Sondages, als men singet in der heiligen Kercken: *Quasimodogeniti infantis.*

LXIX.

*Des CONVENTS to Liliendale,
CAPITULS und Raths zu Bremen,
Diploma von Abschaffung der FAIDE
und Bestrafung der Todschläger.*

1468.

Wy Ghesse Tzirenberges, Ebbediffche, Ghesse
Priorne, und dat ganze Convent des
Klosters Sunte Marien tom Liliendahl
des Ordens van Cisterciensea; Elder un der
Capittel der Kerken; Borgemestere unde
Rath der Statt Bremen, bekennen und berü-
gen in dessen Breve, wente wy groten ver-
derfflichen Schaden unde Unbequemlichkeit
daran seghen, so dat in dem *Averende*, un-
de in dem *Nedderende* in *Sünste Jürgens* Lan-
de, unde tho der *Thrupe*, und in dem *Block-
lande*, ene Wanheit unde Sede was, welk man
in den Landen eenen andern man dotschlah,
de Fründe des doden wroken dat weder in dat
Schlechte desjenigen, de dat gedan hadde,
und veideden dat ganze Schlechte daromme,
unde schlogen wedder dot degenen, de dar un-
schuldig anweren, und den de Schlach ok leet
was,

was, unde dat ganze Schlechte möfte *Veide* darumme lieden, so dat mening bederveman, de der Schut unschuldig was, sienes Lives, unde Godes nicht velich wesen möchte, unde sine Arbeit unde sine Neringe daraver versümede; hier umme so hebbe wy, umme Nuttigkeit willen der vorschrevenen Lande, Vulberdet afgedan unde afgesat, so dat de verschrevene Wahnheit, edder Seede in den Landen nicht mehr tho ewigen Tyden schall also gehalten werden; men welk Landman, na dessen Dage, den anderen dot schleit; wert de begrepen, den schall man richten in syn Lief; wert he ock verfluchtig ute dem Lande, dat he nicht begrepen wert: denn schall man vorvesten, unde de genne schall den lene Velichheit brucken edder neben in den vorschriivenen Landen, ock en schall he in der Stadt *Bremen*, edder in der *Huder* gebede nenens geleides edder velicheit bruken, he en do dat mit des Doden Frunden, und des Richters willen; edder he en hebbe den Doden betert, na dus Landes Rechte; unde syne Maghen scholen dar nene *Veide* umme lieden. Wurde ock welck Man an dem vorschrevenen Lande geschlagen, edder gelemet, so dat he to der Erden geschlagen worde; dat schal den degenne beteren, de dat gedan heft, so vorschreven is, unde scholde dat dem Gerichte beteren, mit enem Punde, unde nene finer Maghen schall dar jenig Noth

affiden. Des tho Bekantnisse so hebben wy
Ghese Ebbedische, *Ghese* Priorne, un de gan-
ze Convent des Klosters tom *Liliendale*, El-
der und Capittel der Kercken, Borgemestere
un de Rath der Stadt *Bremen*, unse Ingefes-
gell tovorn gehangen to dessen Breve; unde
ick *Arend von der Hude*, knape, en *Berent*
Richter in dem *Nedder Ende*, unde *Cordt von*
der Hude knape, nu tho der Tydt ein Richter
in den *Averende*, in *Sünste Jürgens Lande*, Rey-
mer Berse, Rademan tho *Bremen*, en Richter
in dem *Blocklande*, *Johann Hellingstede* Bor-
ger tho *Bremen*, un to der Tydt en Richter
in der *Trupe*, bekennen in dessen sulven Bre-
ve, dat alle desse verschrevene Stucke seyn
geschehen mit unsem Willen, unde Vulbor-
de, des to tuge so hebbe wy ock unse Inse-
gele mede gehenget to dessen Breve, gesche-
hen und geschreven na der Bort unses Her-
ren. *M. verbundert*, in dem achte ende sezige-
sten *Jar*; des Mandages na dem Sontage
Judica.

LXX.

TIBBEKEN *Breef up 4. Mark entfangen van Christopher Wigel. Biscoppe. A. 1537.*

Wy Suster TIBBEKE, Domina des Frigen Stichtes, un Closters *Liliendable* Ordens van *Cistercien*, *Bremischen* Stichtes, bekennen vor uns, unse gantze Convent, un vor alle unfere Nakomelinge, dat wy hebben entfangen van den Heren Heren *Christophoro*, Wigel Bischope der byden Stichte *Bremen* und *Verden*, unsen leven Provisore, veer *Bremer* Marcke Geldes in sodaner Forme un Wise, dat wy jaarlikes schollen davor geven achte *Bremer* Grote; selt *Bremer* Grote dem Confessori to der Tydt, up den Dag *Divisionis Apostolorum*, davor schal de Confessor holden twe Myffe, de erste up den vorgeschr. Dag schal syn dat *Officium de Sancta Trinitate*, mit der Sequentie van dem vorgeschr. Feste; de andere schal syn bequem mit den Collecten *pro Dne corda Fidelium* vor deme Altare *Magni Martyris*. De andere twe Grote schal hebben de Domina, to der Tyd regerende, vor ere Arbeit; vor-

der ofte wy in deser jaarliken betalinge der achte Grote vorfümelick worden, dat doch nicht schal schehen, mag de Confessor de vorgenante veer Marck, mit versetenen Tinsfen, von uns vordern durch gestlick edder weltlick Gerichte, so em dat bequemst dunket syn, un in andere Stede wedder beleggen, dat de Myffe nicht versümet werden. Dit wo vorgeschr. love wy *Tibbeke*, un gantze Convent vorgeschr. deme wurdigen Heren Heren *Christophoro* vorgenomet, edder holder deses Brefes mit sinen guden Willen, troweliken un stedes to holdende sunder Argelist edder Geverde; Dit to vorder Sekerheit gantzer Warheit hebben wy düssen vorgeschr. Bref schriwen laten in des Confessoris Misfal, den wy da mede so kraftig willen holden, ofte he mit unser Ebbedie un Conventes Ingesegeln were versegelt. Tügen hier by an un aver sint geweest de Ehrfame Here *Hinrick Meyneke*, un Here *Reyners Span*, unse Capellans, un *Claves Rufen* unse olde Vogeth, des wy so bekennen in unser Gegenwordigheit gehandelt ist. Gegeven un geschreven in dem Jahre unses Heren, als men schref *vyeftein hundert seven un dertig* up den Dag *Johannis Baptistæ*.

Inhalt

des ersten und andern Stückß.

I. Codicillus Diplomatum LILIENDA-
LENSIUM. p. 1.

Enthält LXX. bisher ungedruckte Diplomata.

II. Monumenta inedita, Historiam Comitum
in OLDENBORG & DELMEN-
HORS, Tillustrantia. p. 153.

Enthalten XIV. bisher ungedruckte Diplomata.

der
och
de
in-
der
un-
eg-
en.
tze
ren
der
en,
Ar-
ker-
or-
Mif-
en,
In-
an
rick
bel-
des
heit
in
ves-
fo-

MONUMENTA INEDITA

Historiam

COMITUM

IN

OLDENBURG

ILLUSTRANTIA.

0-

K 5

Bors

Vorbericht.

Sie haben bereits im 1. Bande p. 32. u. f. vierzehn vorhin ungedruckte, und p. 502. u. f. abermal XIV. zur Erläuterung der Genealogie und überhaupt der Historie derer Grafen von Oldenburg, gehörige Urkunden ans Licht gestellet; welchen wir nochmals eine gleichmäßige Anzahl beifügen.

- I. OTTONIS, Comitis in *Oldenburg*, Charta, qua Clauistro Sanctimonialium in *Wolda* bona quaedam in *Bardenfleete* certis conditionibus obligat. A. 1243.
- II. Herbordus de VALKENRODE vendit Coenobio in *Hilgenrode* Advocatiam in *Stura*, in qua *Otto*, Comes de *Oldenburg*, credit se habere aliquid iustitiæ. A. 1292.
- III. OTTO, Comes in *Oldenburg*, testatur, *Herbordum*, dictum de *Brema*, Advocatiam in *Stura* Clauistro recta vendidisse emtione. A. 1295
- IV. OTTO, Comes in *Oldenburg*, confirmat venditionem dimidiæ terræ in *Huntorpe*, in Parochia *Berne*. A. 1301.
- V. Ejusd. - - - Charta super dimidiam terram in *Huntorpe*, pignoris titulo a fratribus de *Hevene* obligatam. 1301.

- VI. OTTO, Com. in *Oldenburg*, vendit Clauſtro in *Hilgenrode* dimidium quadrantem terræ, ſitum in *Stura*. A. 1301.
- VII. CHRISTIANI, Comitis in *Oldenburg*, & RUDOLPHI, Domicelli in *Depholte*, Charta, qua confirmant compositionem inter Abbatiffam in *Berſen* & *Thethardum de Borsne* &c. A. 1307
- IX. JOHANNES & CHRISTIANUS, Comites in *Delmenhorſt*, Venditionem confirmant bonorum quorundam in *Huntorpe* & *Butle*, factam a fratribus *de Hevene*. A. 1312
- IX. JOHANNES & CHRISTIANUS, Comites in *Oldenburg*, confirmant concambium inter filias *Johannis de Tuſchena* & Monasterium in *Berſen* factum. A. 1317.
- X. - - - confirmant Compositionem inter Monasterium in *Hilgenrode* & *Robertum de Gronlande*. A. 1343
- XI. KERSTEN, Greſe to *Delmenhorſt*, Breef van de Lieftucht in den Gude to *Huntorpe*. A. 1369.
- XII. CONRADUS, & CHRISTIANUS, Comites in *Oldenburg* &c. vendunt Clauſtro in *Hilgenrode* reditus unius Marcæ *Bremeniſis*. A. 1380.

XIII. OTTO, Grese to *Delmenhorst*, ver-
kofft dem Kloster *Hilgenrode* ene Voge-
die. A. 1404

XIV. DIEDERICHS, Grefen to *Oldenburg*,
Confirmations-Brief über ein, an *Her-
bord Scharhane*, Borgern to *Bremen*,
verkauftes Land. 1432.

I.

OTTONIS, Comitis in Oldenborg,
 Charta, qua Præposito & Claustro Sanctimonialium in Wolda bona quædam
 in Bardenflete, certis conditionibus,
 obligat. A. 1243.

OTTO Dei Gratia Comes in ALDEN-
 BORCH, & Johannes Nepos ejus,
 universis Christi fidelibus in perpetuum, Amen. Præsenti scripto protestamur, quod Nos dimidiam terram *Wigonis* in *Bardenflete*, & dimidiam terram, quæ dicitur *Monachorum*, in eadem villa, Præposito & Claustro Sanctimonialium in *Woldæ* obligavimus tali pacto, ut si Comes *Gerbertus de Stotle* infra annum dimidiam terram, quæ vulgo *Lant* dicitur, quam quondam possedit *Boleke Santelben*, & dimidiam terram, quam possederunt *Vredbeberus* & *Jordanus*, Fratres, apud Ducem *Saxonie*, terram integram in *Bardenflete*, non expediverit, & proprietatem Ecclesiæ non obtinuerit, prædicta bona nostra in usus cedent Ecclesiæ, donec proprietas expeditur. Præterea terra, dicti *Gerberti*, libere Claustro expeditur ante festum beati *Petri* proxime venturum,
 ces-

cessante omni impedimento, quod dicitur,
Jar Scare. Dicitus etiam Comes & *Amelin-*
gus de Stelle & *Matthias Wrideke*, data fide
militari promiserunt in manus *Bernwigi*
Borch, & *Weneri* Advocati, quod omnia,
quæ dicta sunt, ad terminum sicut dictum
est, expedientur. Hujus rei testes sunt *Ot-*
to Major Præpositus, *Bernardus* Decanus,
Arnoldus Vicedominus, *Henricus de Tossen*,
Bernhardus Custos, *Wilbrandus* Scholasticus,
Nicolaus Otto Cantor, *Johannes de Beverse-*
te, *Ernestus*, *Borchardus* & *Gerardus*, Cano-
nici *Bremen*. *Sifridus de Brema*, *Hildemarus*
Schucke, *Otto de Bederikesa*, *Erpo de Lunen-*
berch, *Fridericus* & *Albero de Line* & alii
quam plures. Ut autem omnia hæc, quæ
dicta sunt, rata & inconvulsa permaneant,
præsentem paginam Sigilli nostri impressio-
ne fecimus roborari. Acta sunt hæc Anno
Gratiæ M^oCC^oXLIII^o.

II.

*Herbordus de VALKENRODE
vendit Coenobio in Hilgenrode Ad-
vocatiam in Stura, in qua Otto, Co-
mes in Oldenburg, credit se habere ali-
quod justitiæ. A. 1292.*

Ego *Herbordus*, dictus de *Valckenrode*
omnibus, hanc litteram visuris, seu au-
dituris notum esse cupio, & præsen-
tibus publice protestor, quod accedente be-
nevolò consensu *Alberonis* militis, dicti de
Brema, patris mei & fratrum meorum, vi-
delicet *Liborii*, *Alberonis* & *Oltmanni*, atque
omnium hæredum meorum, vendidi *Ludol-
pho* Præposito & Monialibus in *Hilgenrode*
Advocatiam duorum quadrantum in *Stura*, pro
duodecim Marcis, *Bremensis* ponderis & ar-
genti, & quia nobilis *Otto*, Comes de *Alden-
borg*, Dominus meus, in dictis *Advocatiis* ali-
quid justitiæ cedit se habere, propter hoc
prædictæ venditioni talem apposui conditio-
nem, ut si idem Comes, justis rationibus &
prudentum judicio virorum, dictas *Advoca-
tias* sibi poterit usurpare, tunc domum meam
in *Holdighusen*, quam colit *Hermannus*, cum
omnibus pertinentiis ipsius, cum consensu
omnium

omnium hæredum meorum prædictorum, Præposito & Monialibus prædictis, justo titulo venditionis præsentibus assigno pro pecunia memorata; sed in venditione prædictæ domus talis remanebit annexa conditio, quod per viginti annos, a tempore receptionis ipsius, pro duodecim Marcis, quandoque mihi placuerit, reemendi mihi debeat facultas remanere. Expletis vero viginti annis prædictis, si infra ipsos eandem domum reemere neglexero, ex tunc Præposito, & Monialibus manebit; testes autem prædictarum rerum sunt honorabilis Vir *Mauritius ab Oldenburg*, Canonicus majoris ecclesiæ *Bremens. Martinus* dictus *Fleckeschild*, *Geltmarus*, *Johannes de Koge*, Milites, *Johannes de Balge*, *Johannes* dictus *Slichtig*, *Helmericus* dictus *Grans*, *Mathias* dictus *de Slime*, Famuli. In cuius rei testimonium, Sigillo Domini mei Comitis *Ottonis* prædicti, una cum meo, præsentem paginam feci consignari. Datum in *Delmenhorst* Anno Domini M^oCC^oLXXXII^o quarta feria qua cantatur: Cantate Domino.

III.

OTTO, Com. in Oldenborg, testatur,
Herbordum, dictum de Brema, Ad-
vocatiam in Stura Claustro recta vendi-
disse emtione. A. 1295.

OTTO, Dei Gratia, Comes de *Olden-
borg*, omnibus presentia visuris no-
tum esse cupimus, & presentium te-
stimonio liquide protestamur, quod *Herbor-
dus*, dictus de *Brema*, & uxor sua, *Domina
Greta*, verique hæredes eorundem, in nostra
presentia constituti, publice recognoverunt,
in Advocatia duorum quadrantum, in *Stura*
sitorum, & ad Claustum in *Hilgenrode* per-
tinentium, se nihil juris ulterius habituros;
sed quod Domino *Ludolpho*, Præposito &
dicto Claustro, unanimi consensu recta ven-
diderint emtione perpetuo cum quiete possi-
dendam. Hac igitur de recognitione, ne in
posterum aliquod dubium oriatur, præsens
scriptum, subscriptione testium, & nostro Si-
gillo est consignatum. Testes, qui aderant,
fuerunt, Dominus *Albero de Stelle*, Dominus
Johannes Mulo, Dominus *Johannes Stumpe*,
Dominus *Wilhelmus Romele* Milites. *Johan-
nes* dictus de *Elmenloh*, *Johannes* dictus *Boch*,
Mon. Brem. T. II. L Hen-

Henricus Bernere famuli, & alii complures milites & famuli fide digni. Datum & actum in *Delmenhorst* Anno Domini M^oCC^oXCV^o in Vigilia circumcissionis Domini.

IV.

OTTO, Comes in Oldenborg, confirmat venditionem dimidiæ terræ in Huntorpe, in Parochia Berne.
A. 1301.

OTTO, Dei Gratia Comes de Oldenborg, universis hanc litteram visuris salutem in Domino. Noverint universi, quod constituti in præsentia nostra *Gerhardus*, dictus de Hevene, *Engelbertus*, *Thethardus*, *Henricus de Brunstein*, Fratres, Filius *Engelberti*, Fratris Domini *Gerhardi*, Filii Domini *Thethardi*; & *Salerna* mater eorundem Fratrum, recognoverunt publice, quod unanimi consensu suo suorumque hæredum vendiderunt discreto viro *Ludolpho*, Præposito & Conventui Monialium in *Hilgenrode*, *Bremensis* Dioecesis, ordinis *St. Benedicti*, dimidiam terram cum omnibus suis pertinentiis, sitam in *Huntorpe* in parochia *Berne* & in Dominio nostro, pro centum & quinquaginta Mar-

Marcis, *Bremensis* argenti & ponderis, iusto
 emptionis titulo perpetuis temporibus possi-
 dendam; verum prædicti Præpositus & Mo-
 niales, nulla conditione præmissa, hanc memo-
 ratis venditoribus, ipsorumque hæredibus, in-
 dulserunt gratiam, scilic. quod præfata bona
 redimere poterunt pro centum & quinquaginta
 Marcis *Bremensibus* de pecunia propria
 in die cathedræ *St. Petri*, elapsis duodecim
 annis, ab eadem die proxime præterita com-
 putandis; quod si neglexerint ex tunc in an-
 tea dictis omnem sibi redimendi noverint spem
 ademptam. Præterea *Henricus & Thethar-*
dus, dicti *Frisones*, & *Hermannus*, cognomi-
 ne *Vell & Gerhardus de Lutten*, armigeri,
 promiserunt in solidum, fide data, pro sæ-
 pe dictis fratribus Warandiam plenam præsta-
 re sæpefato Præposito vel ejus successori in
 dictis bonis per annum & diem, sicut fieri est
 consuetum: deinceps vero sæpedicti vendi-
 tores usque ad terminum redemptionis Wa-
 randiam præstabunt eodem modo, quod si
 prænominatus Præpositus, vel ejus successor,
 impedimentum in dictis bonis sustinuerit, ven-
 ditores, vel eorum hæredes, ea facient ab omni
 impedimento libera & soluta. Item præliba-
 ti fratres, vel eorum hæredes, collationem
 sæpe dictorum bonorum resignabunt, quan-
 do dictus Præpositus, vel ejus Successor,
 proprietatem ipsorum obtinere poterit ab eo,
 ad quem de jure noscitur pertinere. In quo-

rum omnium testimonium, ad instantiam partis utriusque, Sigillo nostro roboravimus præsens scriptum, cui annexum est Sigillum honorab. viri *Mauritii*, Canonici *Bremensis* & Præpositi ecclesiæ *Wildesh.* Fratris nostri, qui præmissa omnia vidit & audivit. In notitiam pleniorẽ præsentẽs aderant etiam *Meinhardus de Oldenesche* & *Henricus*, dictus *Molicke*, Fratres, *Luderus* dictus *Flore*, *Johannes* dictus *Stumpe*, & *Marquardus* dictus *de Brema*, Milites, *Theodoricus* & *Meinhardus de Oldenesche*, *Johannes de Elmelo*, *Gerhardus de Stelle* & *Helmericus*, dictus *Grans*, Armigeri & alii quam plures fide digni. Datum *Delmenhorst* in Crastino *Matthæi* Apostoli. Anno Domini *M^oCCC^o Primo*.

V.

Ejusd. - - *Charta super dimidiam terram in Huntorpe, pignoris titulo a Fratribus de Hevene obligatam.*

A. 1301.

O TTO, Dei Gratia Comes de *Oldenborg*, universis hanc litteram visuris salutem in Domino. Noverint universi, quod constituti, in nostra præsentia *Gerhardus*, dictus

dictus *de Hevene*, *Engelbertus*, *Thethardus*,
Henricus, & *Brunstein* Fratres, Filius *Engel-*
berti, Fratris Domini *Gerhardi*, Filii Domi-
 ni *Thethhardi*, & *Salerna* mater eorundem
 Fratrum, recognoverunt publice, quod una-
 nimi consensu suo, suorumque hæredum,
 discreto viro *Ludolpho*, Præposito & Conven-
 tui Monialium in *Hilgenrode*, *Bremensis* Dioe-
 cesis ordinis *St. Benedicti*, dimidiam terram
 cum omnibus suis pertinentiis, sitam in *Hun-*
torpe, in Parochia *Berne* & in dominio no-
 stro, pro ducentis Marcis, *Bremensis* argenti
 & ponderis, iusto pignoris titulo obligarunt,
 donec eidem Fratres, prædictis Præposito &
 Monialibus, aut suis successoribus, summam
 pecuniæ in *Brema* coram moneta restituerint
 memoratam & tunc prædicta bona ad præfatos
 Fratres libera redibunt & soluta. In cujus te-
 stimonium nostro Sigillo, ad instantiam utri-
 usque partis, roborari iussimus præsens scri-
 ptum, cui annexum est Sigillum venerabilis
 viri Domini *Mauritii*, Canonici *Bremensis* &
 Præpositi *Wildesbus*. Fratris nostri, qui præ-
 missa vidit & audivit. In notitiam plenio-
 rem præsentem aderant etiam *Meinhardus de*
Oldenesche & *Henricus* dictus *Molicke* Fratres,
Luderus Flore, *Johannes Stumpe*, & *Mar-*
quardus de Brema Milites, *Diedericus* & *Mein-*
hardus de Oldenesche, *Johannes de Elmelo*,
Gerhardus de Stelle, *Helmericus* dictus *Grans*,

Armigeri & alii quam plures fide digni. Datum in *Delmenborst* in crastino *Mathiæ* Apostoli Anno Domini MCCC Primo.

VI.

OTTO, Com. in Oldenborg, vendit Claustro in *Hilgenrode* dimidium quadrantem terra, situm in *Stura*.

A. 1301.

OTTO, Dei Gratia Comes de *Aldenborg*, universis hanc literam visuris salutem in Domino. Noverint universi, quod nos de consensu & beneplacito honorabilis viri *Mauritii*, Præpositi Ecclesiæ *Wildesbus*. Fratris nostri, & *Johannis & Christiani*, Filiorum nostrorum, cæterorumque nostrorum hæredum, vendidimus discreto viro *Ludolpho*, Præposito, & Monialibus Claustri in *Hilgenrode*, *Bremensis* Dioc. ordinis *St. Benedicti*, dimidium quadrantem terræ, situm in *Stura*, qui quondam fuerat *Winnandi*, Militis dicti *Hiddenhagen*, pro tredecim Marcis, *Bremensis* argenti ac ponderis, cum Advocatia, & universis pertinentiis suis; ea tamen conditione, quod nos & hæredes nostri reemere poterimus pro eadem summa

summa pecuniæ, quodocunque decreverimus, & sup. his contulimus eis præsentem literam, nostro & Fratris nostri prædicti sigillis munitam. Præsentes aderant *Marquardus de Brema, Johannes de Elmelo, Milites, Gerhardus de Stelle & Hermannus dictus de Hemeling, Armigeri, & alii quam plures.* Datum *Delmenborst* in die *Luciæ* virginis, anno Domini M^oCCC^olo

VII.

CHRISTIANI, *Comitis in Oldenborg* & RUDOLPHI, *Domicelli in Depholte, Charta, qua confirmant compositionem inter Abbatissam in Bersen & Thethardum de Borsne &c. A. 1307.*

(*Ex Membran. Original.*)

Uⁿiversis Christi Fidelibus, ad quos præfens scriptum pervenerit, CHRISTIANUS, Dei Gratia Comes in Aldenborg, nec non RUDOLPHUS, nobilis Domicellus in *Depholte*, salutem in Domino sempiternam. Ne res gesta prudentius naturam sequatur temporis, & per annorum curriculum ab hominum elabatur memoria, conve-

nit, ut res stabiliendæ, voce testium, vel scripturæ testimonio, perhennentur. Hinc est, quod tam natis, quam nascituris, per hoc scriptum volumus esse notum, quod inter venerabilem Dominam *Agnetem de Aldenborg*, Abbatissam, & Conventum Monasterii in *Bersne*, ex parte una, & *Thethardum* dictum de *Borsne*, Militem, & *Lutgardim*, Filiam *Johannis* dicti *Trampen*, ejus sororem, ex altera parte, exorta fuerat materia quæstionis super quibusdam bonis, quorum una domus sita est in *Citberem*, & etiam quædam area, & una domus sita est in *Scadehusen*, quæ per obitum *Giselberti*, piæ memoriæ, Filii *Henrici*, dicti de *Süderbroke*, cognati prædictorum, *Thethardi*, Militis dicti de *Borsne*, & *Lutgardis*, fuerunt jure homagii ad præfatas, *Agnetem* Abbatissam & Conventum Monasterii in *Bersne*, rite & rationabiliter devoluta, & etiam super damnis seu incendiis, sæpe dictis *Agneti*, Abbatissæ & Conventui dicti Monasterii, in prædictis bonis a prænominato *Thethardo* Milite, & suis complicibus irrogatis, quæ quidem quæstionis materia, seu discordia, de labore discretorum virorum, utriusque partis, pro bono pacis & concordie placitantium, fuit ad concordiam & pacem perpetuam amicabiliter revocata: Ita videlicet, quod præfata *Agnes*, Abbatissa & Conventus Monasterii præfati, dederit prædictis *Thethardo* Militi, dicto de *Borsne*, & Dominae

minæ *Lutgardi*, decem *Marcas Osnabrugensis* monetæ, & jam dicti *Thethardus* Miles, ac *Domina Lutgardis*, ejus soror, in nostra præsentia constituti, de consensu & voluntate libera omnium suorum hæredum renuntiaverunt omni juri & actioni habitis in præfatis bonis, seu domibus; ac omne jus in eisdem habitum in præfatas *Agnetem* Abbatissam, & *Conventum* sæpe nominati *Monasterii*, omnimode conferentes, asserendo, se nihil juris in eisdem bonis posse nunc, aut in perpetuum, vendicare. Nos vero prænominati *Christianus* & *Ludolphus* ad petitionem sæpe nominati *Thethardi*, Militis dicti de *Borsne*, nostra *Sigilla* præsentibus duximus apponenda. Testes - - - *Ludolphus*, Plebanus in *Nordwolte* &c. Datum & actum in *Wildesbusen* Anno Domini *M^oCCC^oVII^o* in die *Obderici* Confessoris.

IIX.

JOHANNES & CHRISTIANUS,
Comites in Delmenhorst, vendi-
tionem confirmant bonorum quorun-
dam, in Huntorpe & Butle, factam a
fratribus de Hevene. A. 1312.

JOHANNES & CHRISTIANUS, Dei
Gratia Comites in *Delmenhorst*, omni-
bus præsentia visuris, seu auditoris salutem
in Domino. Universis Christi fidelibus na-
tis ac nascituris, ad quos præsens scriptum
pervenerit, seu pervenire contigerit, duxi-
mus fore notum, quod coram nobis consti-
tuti, in *Huntebrugge*, *Henricus & Stenecke*
Fratres, nec non *Focke, Thethardus & Ger-
bardus*, Filii de *Hevene*, publice recognove-
runt, vendidisse *Ansem* Famulo, libera facul-
tate, dimidium quadrantem Terræ, quod
Verdendele dicitur, cum omnibus suis perti-
nentiis, nec non tres areas, fitas in *Butle*,
cum decimis, singulisque, quæ jure hæredi-
tario ad prædictas areas videntur pertinere,
pro quadraginta sex Marcis, *Bremensis* pon-
deris & argenti, ab *Ansem & Wernero*, Fra-
tribus, suisque successoribus, legitime perpetuo

tuo possidendum. Insuper sciant universi, quod supradicti *Henricus & Stenecke*, cum supra scriptis, vendiderunt antedictis *Ansem & Wenero* Fratribus, quandam semitam, seu stratam, quæ ducit versus areas supradictas, de qua, quibusdam contradicentibus, sæpe dictos *Ansem & Wenerum* Fratres ad præsens nequeunt expedire, sed pro ea *Henricus & Stenecke*, Fratres sæpe dicti, ceterique venditores, ut *Ansem & Wenerus*, Fratres sæpius memorati, octo Marcas de prædicta pecunia titulo pignoris obtineant, donec terminatum fuerit de prædicta semita, sunt arbitrati: Hujus rei testes sunt *Johannes de Elmelo*, Miles, *Reinfridus Mule*, *Nicolaus Fleckeschild*, nec non *Diedericus de Elmelo*, Famuli. Ne igitur a prædictis venditoribus, vel ab eorum posteris, quæ coram nobis rite & rationabiliter acta sunt, infringantur, præsens scriptum nostri figilli munimine fecimus roborari. Datum *Delmenborst*. Anno Domini M^oCCC^oXII^o feria quarta post festum *Pentecostes*.

IX.

JOHANNES & CHRISTIANUS,
Comites in Oldenborg, confirmant
concambium inter filias, Johannis de
Tuschena famuli, & Monasterium
in Bersen factum. A. 1317.

(Ex Membran. Original.)

Universis Christi fidelibus hanc literam in
perpetuum inspecturis. Nos JOHAN-
NES & CHRISTIANUS, Dei Gratia
Comites de Oldenborg & Delmenhorst, esse
volumus manifestum, profitentes lucide per
eandem, quod nos ad instantiam precum
Armegardis & Ghisele, filiarum Johannis
quondam de Tuschena, Famuli, & amico-
rum eorundem, dedimus & commisimus
Dominæ Abbatisæ, & Conventui Monasterii
in Bersen, proprietatem cujusdam areæ, sitæ
in Betinghusen, quam nunc temporis colit
quidam, cognomine Vrese, absque omni * tri-
ga perpetuis temporibus obtinendam, reci-
piendo a præfatis virginibus, Armegardi &
Ghisela,

* TRIGA, Tricha, Trica,
fraus, dolus, deceptio.
Hinc Trug, Triegen, v.

du FRESNE & WACH-
TER.

Gbisela, & ejus hæredibus, proprietatem cujusdam domus, sitæ in *Northoghene*, quam colit Nepos *Willekini Bort*, nobis in concambium hujusmodi traditam & dimissam. Actum & Datum Anno Domini Millesimo CCC. XVII. in Dominica post Festum beati *Aegidii*.

X.

JOHANNES & CHRISTIANUS,
Comites in Oldenborg, confirmant
compositionem inter Monasterium in
Hilgenrode & Rotbertum de
Gronlande. A. 1343.

Omnibus, auditoris has litteras, vel visuris, Nos JOHANNES & CHRISTIANUS, Comites de *Oldenborg* & *Delmenborst*, esse cupimus manifestum, per eadem protestantes publice, quod coram nobis, & nostris Castellanis, *Robertus de Gronlande*, & sui filii, *Rotbertus*, *Diedericus*, & *Johannes*, præsentialiter constituti, renunciaverunt omni impetitioni, qua monasterium in *Hilgenrode* hætenus imperebant; recognoscentes sibi satis factum esse super omnibus querimoniis, quas movebant contra Monasterium in *Hilgenrode* superius jam prædictum. Testes hujus rei sunt Domini
Johan-

Johannes Stumpe, Miles, *Henricus Stumpe*, Clericus, *Otto Decanus*, *Droste*, *Nicolaus Scharpedorn* & plures alii fide digni. In quorum omnium testimonium Sigilla nostra presentibus sunt appensa. Datum Anno Domini M^oCCC^oXLIII^o in die *Luciæ Sanctæ* virginis.

XI.

KERSTEN, *Grefeto Delmenhorst*,
Breef van de Liestucht in den Gude to
Huntorpe. A. 1369,

Allen Lüden, den dese Bref geoghet werd, do wy Juncker *Kersten*, Grefe to *Delmenhorst*, wittlicken un openbar, dat vor uns, un unse Moeme, gewesen hebbet *Claus Fleckenschild*, anders geheten *Scharpedoren*, unde *Becke*, sine echte Husfraue, unde heft des openbare bekannt, dat se in dem Gude to *Huntorpe*, dat se van dem Closter tom *Hilgenrode* hebbet, nicht innehebben mehr als ene rechte Liestucht, unde wannehr se doodt syn, so beholden se, ofte nemande van erentwegen, dar nicht rechtes an; men datfulvige Guth ist dem Closter den ledig und los wedder. Dat dit vor uns, als vor eren Heren, un Richter, gedahn sy, des hebben wy dor bede Willen unse Ingesegel to Tughe an desen Bref gehangen, unde ick

vor-

vorbenomede *Claus* hebbe ock myn Inge-
 gel vor my, unde myn Wief, hiertho hangen,
 wente wy dese vorſchrevene Stucke dahn
 unde ſprocken hebben, unde doet, unſpre-
 cket, an deſem Breſe. Datum Anno Domi-
 ni M^oCCC^oLXIX, in Feſto beatorum *Victo-
 ris & Coronæ*.

XII.

CONRADUS, & CHRISTIANUS,
 Comites in Oldenburg &c. vendunt
 Claustro in Hilgenrode reditus unius
 Marcæ Bremensis. A. 1380.

Nos CONRADUS, & CHRISTIANUS,
 Fratres Dei Gratia Comites in *Olden-
 borg*, ac nos Structuarii ecclesiæ *St.
 Lamberti* ibidem pro nunc, videlicet *Jo-
 hannes*, natus quondam *Johannis* Comitis in
Oldenburg & *Dominæ Evesen*, & *Johannes*
 dictus *Schnelle*, publice recognoscimus, & re-
 nore præſentium firmiter proteſtamur, quod,
 matura ac ſufficienti deliberatione præhabita
 cum univerſis Parochianis prædictæ Ecclesiæ in
Oldenburg, ac cum conſenſu & bona voluntate
 eorundem, vendidimus, & in pacificam poſ-
 ſeſſionem dimiſimus, ac in his ſcriptis præ-
 ſentibus perpetua & hæreditaria venditione

vendimus, & in possessionem realem dimit-
timus per praesentes servandi, quae servanda in
talibus de jure sunt consueta, honorabili Vi-
ro Domino *Johanni*, dicto *Bremer*, Praepo-
sito Monasterii Sanctimonialium in *Hilgenro-
de Bremens.* Dioecesis, ac illi, qui praesentem
litteram, cum ipsius bona voluntate, sub se
habuerit, redditus unius dimidiae Marcae *Bre-
mensis*, singulis annis, in festo *St. Martini*
Episcopi, tollendos & percipiendos expedi-
te, de & in quodam dimidio quadrante ter-
rae aratoriae, sito in villa & in campis *Sturae*,
prope *Bremam*, quem ad praesens colit *Wer-
nerus van der Culen*, inter bona dicti Mona-
sterii in *Hilgenrode* ab una, & bona Domini
in *Delmenhorst* parte ab alia, pro septem Mar-
cis *Bremensibus* cum dimidia, legalium dena-
riorum, nobis integraliter persolutis & in
usus praedictae ecclesiae in *Oldenburg* per nos
conversis. Promissimus igitur & praesenti-
bus promittimus nos, Comites & Structua-
rii supra dicti, conjunctis manibus, & in so-
lidum fide data, praedictis Domino Praepo-
sito & praesentium conservatori, cum ipsius
bona voluntate, firmam & inviolabilem in
praedictis redditibus perpetuis temporibus praes-
tare Varandiam, pro nobis & omnibus no-
stris in perpetuum successoribus, ac pro
communitate parochianorum, praedictae ec-
clesiae in *Oldenburg*, praesentium pariter & fu-
turatorum, pro qualibet justa impetitione,
quo-

quotiens & quondocunque, seu ubi cunque, proinde requisiti legitime fuerimus ab eisdem, omnibus dolo & fraude procul motis. In cuius rei testimonium nos, Comites supradicti, nostris Sigillis præfens scriptum duximus roborandum, & nos *Johannes*, natus quondam Domini *Johannis*, Comitis in *Oldenburg*, & Domini *Evesen*, ac *Johannes* dictus *Schnelle*, pro nunc Structuarii prædictæ Ecclesiæ in *Oldenburg*, supradicti, in majorem hujus rei certitudinem & evidentiam etiam Sigilla nostra, una cum Sigillis dictorum Dominorum nostrorum Comitum, apposuimus huic scripto. Datum Anno Domini M^oCCC^oLXXX^o ipso die inventionis *St. Stephani* prothomartyris.

XIII.

OTTO, Grefe to Delmenhorst,
verkoft dem Kloster Hilgenrode ene
Vogedie. A. 1404.

Wy OTTO, Grefe tho *Delmenhorst*,
Claves unse Sone, unde unse rechte
Erven, bekennen unde betügen open-
bar in duffem Brefe vor als weme, dat wy
verkoft hebbet, unde verkopet vor *Ghesen*
van *Colne*, Jungfrauen to dem *Hilgenrode*, un-
Holdere duffes Brefes, unse *Vogedie*, de
wy hebbet in den Vertheil, de belegen is
by *Hannecke Kallen*, uppe dat Suden, den
nu to tyden bowet *Borchart de Moller*, mit
Schatte, mit Huren, mit aller Tobehoringe,
vor vyftein *Bremer* Marck, de uns deger
unde alle wol betalet find na unsen Willen.
Unde wy *Otto*, unde *Claes* unse Sone vor-
geschreven, vertiget unde verlatet alles Rech-
tes, Egendomes, unde Plicht, de wy je
gehad hebbet in den vorgeschrevenen veer-
theile, wente an duffen Dag. Ock so scho-
len unde willen wy den vorgeschrevenen Jung-
frauen, ofte holderen deses Brefes, des Ko-
pes

pes en recht wahren wesen, wannehr,
wohr, unde wodicke en des noth is, unde
hebbet des to Bekentnisse unse Ingesegel
witlicken an duffem Bref gehangen. Datum
Anno Domini M^oCCCC^oIII^o ipso die *Va-*
lentinii Martyris.

XIV.

DIDERICHS, *Grefen to Olden-*
borg, Confirmations-Brief über ein,
an Herbord Scharhare, Borgern
to Bremen, verkaufte Land.

A. 1432.

Wy DIDERICH van Godes Gnade,
Greve to OLDENBORG, beken-
net openbar in desem Brese vor als
weme, dat vor uns heft gewesen *Hadewert*
van Huntorpe, unde heft mit guden Willen
un gantzer *Vulbord Aleken*, fines echten Wi-
ves, un aller finer rechten Erven, un all der
gennen, de van rechte ere *Vulbord* darto ge-
ven scholden, verkofft unde verkoft, unde
leet gegenwordigen in de Were van desem
Brese, to enen steden, vasten, ewigen Erve-
M 3 Kope

Kope dem beschedenen Manne *Herbord Scharbare*, Borgerto *Bremen*, unde sine rechten Erven, un deses Breses Holdern, mit eren Willen, ofte erer Erven, en half Verendel Landes, dat gelegen is up *Lyner Sande*, alse dat mit Acker, bowet, unde anebowet, in Wischen, Watere, Weyden, mit aller Tobehoringe, Rechtigheit, un mit gantzer *Schlachtenut** grottes unde klenes, begrepen is, nichts uthgesproken, vor vyf *Bremermark*, als se to *Bremen* vor der Wessele an tele unde munte genge unde geve sint, de en to willen all betalet weren, alse se vor uns bekanden. Ock laveden *Hademert*, unde *Aleke* vorgeschr. mit samender hand in gode trowen vor sick unde ere Erven, geboren unde aneboren, un lavel in desem Brese *Herborde*, un sinen Erven, unde deses Breses Holdern vorbenomet, dat se scholden un willen en deses vorschr. halven verendels mit alle deme dat darto benömet is, rechte vaste vulenkamene Warscup dohn, vor alle rechte
By-

* SLACHTENUT. dieses Wort findet man vielfältig in denen alten Urkunden b. p. 144. und T. I. p. 566. Es werden dadurch alle und jede Nützigungen bezeichnet, von welcher Art sie auch seyn mögen. Cujuscunq̃ generis utilitates. Den

Slacht, *Schlacht* ist genus. Wir sagen daher von allerlei Schlag. Ein mehrers findet sich in *Ant. Utr. ERATH Historisch. Nachricht von dem Braunschw. Lüneb. Erbtheilungen. p. 54. u. f.*

Byspracke, sunder Wedderspracke, wanner, wor, unde wovakene, en des nor is, edder se, oftre ere Erven, von en darto geeschet werden, un en alle dese vorschr. Stucke stede unde vaste to holden sunder Argelist. Nadem dat alle dese vorschr. Stucke vor uns *Diderich*, Greve vorben. geschehen sint, so hebbe wy, umme Bede willen beydersyd, unse Ingesegel to ener merern Bekentnisse unde Berügnisse wilken hangen laten to desern Brese. Datum Anno Domini M^oCCC^o tricesimo secundo, Crastino die Beati *Viti* Martyris.

